

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Bakalářská práce

Eliška Varyšová

Osada Baba – historie a současnost

Baba housing estate – history and present

Praha 2013

Vedoucí práce: PhDr. Richard Biegel, Ph.D

Poděkování

Ráda bych poděkovala za odborné vedení práce a pomoc PhDr. Richardu Biegelovi, Ph.D., za připomínky a rady Prof. PhDr. Rostislavu Šváchovi, CSc. a za ochotu a pomoc při studiu archivních materiálů Mgr. Tomáši W. Pavlíčkovi z NTM.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 24. května 2013

[vlastnoruční podpis]

.....

Jméno a příjmení

Anotace

Práce Osada Baba – historie a současnost se zabývá fenoménem funkcionalistické výstavní osady v pražských Dejvicích. Protože samotný vznik a evropský kontext kolonie byly shrnuty ve dvou monografických publikacích, autorka se snažila zaměřit svou pozornost na poválečný vývoj a především současný stav jednotlivých domů z hlediska památkové problematiky.

Práce je rozdělena do tří částí. První se věnuje zasazení kolonie do evropského kontextu a vzniku osady, okolnostem výstavby a dosaženým výsledkům. Druhá kapitola mapuje osudy domů a lokality od roku 1948 do současnosti a nastiňuje problematiku památkové ochrany kolonie. Poslední část navazuje formou katalogu 10 domů, které představují příklady různého přístupu k domům v osadě, jejich dochování a udržování. Závěrem autorka shrnuje poznatky a snaží se odpovědět na otázku, jak zachovat historickou identitu místa a autenticitu domů jednotlivě i jako celku.

Abstract

The work Baba housing estate – history and present deals with a phenomenon of functionalist exhibition colony in Prague district Dejvice. The history and European context were compiled in two monography publications, in that reason autor tries to research an afterwar progression and especially a present state of individual houses from the view of monument preservation.

The work is divided to three parts. The first part focuses on European context and formation of housing estate, the circumstances of construction and results. The second chapter describes destinies of houses and place from 1948 to the present and issue of the preservation of the colony. The third part is a catalog of 10 houses that represent different approach to maintenance and preservation of housing estate. In the conclusion autor summarizes knowledge and tries to answer the question how to preserve a historic identity of place and an authenticity of houses and colony.

Obsah

1 Úvod	6
2 Výstavba kolonie na Babě	9
2.1 Kolonie moderního bydlení v Evropě	9
2.2 Kolonie SČSD v Praze	15
2.2.1 Stavba kolonie	15
2.2.2 Typizace, projekty, výsledky	22
3 Baba v průběhu 2. poloviny 20. století	30
3.1 Poválečná Baba	30
3.2 Baba v literatuře a tisku	32
3.3 Baba jako památková zóna	33
3.3.1 Obnova funkcionalistických vil na Babě	36
4 Katalog současného stavu osady Baba	39
4.1 Kritéria výběru vil	39
4.2 Katalog	40
4.2.1 Sukova vila	40
4.2.2 Kytlicova vila	42
4.2.3 Vila Ferdinanda Špiška	44
4.2.4 Zaorálkova vila	47
4.2.5 Jirouškova vila	49
4.2.6 Paličkova vila	51
4.2.7 Vila profesora Glücklicha	54
4.2.8 Janáková vila	57
4.2.9 Vila Stanislava Mojžíše-Loma	60
4.2.10 Dům Ladislava Sutnara	62
5 Závěr	66
6 Seznam použité literatury a pramenů	68
7 Seznam obrázků	72
8 Seznam zkratk	6
Obrazová příloha	

Seznam zkratk

SČSD – Svaz československého díla

NPÚ HMP – Národní památkový ústav hlavního města Prahy

SÚPP – Státní ústav památkové péče

PÚPP – Pražský ústav památkové péče

OPP MHMP – Odbor památkové péče Magistrátu hlavního města Prahy

ÚRM – Útvar rozvoje hlavního města Prahy

AAS NTM – Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea

SRK – Státní regulační komise

MK – Ministerstvo kultury

1 Úvod

Na vrchu Baba v pražských Dejvicích s výhledem na Pražský hrad se rozkládá vilová čtvrť chráněná od devadesátých let jako památková zóna. Jádrem čtvrti je experimentální výstavní kolonie ze 30. let 20. století, dodnes zachovaný ucelený soubor funkcionalistických vilek od předních českých architektů.

Tzv. Osada Baba byla vystavěna jako jedna ze šesti evropských kolonií moderního bydlení iniciovaných Werkbundem na přelomu 20. a 30. let 20. století.¹ Výstavní kolonie přitom propagovaly moderní funkcionalistické stavění, nové konstrukce a technologie, racionalizaci půdorysu a byly zamýšleny jako ukázka finančně dostupného bydlení pro široké vrstvy obyvatelstva. Baba se jako jediná z kolonií skládá pouze z individuálních vil postavených na míru objednavatelů. Podnik organizoval Svaz československého díla v čele s Pavlem Janákem, výstava se návštěvníkům otevřela roku 1932. Stavba osady od roku 1932 pokračovala až do roku 1940.² Ač nebyly naplněny původní plány, výstava zásadně ovlivnila charakter rodinných domů v meziválečném Československu.

Po válce sláva Baby opadla, exkluzivní kolonie se nehodila do programu nového režimu. Mnoho původních stavebníků po roce 1948 či 1968 emigrovalo, vily byly zestátněny a přiděleny novým majitelům, ty které zůstaly původním stavebníkům, se musely také přizpůsobit požadavkům nové doby. Následovaly úpravy bytových jednotek a přestavby, při kterých byl původní charakter některých domů vážně poškozen. I přesto se do roku 1989 dochovala kolonie ve výjimečně dobrém stavu.

Od roku 1993 je kolonie součástí městské památkové zóny Baba.³ Právě v posledních dvaceti letech začaly vily procházet razantními přestavbami především za účelem zvýšení provozního standardu. Mnoho vil koupil nový majitel a zrekonstruoval je. Některé zůstaly v rukou starousedlíků, kteří je buď postupně opravují či pouze udržují, některé byly znehodnoceny necitlivou nástavbou či přestavbou. Budoucnost a zachování kolonie jako jedinečného architektonického souboru závisí dnes především na udržení či znovuprobuzení vědomí silné historie místa a staveb.

¹Petr URLICH: Úvod, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 7-11; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 16-17; Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994², 324-482.

² Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 368-379; ŠVÁCHA 1994², 324-482.

³ Vyhláška HMP č.10/1993.

Právě na základě syntézy uměleckohistorického a památkového pojetí čtvrti vzniklo téma této práce. Problematiku současného vývoje a budoucnosti osady nejvíce nastínil Rostislav Švácha ve svých článcích *Zkáza Baby* či *Dvě publikace o Babě*.⁴ Na jejich téma se následující text snaží navázat. Po historickém úvodu, zařazení do evropského kontextu a detailním popisu vzniku kolonie mapuje poválečné osudy místa až do současnosti se zaměřením na dochování osady a nejrazantnější zásahy do jejího charakteru. Poté se prostřednictvím katalogu pokouší zachytit vývoj a současný stav jednotlivých domů. Na základě těchto konkrétních příkladů popisuje současný přístup k obnově a zachování domů a hledá odpověď na otázku, jak do budoucna chránit kolonii jako celek.

⁴ Rostislav ŠVÁCHA: *Zkáza Baby*, in: *Literární noviny* XI, č. 40, 2000, 5; Rostislav ŠVÁCHA: *Dvě publikace o Babě*, in: *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 1-2/2001, 37.

2 Výstavba kolonie na Babě

2.1 Kolonie moderního bydlení v Evropě

Snaha o realizaci vzorové funkcionalistické osady bydlení se nejprve začala projevat v německém Werkbundu, odkud se rozšířila do Rakouska, Švýcarska a Československa.⁵ Zájem o změnu soudobého bydlení sebou přinesla bytová nouze a společenské změny po válce, stejně tak rozvoj techniky. Bydlení mělo vyhovovat životu moderního člověka, někteří architekti se dokonce klonili k ideje domu jako stroje na bydlení. Experimentální výstavba vzorových sídlišť se ukázala jako nejvhodnější prostředek k propagaci nových forem architektury i funkčnosti obydlí, ale také k ukázce nových stavebních konstrukcí a technických prvků.

Německý Werkbund založil roku 1907 Hermann Muthesius jako společenství spojující umělecké řemeslo a průmysl, hnutí se zabývalo především užitým uměním (nově průmyslovým designem) a architekturou. Principy vycházely z anglického hnutí Arts and Crafts Williama Morrisa a C.R. Ashbeeho, nicméně důraz byl položen na strojovou výrobu. Werkbund se také inspiroval anglickou ideou zahradních měst (E. Howard) jako novou formou individualizovaného bydlení v metropolích pro moderní společnost, především střední třídu. Hlásal uměleckou kontrolu průmyslové výroby i s jejími opakovatelnými formami. Snaha Werkbundu vyvrcholila roku 1919 založením školy – Bauhausu. Bauhaus se stal významným učilištěm, působištěm mnoha avantgardních umělců a architektů, usilujícím o symbiosu řemesla a průmyslu, což mimo jiné přineslo zcela nový estetický názor na architekturu.⁶ To dokládá např. budova vzorové továrny od Waltera Gropia na výstavě Werkbundu v Kolíně nad Rýnem z roku 1914 (tedy ještě před založením Bauhausu), případně samotná budova Bauhausu v Dessau z let 1924-26. Roku 1918 Werkbund zaštil architektonické hnutí Neues Bauen⁷ a v průběhu 20. let se tak architekti začali orientovat převážně na řešení otázky bydlení, novou organizaci, konstrukci a estetiku bytové jednotky.⁸ Šlo především o odpověď na bytovou krizi a hledání ekonomicky úsporného typu bydlení dostupného pro všechny třídy. Výsledky byly představovány na pravidelných výstavách.

⁵ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 7-11; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 16; Winfried NERDINGER(ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907-2007, Mnichov 2007, 146ad.

⁶ ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000, 7-11.

⁷ Martin ROSA: Meziválečné výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283> vyhledáno 10.5.2013.

⁸ Rostislav ŠVÁCHA: Osada baba, in: Umění XXVIII, 1980, 368.

Nejúspěšnější byly výstava Die Form v roce 1924 a výstavní kolonie Die Wohnung na vrchu Weissenhof ve Stuttgartu roku 1927.⁹ Po této první vzorové kolonii bydlení následovalo 12 dalších výstav soudobého bydlení po celé Evropě, 6 z nich organizovaly svazy uměleckého díla – r.1928 v Brně, r.1929 ve Wroclavi, r.1930 v Zürichu, r.1932 ve Vídni a Praze. Vzorové kolonie tak reprezentovaly nový estetický názor a zároveň nový „sociální“ půdorys obydlí. Méně známé výstavy proběhly v Berlíně r.1928, výstava Dammerstock v Karlsruhe r.1929, v Linzi r.1929, ve Stockholmu r.1930, výstava Eglisee v Basileji r.1930, ve Winterthuru r.1932 a poslední výstava se konala v Miláně r.1933.¹⁰ Roku 1932 byla vybudována kolonie Svojdodomov v Žilině, nepatří sice mezi výstavy, nicméně byla jimi inspirována a představuje třetí meziválečné sídliště na území Československa.¹¹

O uspořádání výstavy Bydlení (Die Wohnung) ve Stuttgartu bylo rozhodnuto v roce 1925, kdy městský fond na výstavbu obecního bydlení přislíbil finanční podporu.¹² Tehdy začal Ludwig Mies van der Rohe spolu s Walterem C. Behrendtem připravovat zastavovací plán pro domy se 100 byty, výstava se měla konat již v roce 1926. Nakonec však byla o rok odsunuta a program byl upřesněn a schválen Werkbundem a stuttgartskou radnicí. Do čela stavebního výboru byl roku 1926 zvolen Ludwig Mies van der Rohe, a ujal se detailního návrhu na regulaci území.¹³ Ta udává terasovité uspořádání domů, počítá s ideální orientací a tudíž ideálním prosluněním obytných prostor, což je zcela nová koncepce výstavby obytných budov. V kolonii vzniklo 33 domů s 63 byty od 17 architektů, většinou méně známých členů Werkbundu. Většina návrhů byla prezentována na slavnostním otevření budovy Bauhausu v Dessau.¹⁴ Jak bylo zmíněno, na realizaci spolupracoval Werkbund s městem, tato vzorová, „pokusná“ kolonie byla financovaná z městských prostředků. Domy měly reflektovat sociální potřeby doby – jsou výsledkem minimalizace, typizace a použití nových konstrukcí, materiálů a průmyslově vyráběných stavebních systémů. Nešlo tedy o exkluzivní bydlení pro vyšší vrstvy, ale o pokus vytvořit zcela nový obytný typ za použití standardizovaných prvků. I přes omezení zadáním od Miese van der Rohe, které většinou obsahovalo popis typického klienta, stavební náklady a program, měli architekti dost prostoru k individuálnímu vyslovení názoru,

⁹ Petr URLICH: Úvod, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 8; Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 368; Martin ROSA: Meziválečně výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013.

¹⁰Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 186; ROSA: Archiweb, 2013.

¹¹ Matúš DULLA (ed.): Slávne vily Slovenska, 2010, 178-179; Dušan MELLNER: Žilina a Svojdodomov, Žilina 2010; Dušan MELLNER: Architektúra medzivojnového obdobia mesta Žiliny, Žilina 2007.

¹² ROSA 2013 (pozn.9); Deutscher Werkbund: Bau und Wohnung, Stuttgart 1927, 8-9.

¹³ Tamtéž 1927, 8-9; URLICH 2000 (pozn.9), 7-11; ŠVÁCHA 1980 (pozn.9), 370; ROSA 2013 (pozn.9).

¹⁴ ROSA 2013 (pozn.9).

někteří si dokonce vymohli ještě větší volnost a změny v zadání. Pouze dva domy z kolonie byly navrhovány pro konkrétního klienta. Největší domy zde projektovali Peter Behrens – nájemní dům s dvanácti byty a terasami – a L. Mies van der Rohe – řadový dům s 24 byty. Mart Stam navrhl řadové domy s minimálními byty, další jednopatrové řadové domy pocházejí z ruky J.J.P.Ouda. Le Corbusier s P. Jeanneretem jsou autory dvojdomu a variace na starší projekt Citrohanu. Walter Gropius použil u svého domu modulárního systému, architekt A.G. Schenk zde postavil vlastní dům (původně mu to město nechtělo povolit). Bruno Taut se pokusil o levný proletářský dům, jeho projekt však nakonec trojnásobně překročil rozpočet. Další domy pro jednu rodinu navrhli R. Döcker, M. Taut, L.Hilbeseimer, H. Poelzig, A. Rading, H. Scharoun či V. Bourgeois, dvojdom kromě Le Corbusiera projektoval J. Frank.¹⁵ Výstavu doplnil pavilon od architektky Lilly Reich.¹⁶ Výstavba domů proběhla velmi rychle – začalo se v březnu a již v červenci se otevřely brány výstavy. Některé domy byly dokončovány v jejím průběhu. Výstava trvala od července do října 1927 a navštívilo ji přes 100 000 lidí.¹⁷ V prologu ke katalogu stuttgartské výstavy Ludwig Mies van der Rohe uvedl:

„Problémy nového bydlení tkví ve změně materiální, sociální a duchovní tvářnosti dnešní doby, jen tak je lze pochopit. Stupeň proměny této podstaty určuje charakter a rozsah problému. Jsou vzdáleny svévole. Hesly se nedají řešit ani odbýt. Problém racionalizace a typizace jsou jen dílčím problémem. Racionalizace a typizace jsou jen prostředky, nesmějí být cílem. Problém nového bydlení je v zásadě duchovní a boj o nové obydlí jest jen článkem ve velkém boji o nové životní formy.“¹⁸

Díky zájmu veřejnosti byla výstavba vzorové kolonie hodnocena jako ideální propagace cílů nové architektury. Přes tento úspěch však výstava nebyla ve Stuttgartu samotném příliš kladně přijata. Městskou radu neuspokojil výsledek akce – nebylo totiž dosaženo hlavního cíle, tedy levného, dostupného bydlení. Architekti měli prý příliš volnou ruku a nezabývali se tak standardizací, jak bylo požadováno. Většina nájemníků se navíc odmítla nastěhovat

¹⁵ Petr URLICH: Úvod, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 8; Martin ROSA: Meziválečně výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013; Deutscher Werkbund: Bau und Wohnung, Stuttgart 1927.

¹⁶ ROSA 2013; Detscher Werkbund 1927.

¹⁷ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 16; Martin Rosa uvádí 500 000 návštěvníků: ROSA 2013 (pozn.15).

¹⁸ URLICH 2000 (pozn.15), 8; Detscher Werkbund 1927 (pozn.15).

do domů s původním interiérovým vybavením a již po roce se objevily stížnosti na zatékání rovnými střechami, vlhkost a nevyhovující, málo prostorné dispozice.¹⁹

I přes sporné hospodářské výsledky měla výstava ohlas v odborném tisku celé Evropy a iniciovala všechny následující kolonie bydlení. Šlo o průkopnickou akci po architektonické, technické i organizační stránce. Nová funkcionalistická architektura zde byla představena v rozsahu, jaký neměl období; byly použity nové konstrukce a technologie, které se do té doby používaly pouze výjimečně na jednotlivých domech. Stuttgartská výstava dala modernímu bydlení zcela nový směr.

Výstava měla i v Čechách velký ohlas, v odborném tisku byly publikovány přetisky katalogu a reakce architektů. Moderní architektura se začala zabývat hledáním vhodné, nejlépe montované konstrukce, zjednodušení, zlevňování a minimalizování, zvyšování hygieny a komfortu. Hned následujícího roku (1928) se na Výstavě soudobé kultury v Brně otevřela veřejnosti kolonie Nový dům ve stejném duchu jako výstava stuttgartská. Impulz k její výstavbě dala nejen kolonie stuttgartská, ale právě také blížící se Výstava soudobé kultury na nově zbudovaném brněnském výstavišti.²⁰ Kolonie byla postavena mimo samotný výstavní areál na pozemcích pod Wilsonovým lesem v Brně-Žabovřeskách. Stejně jako pozdější pražská výstava nebyl Nový dům financován městem nebo státem, ale soukromými staviteli, konkrétně Františkem Uherkou a Čeňkem Rullerem. Ideovou základnu jim poskytl moravský odbor Svazu čs. díla.²¹ Ke stavbě přizvali 9 moderně orientovaných architektů – osm z Brna a jednoho z Prahy. Regulace se ujal Bohuslav Fuchs a Jaroslav Grunt.²² Stavitelé zadali architektům následující podmínky – domy měli být založeny bez suterénu, s hospodářským podlažím v přízemí, dvěma obytnými patry, terasou a obytnou střechou. Domy mají krajně racionální půdorys, vestavěný nábytek, standardizovaná okna a dveře.²³ Typ domů se také hodně řídil finančními náklady – autorům byl určen typ domu a přibližný náklad. Většina domů má nosnou železobetonovou konstrukci s výplňovým křemelínovým zdívkem Isostone, jen jeden je z tradičního cihelného zdiva. Architektonicky i půdorysně měli autoři tvůrčí svobodu. I přesto je celek slohově jednotný a představoval prototypy pro střední vrstvu. Dvě výjimky zde tvoří variace na Le Corbusierův maisonettový dům od Hugo Foltýna a volně

¹⁹ Martin ROSA: Meziválečně výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013.

²⁰ Vladimír ŠLAPETA: Nový dům 1928 a Baba 1932, in: Umění a řemesla 4/1979, 20.

²¹ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 368.

²² Vladimír ŠLAPETA: Dějiny Svazu československého díla, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 36; ŠLAPETA 1979 (pozn.20), 20.

²³ Tamtéž 1979, 20.

stojící rodinný dům (nejnákladnější z celé osady) od Jiřího Krohy. Typ většího úřednického domku vyprojektovali Arnošt Wiesner s Miroslavem Putnou, Josef Štěpánek (jediný pražský účastník) představil dům s volnou obytnou dispozicí. Bohuslav Fuchs akcentoval svůj dům garáží s terasou připojenou v nároží, spolu s domy J. Grunta a J. Víška se dostal nejbliže levnému stavebnímu typu. Nový dům i přes mezinárodní ohlas skončil hospodářským neúspěchem. Prodal se jediný dům, firma Uherka-Ruller skončila bankrotem a ani zde nebyl splněn hlavní cíl výstavy – finančně dostupné bydlení. Nicméně tento podnik nejenže inicioval výstavu pražskou, ale byl uskutečněn ve chvíli, kdy neměla česká laická veřejnost s funkcionalistickým domem žádnou větší zkušenost. Tím se stala iniciativa Uherky a Rullera průkopnickým činem, který odstartoval české funkcionalistické období.²⁴

Roku 1929 se uskutečnila výstava Wohnung und Werkraum (WuWa) ve Wroclavi (Breslau), podnik slezské sekce německého Werkbundu.²⁵ Pod uměleckým vedením Heinricha Lauterbacha se architekti zaměřili především na kolektivní způsoby bydlení jako možnost vyřešení bytového nedostatku ve městě. Halovou část výstavy měl na starosti Adolf Rading, výstavbu financoval wroclavský Spolek výstavby sídlišť. Urbanistické rozvržení navrhl H. Lauterbach s A. Radingem s ohledem na volný přístup vzduchu, slunce a zeleně. Kolonie předpokládala výstavbu 37 objektů, nakonec bylo zrealizováno jen 32 s celkem 132 byty – rodinné, dvojdomy a domy vícebytové. Vedení přizvalo 11 architektů – Paula Heima, Alberta Kemptera, Theodora Effenbergera, Ludwiga Moshamera, Heinricha Lauterbacha, Paula Häuslera, Moritze Hadda, Emila Langeho, Gustava Wolfa a Hanse Scharouna s Adolfem Radingem, kteří se účastnili již výstavy ve Stuttgartu.²⁶ Mimowroclavští architekti nebyli přizváni především kvůli zvláštním klimatickým podmínkám ve městě, na které jiní než slezští architekti nebyli zvyklí (vlhkost). Dominantami sídliště jsou hotelový dům pro bezdětné páry a svobodné od Hanse Scharouna, komunitní dům od Adolfa Radinga a galeriový dům od Paula Heima a Alberta Kemptera. Dále zde vznikly řadové a rodinné domy, školka a součástí výstavy byl i veřejný prostor zeleně kolem domů. Po výstavě se zde

²⁴ Vladimír ŠLAPETA: Nový dům 1928 a Baba 1932, in: Umění a řemesla 4/1979, 23-24.

²⁵ Jadwiga URBANIK: Wroclavská výstava „Bydlení a pracovna“ (WUWA), in: „Složitosti a rozpory“ moderní architektury a její památkové ochrany, NPÚ ÚOP Ostrava 2005, 51-68; Martin ROSA: Meziválečně výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013.

²⁶ Tamtéž 2005, 51-68.

rozrostla umělecká čtvrť, ale domy často měnily nájemníky, což vypovídá o tom, jak málo vyhovovaly potřebám tehdejšího člověka.²⁷

O rok později (1930) představil svou výstavní kolonii Zürich – Neubühl švýcarský Werkbund na výstavě Das neue Heim.²⁸ Vznikla jako projekt levného bydlení společnosti Bau und Wohngenossenschaft pod patronací Werkbundu. Jde o největší z meziválečných výstavních čtvrtí. Kolektivně ji vyprojektovali architekti Max Ernst Haefeli, Hubacher & Steiger, W. M. Moser, F. Roth, Artaria & Schmidt, kolonie má proto jednotný až uniformní charakter.²⁹ Zahnuje 105 rodinných domů pro jednu rodinu s 3-6 místnostmi a 90 bytů o rozloze 35-118 m² postavených v tradiční regulaci uliční fronty.³⁰

V roce 1932 se veřejnosti otevřely dvě výstavy bydlení – nejprve ve Vídni a poté v Praze. Vídeňská osada byla opět mezinárodní,³¹ na organizaci spolupracoval rakouský Werkbund a město Vídeň (tedy podobný organizační princip jako ve Stuttgartu či Wroclavi). Regulační plán vytvořil J. Frank podle tradičního schématu jako optimální prostorový koncept výstavby na minimální ploše.³² Kolonie má kolem 70 domů, spolupracovalo na ní 32 architektů a nejčastější je typ minimalizovaného řadového domku (úsporné řešení) např. od architektů G. Rietvelde či A. Lurcata, dále zde jsou izolované domy od J. Franka a R. Neutry a dvojdomy od A. Loose, H. Kulky, O. Strnada a G. Guevrikiana.³³

Pražská výstava se otevřela měsíc po skončení vídeňské. Představovala první velkou výstavu bydlení formou sídliště v Praze, ačkoli už v roce 1928 měl V. Havel připraveny plány pro kolonii na Barrandově. Nakonec z ní však byly realizovány jen dvě vily.³⁴ Pražská výstava na Babě se terénní situací podobá stuttgartské, nicméně je omezena na individuální rodinné domy a byla zrealizována díky spolupráci Svazu československého díla s konkrétními stavebníky, bez finanční podpory města. Zahnuje 39 domů stavěných od roku výstavy 1932 až do roku 1940.

²⁷ Jadwiga URBANIK: Wroclavská výstava „Bydlení a pracovní“ (WUWA), in: „Složitosti a rozpory“ moderní architektury a její památkové ochrany, NPÚ ÚOP Ostrava 2005, 51-68.

²⁸ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 368; Martin ROSA: Meziválečně výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013.

²⁹ Tamtéž 2013; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 16.

³⁰ Tamtéž 2000; Petr URLICH: Úvod, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 9.

³¹ ŠVÁCHA 1980 (pozn.28), 368.

³² TEMPL 2000 (pozn.29), 16.

³³ URLICH 2000 (pozn.30), 9; ROSA 2013 (pozn.28).

³⁴ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994², 350 ad.

Za zmínku stojí ještě 3. kolonie na území bývalého Československa, čtvrť Svojdomov v Žilině vybudovaná v letech 1931-32 po vzoru výstavních sídlišť Werkbundu.³⁵ Čtvrť nebyla postavená jako výstavní, měla řešit bytovou krizi v Žilině. Vznik čtvrti inicioval Štefan Mellner, který se stal předsedou nově založeného družstva Svojdomov. Původní záměr byl postavit zde 104 domů od různých architektů, r. 1931 proto byla vyhlášena celostátní soutěž. Autorem urbanistického řešení se stal žilinský architekt Žigo Wertheimer-Vavrín. Nakonec bylo do konce 30. let realizováno 48 domů od dvou žilinských architektů – město nebylo nakloněné větší architektonické diverzitě. Domy navrhli architekti Michal Maximilián Scheer a Július Stein. Kolonie se nachází na jihozápadním kraji města Žiliny ve třech rovnoběžných ulicích (Na Šefranici, Tolstého, Stárkova). Jádrem kolonie tvoří 5 typů domů (dvou- až čtyřpokojové byty) s různými individuálními variacemi podle požadavku objednavatele. Společným rysem jsou ploché střechy a schodišťová hala. Kolonie sice nepatří mezi výstavy ani akce Werkbundu, ale odráží vliv meziválečných výstavních sídlišť na architekturu Československa.

2.2 Kolonie SČSD v Praze

Když se v září 1932 otevřela výstava moderního bydlení na Babě v pražských Dejvicích, představovala vrchol čtyřletého úsilí Svazu čs. díla. Presentováno bylo 20 prvních domů, dalších 13 bylo dostavěno do roku 1936 a poslední linie osady s 6 vilami byla postavena v letech 1938-40. Osada tedy čítá 39 domů od širokého spektra architektů z řad SČSD. Všechny domy jsou individuální, stavěné pro konkrétního stavebníka, čímž Baba ztratila původní myšlenku manifestu sociálního bydlení. Ale právě díky tomu byla výstava nejen hospodářsky úspěšná, ale také jednotlivé vily vyhovovaly svým obyvatelům, což se jinde v Evropě nestalo. Demonstrace funkcionalistické estetiky významně ovlivnila další výstavbu rodinných domů v Československu.

2.2.1 Stavba kolonie

O uspořádání pražské výstavy moderního bydlení rozhodlo předsednictvo Svazu ihned po skončení výstavy Nový dům v Brně, tedy 2. 11. 1928.³⁶ Stejně jako u předchozích výstav byla jako nejvhodnější forma vybrána kolonie rodinných domů – jak uvedl Pavel Janák v katalogu: „k bydlení je třeba živého příkladu“.³⁷ Svaz začal hledat vhodné pozemky,

³⁵ Matúš DULLA (ed.): Slávne vily Slovenska, 2010, 178-181; Dušan MELLNER: Žilina a Svojdomov, Žilina 2010; Dušan MELLNER: Architektúra medzivojnového obdobia mesta Žiliny, Žilina 2007.

³⁶ Petr URLICH: Úvod, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 9; Pavel JANÁK: Osada na Babě, čtyři léta práce Svazu československého díla, in: Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 5; Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 368.

na které posléze upozornili ing. Eustach Mölzer ze Státní regulační komise, vrchní státní rada J. Zlatník a ing. A. Nový.³⁸ Pro kolonii vybrali tříhektarové území na vrchu Baba v Dejvicích v severozápadním sektoru Prahy, které náleželo městu a bylo podle regulačního plánu určeno k zástavbě. Dominantu návrší tvoří uměle vybudovaná zřícenina, torzo viničního lisu,³⁹ historicky se zde nacházely zemědělské usedlosti.

Od začátku 20. století se v tomto sektoru uvažovalo o bytové výstavbě, protože díky západním větrům je zde nejčistší ovzduší v Praze. Nicméně odborný zájem přineslo teprve založení Státní regulační komise roku 1920 a následné vyhlášení soutěže na zástavbu Letenské pláně a okolí, která jako první velká soutěž zpracovávala severozápadní část hlavního města.⁴⁰ V soutěži se tehdy sešlo 17 návrhů, ale nebyla udělena první cena, žádný návrh nebyl dost přesvědčivý. Po vyhlášení výsledků byl také zveřejněn projekt prof. A. Engela, který zasedal v komisi. Právě tento koncept byl nakonec realizován. Urbanistické řešení vycházelo z jiných pražských čtvrtí, počítalo s blokovou činžákovou zástavbou a napojením rozvolněných vilových čtvrtí po způsobu zahradních měst. Po roce 1924 tedy regulační komise začala území po částech zpracovávat – včetně území kolem usedlostí Fišerka, Hanspaulka, Paťanka, Kotlářka a také Baba. Regulace vilových čtvrtí dodržovala principy osovosti z 19. století, perspektivní průhledy s ukončením veřejnou budovou. Na členitost terénu navazovala citlivěji než blokové zástavba v Dejvicích, celý okraj západního sektoru byl prokomponován jako vilové čtvrti po vzoru zahradních měst (Ořechovka, Hanspaulka, také Baba). Vrstevnice na výškopisném zaměření Prahy z roku 1921 jasně ukazují složitou konfiguraci terénu na Babě. Právě terénní situace Babu spojuje s místem první výstavy, vrchem Weissenhof ve Stuttgartu. Také první regulační plány Baby počítaly s tradičním terasovitým uspořádáním, které použil i Mies van der Rohe ve Stuttgartu.

Po rozhodnutí o umístění výstavy právě sem však došlo k výrazné změně koncepce. Pavel Janák jakožto předseda Svazu se pustil do předběžné úpravy regulace pro výstavu.⁴¹ Plán

³⁷ Pavel JANÁK: Osada na Babě, čtyři léta práce Svazu československého díla, in: Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 5.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Jan E. SVOBODA/Jindřich NOLL/Ester HAVLOVÁ: Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře, Praha 2000, 67.

⁴⁰ Petr URLICH: Urbanistický kontext osady Baba, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 12.

⁴¹ Tamtéž, 49; SVOBODA/NOLL/HAVLOVÁ 2000 (pozn.39), 67; Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 370; Stephan TEMPL: Baba. Osada svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 21.

schválený SRK v lednu 1928 ukazuje lokalitu ještě před Janákovými úpravami.⁴² Pozemky kolonie se nacházejí v bloku 113, který Janák rozdělil podélně na dva vložením další ulice a vytvořil tak menší podélné parcely. Počítá s osovou kompozicí, středním širokým zeleným pásem pro veřejný sad, kolmou ulicí s mezilehlým travnatým prostorem. Křížení dvou os zůstalo zachováno, stejně jako zakončení veřejnou budovou. Původní regulace magistrátu přitom preferovala řádkovou zástavbu před individuálními vilami a udávala striktní výškovou regulaci jednopatrových domů. Ještě v listopadu 1928 SČSD sdělil svůj záměr na výstavbu kolonie městské radě a v prosinci zažádal o prodej vybraných pozemků. Jak uvedl Pavel Janák v katalogu výstavy, Svaz měl důvěru několika vysoce postavených úředníků na radnici, v čele s primátorem Karlem Baxou a jeho náměstký dr. Štúlou a F. Kellnerem. Nicméně Janák v katalogu také uvádí, že celý podnik měl své nepřátele, kvůli kterým se nakonec příprava protáhla na další tři roky. Mezi nepřátele lze zřejmě počítat velkou část Státní regulační komise a také stavební úřad, především kvůli nesouhlasu s upravenou regulací. Bližší okolnosti tohoto nepřátelství se však nepodařilo dohledat. Přes tyto nesnáze se Svaz nevzdával a o dosažení svého cíle usiloval prostřednictvím médií (rádio, tisk), přednášek a publikační činnosti členů, intervencemi u svých příznivců na vysokých postech v městské i státní zprávě a jinde (primátor K. Baxa, ministr zahraničních věcí E. Beneš, Alice Masaryková...⁴³ Do konce roku 1928 byl ustanoven název Osada Baba,⁴⁴ také byly vypracovány podmínky pro stavebníky a projekty, domluvena organizace a rozpočet. V roce 1929 Svaz uveřejnil své plány na výstavbu osady v časopise Výtvarné snahy a řady zájemců předčili očekávání.⁴⁵

První překážka se objevila, když Svaz předložil v dubnu roku 1929 ke schválení regulační úpravu pozemků pro výstavu. Návrh narazil na již zmíněný odpor Státní regulační komise i stavebního úřadu. Následovalo dlouhé jednání mezi Svazem a regulačním úřadem o vedení komunikací a rozdělení bloků a s měřičským úřadem o velikosti parcel.⁴⁶ Výstavba se tím protáhla o dva roky, nakonec bylo schválení regulačního plánu vydáno vyšší instancí –

⁴² Petr URLICH: Urbanistický kontext osady Baba, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 21; Norbert KIESLING: Pavel Janák, Praha 2011, 101; regulační plán Dejvic schválený Státní regulační komisí r.1928, archiv URM.

⁴³ Vendula HNÍDKOVÁ: Co nezmůže jednotlivec, zmůže skupina, in: Cyril ŘÍHA (ed.): Nefoťte mě před knihovnou, Praha 2009, 95-106.

⁴⁴ V katalogu výstavy P. Janák uvádí, že tento název předložil dr. Vojtíšek, nicméně V. Hnídková našla v archiváliích záznam o autorství Karla Heraina až z roku 1929. Není známo, proč tento údaj Janák upravil a antidatoval.

Pavel JANÁK: Osada na Babě, čtyři léta práce Svazu československého díla, in: Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 5; HNÍDKOVÁ 2009 (pozn.43), 101.

⁴⁵ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 371.

⁴⁶ JANÁK 1932 (pozn.44), 5.

ministrem veřejných prací až na jaře roku 1931.⁴⁷ Průtahy však nezabránilly Janákovi pustit se do detailního rozpracování regulace včetně zakreslení domů do vhodné polohy pro plné využití oslunění a výhledu, ani architektům v projektování jednotlivých vil. V konečném plánu má tedy území jasně vymezené ulice (ulice Matějská, Na Babě a Nad Paťankou se drží vrstevnic, Průhledová a Jarní jsou na ně kolmé) a kompozici, jednotlivé vily se rytmicky střídají a terasovitě se obracejí k jihu (v tom je formální příbuznost s Miesovým řešením ve Stuttgartu). Inovativní střídavé zastavění bylo ovšem použito již v letech 1919-22 v Praze-Košířích Františkem Kavalírem.⁴⁸ Kvůli oslunění jednotlivých místností byla změněna v regulaci půdorysná orientace – domy jsou podélnou stranou obráceny k jihu, vznikají tak horizontálně rozšířené pozemky. Tento plán byl přikládán jako standardní součást k individuálním projektům domů. Samotná výstava zabírá jen část Janákem regulovaného území, přesněji jednu stranu osové kompozice. Protilehlá strana území byla většinou zastavěna v pozdějších letech a uplatňuje sice střídavé rozložení vil, zároveň se však stírá terasovité uspořádání, vily mají tradičnější sevřenou krychlovou formu a nereflektují funkcionalistické zásady oslunění.

Po předložení návrhu na změnu regulačního plánu v roce 1929 SČSD sestavil výstavní výbor a technickou/stavební komisi. Ve výboru zasedali zvolení zástupci projektantů a stavebníků: Pavel Janák jako předseda (zároveň stavebník i architekt), Karel Balling (stavebník), Adolf Cink (tajemník SČSD), Otakar Fierlinger (zahradní architekt), Otakar Fischel (architekt), Josef Gočár (architekt), Karel Herain (stavebník), Antonín Heythum (architekt), František Kavalír (architekt), František Kerhart (architekt), Jaromír Krejcar (architekt neuskutečněného projektu), Hana Kučerová-Záveská (architektka), Václav Letošník (stavebník), Ladislav Machoň (architekt), Josef Matějovec (profesor), Václav Maule (stavebník), Marie Mojžíšová (stavebník), František Munk (stavebník), Otakar Novotný (autor nerealizovaného projektu), Jiří Palička (stavebník a stavitel), Miloslav Prokop (autor návrhu veřejného osvětlení), Oldřich Starý (architekt), Ladislav Sutnar (stavebník), Josef Štěpánek (autor nerealizovaného projektu), Ladislav Žák (architekt).⁴⁹ Záštitu převzal primátor Prahy JUDr. Karel Baxa.⁵⁰

⁴⁷ Vladimír ŠLAPETA: Baba 1932 – Prolog a epilog, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 217; Norbert KIESLING: Pavel Janák, Praha 2011, 101; Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 370.

⁴⁸ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994², 350.

⁴⁹ ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000 (pozn.47), 51; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932.

⁵⁰ Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba – výstava a jednotlivé domy, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 50; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932.

Kvůli těžkopádné organizaci Svaz nezaložil pro akci družstvo, místo toho zvolil formu volného sdružení stavebníků. Technická komise přizvala k akci architekty z řad SČSD, mezi kterými si pak soukromí stavebníci sami vybrali - B. Fuchs, J. Fuchs, J. Gočár, J. Havlíček a K. Honzík, A. Heythum, P. Janák, F. Kavalír, F. Kerhart, V. Kerhart, J.E. Koula, J. Krejcar, J. Kroha, H. Kučerová-Záveská, L. Machoň, F. Marek, O. Novotný, J. Palička, O. Starý, J. Štěpánek, O. Tyl, L. Žák.⁵¹ Zřejmě ne všichni objednavatelé byli přítomni od počátku členy Svazu, je možné, že šlo o Janákův nápad nabídnout jim členství, aby celý kolektiv měl jednu společnou platformu.⁵² F. Kerhart při zpětném hodnocení osady v roce 1939 uvádí, že se „stavebníkem mohl stát každý, kdo se stal členem Svazu Díla, zaplatil kupní cenu a investiční poplatek za pozemek a opatřil si projekt od architekta (člena Svazu)schválený architektonickou komisí Svazovou“.⁵³ Zatímco jinde se na vzorových osadách pro jejich manifestační charakter finančně a organizačně podílelo město, v Praze tomu tak nebylo. Primátor Baxa sice projekt podporoval, finance si však Svaz musel najít sám. Když zasáhla do příprav výstavy hospodářská krize, snažil se Svaz ze všech sil získat jakoukoli finanční podporu státu, alespoň v daňových a jiných úlevách, či v budování cest a inženýrských sítí v rámci nouzových prací.⁵⁴ Kvůli hospodářskému nezdaru brněnské výstavy, která taktéž nebyla financována městem, byl Svaz při organizaci mnohem opatrnější. Proto nakonec přistoupil k tradičnímu dialogu stavebník-architekt. Každý stavebník přitom postupoval podle vlastních přání a finančních možností, ale všichni se museli držet podmínek, které Svaz stanovil roku 1928. Původním záměrem přitom bylo vybudovat sériově stavěné domy pro jednu rodinu, dvojdomy, řadové domy⁵⁵ a také nájemní domy v horní ulici kolonie, stavby funkčně rozdělené a dostupné široké veřejnosti. Na řadové typizované domy a nejmenší individuální dům byla na podzim 1929 vypsána soutěž.⁵⁶

Roku 1930 J. Kuba vytvořil propagační ideální model osady.⁵⁷ Pravděpodobně z roku 1931 pochází druhý ideový model osady vytvořený jako fotomontáž.⁵⁸ Přestože měli stavebníci volnou ruku při výběru architekta a zadání svých požadavků, byl vytvořen jednotný základní koncept úpravy zahrad, oplocení a veřejného osvětlení. Zároveň SČSD v březnu 1930 pořádal

⁵¹ Pavel JANÁK (ed.): *Výstava bydlení. Stavby osady Baba*, Praha 1932, 8-9.

⁵² Norbert KIESLING: *Pavel Janák*, Praha 2011, 102.

⁵³ František KERHART: *Osada na Babě*, in: *Svaz československého díla: Výtvarná práce-výroba-bydlení*, Praha 1939, 14; zmíněno také v Vladimír ŠLAPETA: *Nový dům 1928 a Baba 1932*, in: *Umění a řemesla* 4/1979, 25.

⁵⁴ Vendula HNÍDKOVÁ: *Co nezmůže jednatel, zmůže skupina*, in: Cyril ŘÍHA (ed.): *Nefoťte mě před knihovnou*, Praha 2009, 95-106.

⁵⁵ Rostislav ŠVÁCHA: *Osada Baba*, in: *Umění XXVIII*, 1980, 368.

⁵⁶ KIESLING 2011 (pozn.52), 102; ŠLAPETA 1979 (pozn.53), 25.

⁵⁷ JANÁK 1932 (pozn.51); ŠVÁCHA 1980 (pozn.55), 368.

⁵⁸ Tamtéž 1980, 369.

pro stavebníky informativní přednášky. Celý rok 1930 přitom SČSD jednal s městskou radou o kupních podmínkách parcel a jejich ceně. Po prvotním požadavku obce, která žádala za čtvereční sáh 370 Kč, bylo nakonec dosaženo ceny 270 Kč za čtvereční sáh, což je asi 75 Kč/m² (z toho 120 za sáh a 150 jako investiční příspěvek).⁵⁹ V roce 1931 zastupitelstvo schválilo odprodej pozemků a do června téhož roku byly zaplacený všechny parcely. Také konečně došlo k veřejnému projednávání změny regulačního plánu a ten byl koncem června 1931 ministerstvem veřejných prací schválen. Po výběrovém řízení provedla firma Ing. Morávek a Mann odkop komunikací, při kterém u domu č.26 (projekt F. Kerhart) našla zbytky předkřesťanského osídlení. Nálezy převzal Státní archeologický ústav a parcela zůstala nezastavěná, ač v katalogu k výstavě byl publikován Kerhartův projekt.⁶⁰ V listopadu 1931 získal Svaz stavební povolení a uspořádal veřejné výběrové řízení na stavbu prvních 12 domů. Po zralé úvaze a co největším snížení nákladů bylo vybráno několik firem, mezi kterými si pak každý stavebník vybral podle svého úsudku a prostředků (realizace: V. Hlaváček a V. Müller; V. Jíra; MOK; Ing. Hainz a Slíva; bratři Kavalírové; V. Suk; Ing. Hannauer).⁶¹ V dubnu 1932 byla dokončena kanalizace (firma A. Bellada) a mohlo se začít stavět. První výkop byl uskutečněn v dubnu roku 1932.⁶² Během stavby byla zavedena voda a telefon, plynovod byl položen v létě. Kvůli pozdějšímu zavedení elektřiny byly veškeré stavební práce prováděny ručně (včetně míchání betonu). Vrchní úpravu vozovek provedla obec ve své režii v červenci 1932. Stavební agendu spravoval Ing. A. Cink a technické práce měl na starosti S. Tůma.

Výstava byla otevřena 7. září 1932 jako staveniště 20 domů, na kterých byly vidět „vnitřnosti“ stavby – záměrem bylo moderní architekturu ukázat a vysvětlit, přesvědčit publikum. Mezi prvních dvacet vil patří Munkův dům od arch. Josefa Fuchse a Otakara Fischela, Řezáčův dům od arch. Vojtěcha Kerharta, dům Hugo Zaorálka projektovaný Ladislavem Žákem, Vaváčkův dům od arch. Oldřicha Starého, Lisého vila od dvojice Antonína Heythuma a Evžena Linharta, Joskův dům od bratří Fišerů, dům malíře Boudy od Oldřicha Starého, Dovolilova vila navržená Pavlem Janákem, Letošníkův dům od Františka Kavalíra, Sukova vila projektovaná Hanou Kučerovou-Záveskou, Čeňkův dům od Ladislava Žáka, Poláčkův dům od J.E. Kouly, Herainův dům opět od Ladislava Žáka, Ballingova vila od Hany Kučerové-Záveské, Heřmanův dům od Oldřicha Starého, Paličkova vila projektovaná

⁵⁹ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 22; Pavel JANÁK: Osada na Babě, čtyři léta práce Svazu československého díla, in: Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 5.

⁶⁰ Tamtéž 1932, 72-73.

⁶¹ Tamtéž 6.

⁶² TEMPL 2000 (pozn.59), 22.

Martem Stagem, Uhlířům dům od Františka Kavalíra, dům grafika Sutnara od Oldřicha Starého, Mauleho vila od Josefa Gočára a vlastní vila arch. Janáka.⁶³ Na těchto prvních dvaceti domech se většinou dodělávaly už jen instalační práce, v některých byl umístěn výstavní nábytek, jiné byly ponechány holé. Pro návštěvníky Svaz zpřístupnil chodby, schodiště a terasy domů, ostatní prostory byly odděleny šňůrou. Chodilo se po jutových kobercích. Na schůzi stavebníků před zahájením výstavy se ujednalo hrazení případných škod z výstavních prostředků, každý stavebník si musel nechat srovnat terén pozemku a to včetně ještě nezastavěných parcel.⁶⁴ Výstavu navštívilo přes 12 000 návštěvníků, trvala sedm týdnů.⁶⁵ Prezentovány byly také dva dřevěné domky od Spojených UP závodů a Františka Kavalíra na volném pásu vedle Munkova domu (křížení ulic Na ostrohu a Průhledová),⁶⁶ po výstavě je demontovali. V době výstavy ještě nebylo provedeno oplocení a pozemky byly proto ohrazeny sítovinou. Svaz také vydal doprovodný katalog Výstava bydlení - Stavba osady Baba, který redigoval Pavel Janák a graficky upravil Ladislav Sutnar. O rok později v září 1933 bylo několik domů otevřeno veřejnosti po dokončení včetně vnitřního vybavení, jiné domy byly v hrubé stavbě. Do roku 1936 bylo dokončeno dalších 13 domů – v ulici Na Ostrohu Peřínův, Košťálův a Jirouškův dům, všechny tři od Františka Kerharta, Zadákův dům od Františka Zelenky, v ulici Na Babě dům profesora Glücklicha od Josefa Gočára, Bautzův dům od Fr. Kerharta, Lindův dům od Pavla Janáka, vila Karly Moravcové od Vojtěcha Kerharta, dům M. Lužné od dvojice Zdeněk Blažek a Otakar Fischel, Špišková vila od Ladislava Machoně a vila ředitele Národního divadla Mojžíše-Loma od Josefa Gočára, v ulici Nad Pařankou pak vznikly Bělehrádkův dům od Fr. Kerharta a Kytlicova vila od Josefa Gočára.⁶⁷ Osada na Babě je tak jediná z výstavních kolonií, která byla ještě po několik let dostavovaná (až do 1940). Poslední pokus o řadovou zástavbu v Matějské ulici z roku 1933 (již bylo zažádáno o stavební povolení) se nesetkal s úspěchem, a když je Svaz roku 1938 uvolnil ke stavbě, byly zde realizovány domy individuální.⁶⁸ Těchto 6 domů v horní linii kolonie bylo postaveno v letech 1938-40. Jsou zde tři domy od arch. Josefa Gruse, vlastní dům architekta Antonína Černého, vila od Fr. Kerharta a dům od dvojice Antonín

⁶³ Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932.

⁶⁴ Zápis ze schůze stavebníků dne 17.8.1932, fond Machoň, AAS NTM.

⁶⁵ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 11; Norbert KIESLING: Pavel Janák, Praha 2011, 106; Jan E. SVOBODA/Jindřich NOLL/Ester HAVLOVÁ: Praha 1919-1940. Kapitoly z meziválečné architektury, Praha 2000, 68.

⁶⁶ JANÁK 1932 (pozn.63); Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 372.

⁶⁷ Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba – výstava a jednotlivé domy, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 50; TEMPL 2000 (pozn.65), 22.

⁶⁸ TEMPL 2000(pozn.65), 22; ŠVÁCHA 1980 (pozn.66), 372.

Kučera/Štěpán Zelenka.⁶⁹ Právě pro jejich pozdní uskutečnění nebývají do kolonie zařazeny, nicméně Matějská ulice ještě byla zahrnuta do Janákovy urbanistické úpravy a na pozemcích měla být realizována výše zmíněná řadová zástavba. Stejně jako prvotní záměry pro zbytek osady se tento cíl nezdařil a byly vybudovány individuální domy architektky z řad Svazu. Navíc jsou domy započítány do osady v katalogu SČSD k výstavě Výtvarná práce-výroba-bydlení z roku 1939, což dokládá jejich právoplatné zařazení do kolonie.⁷⁰

2.2.2 Typizace, projekty, výsledky

Jedním z cílů výstavy byla standardizace a typizace v moderním bydlení. To dokládá zmíněná soutěž z roku 1929 na nejmenší dům, potvrzuje tak původní cíl postaveného manifestu, snahu o levné minimální obydlí. Zvítězil projekt týmu Richard Podzemný/Antonín Tenzer/ Jiří Marek, v druhé kategorii Lubomír Kroužil/Kamil Ossendorf, další návrhy řadových domů vypracovali např. Karel Honzík/ Josef Havlíček.⁷¹ Kdyby došlo k realizaci vítězných projektů, stala by se Baba první osadou s typizovanými domky k sériové výrobě.⁷² Roku 1931 dokonce nabídl Svazu návrh typového volného domu i Adolf Loos.⁷³ Ale nezájem soukromých stavebníků o sociální typy bydlení nakonec způsobil, že byly realizovány pouze individuální vily. Je možné, že k tomu přispělo i finální odhalení hloubky hospodářského neúspěchu brněnské výstavy. Právě absence kolektivních a sériových typů bydlení způsobila, že domy na Babě nejsou manifesty jako na Weissenhofu. Zapříčinil to příliš velký vliv investora na konečnou podobu architektury. Stavebníci sice měli jednotný názor na novou funkcionalistickou estetiku, přesto nakonec nebyli ochotni realizovat své domy jako manifestaci typizovaného minimálního obydlí. Ale ani ostatní výstavy v čele se Stuttgartem nedosáhly svého primárního cíle, totiž finančně dostupné architektury. Ve Stuttgartu to bylo přičítáno Miesovi van der Rohe a jeho příliš volnému vedení architektů, v Praze právě vlivu stavebníka na konečnou podobu objektů. Pro úspěch pražské výstavy byla nutná souhra stavebníka a architekta, původních cílů bylo tedy dosaženo fragmentálně. Dá se říci, že výstava byla úspěšná hospodářsky, ale na úkor architektonické kvality, či spíše variability.⁷⁴ Přesto právě individuální funkcionalistická vila představená na Babě významně ovlivnila další vývoj rodinných domů v Čechách.

⁶⁹ Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L, Praha 2012, 297, 327,331,332.

⁷⁰ Jan E. SVOBODA/Jindřich NOLL/Ester HAVLOVÁ: Praha 1919-1940. Kapitoly z meziválečné architektury, Praha 2000, 68; Svaz československého díla: Výtvarná práce-výroba-bydlení, Praha 1939, 37-38.

⁷¹ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 369.

⁷² Norbert KIESLING: Pavel Janák, Praha 2011, 102.

⁷³ Na rozdíl od Stama byl přijat Svazem kladně, ale stavebník Procházka nakonec od stavby odstoupil. Vendula HNÍDKOVÁ: Co nezmůže jednotlivce, zmůže skupina, in: Cyril ŘÍHA (ed.): Nefoťte mě před knihovnou, Praha 2009, 95-106; ŠVÁCHA 1980 (pozn.71), 369.

⁷⁴ Vladimír ŠLAPETA: Nový dům 1928 a Baba 1932, in: Umění a řemesla 4/1979, 25.

Výstava se setkala s příznivým ohlasem tisku, přesto ne tak velkým, jak organizátoři doufali. Byla však i kritizovaná. Napadali ji především levicově smýšlející architekti a osobnosti v čele s Karlem Teigem, právě kvůli zaměření na jediného stavebníka a ne manifestaci sociálního kolektivního či minimálního bydlení.⁷⁵ Teige sám označil Babu za exkluzivní, protisociální program, který je českou i mezinárodní architekturou dávno překonaný; výstavu pokládal za moderní pojetí čtvrti na Ořechovce a službu zámožnému obyvatelstvu. Kolonie měla nepřátele i v podobě konzervativních úředníků, kteří zdrželi projekt o celé dva roky. Pravděpodobně jako odpověď Teigemu a jistou obhajobu finální podoby kolonie je možné brát text Oldřicha Starého v katalogu osady z roku 1932.⁷⁶ Uvedl v něm, že je třeba podporovat snahy o kolektivní sociální bydlení, minimální a typizované byty, ale že v tomto směru bylo zatím zrealizováno velmi málo. K takovému podniku by bylo třeba obrovských výdajů a také regulačních změn, kterých se dá dosáhnout, pokud akci organizuje město či stát. Pražská obec se sice po roce 1929 snažila budovat domy s minimálními byty pro sociálně slabší, roku 1930 bylo vypsáno několik soutěží na nájemní domy na Pankráci a v Holešovicích, nicméně malobytová sídliště z nich vzešla byla stavěna v průběhu 30. let, většinou až po realizaci výstavy na Babě (např. sídliště Za Zelenou liškou, 1932-38, U staré plynárny, 1936-39, Břevnov – Nad Kajetánkou, 1937-47 atd.).⁷⁷ Kolektivní bydlení se tedy objevovalo v projektech, realizovalo se jen velmi těžko. Oldřich Starý dále uvedl, že ač nebylo možné takovou výstavní kolonii realizovat, je potřeba probouzet veřejnost a zvyknout ji na nové konstrukce, půdorys, funkční detaily jako např. správné osvětlení, pracovní kuchyň, velikost a výška místností atd. Nutnost financovat sídliště svépomocí stavebníků tak zabránila původní ideje několika střídajících se typů volných domků, stavebníci se nevzdali svého práva spolurozhodovat o podobě svého domu. Starý v textu ještě počítá s výstavbou řadových domů v následujícím roce (1933), ke které nakonec nedošlo.⁷⁸ Polemika o sociálním a kolektivním bydlení v odborném i laickém tisku však neměla vliv na úspěch Baby a šíření zájmu o výstavbu nových forem bydlení.

V jednotlivých domech se odráží rozdílné názory architektů na bydlení a také zcela konkrétní potřeby stavebníků – byly zrealizovány velké i malé vily, domy s ateliérem či dvougenerační se dvěma shodnými nebo rozdílnými byty. Během postupného vývoje regulace docházelo k obměně architektů a stavebníků, výměnám parcel, někteří stavebníci od zamýšlené účasti

⁷⁵Vladimír ŠLAPETA: Dějiny Svazu československého díla, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 39.

⁷⁶Oldřich STARÝ: Proč rodinný dům, in: Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 6-8.

⁷⁷Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994², 339ad.

⁷⁸STARÝ 1932 (pozn.76), 6-8.

odstoupili z finančních důvodů atd. Zpočátku byl o účast na výstavbě obrovský zájem, ale úřednické průtahy a následně hospodářská krize způsobily odpadnutí asi 37 stavebníků.⁷⁹ Objevily se i případy, kdy projekt nemohl být uskutečněn ve shodě a tak si stavebník vyžádal jiného architekta, jednou dokonce projektant již nechtěl být uváděn jako autor (M.Stam).⁸⁰ Takto nakonec nebyly realizovány projekty některých architektů, např. Otakara Novotného, Jaromíra Krejčara, Josefa Havlíčka s Karlem Honzíkem, Josefa Štěpánka, Františka Marka, Bohuslava Fuchse, Jiřího Krohy, Antonína Moudrého či některé z domů J.E. Kouly a Ladislava Machoně. Oproti tomu projekt Františka Kerharta na ateliérový dům na parcele č.26, dokonce publikovaný v katalogu, nebyl realizován kvůli archeologickým nálezům na pozemku.

Také některé z idejí kolektivního bydlení nebyly naplněny – společná vybavenost, jednotné vytápění, co nejmenší počet prováděcích firem – některé se však zrealizovat podařilo. Základní koncepce domu je jednotná se zohledněním oslunění prostor – většina domů je půdorysně protáhlý obdélník širší stranou otočený k jihu a tedy ke světlu. K této stěně, která je co nejvíce prosklena, jsou umístěny obytné místnosti, zatímco obslužné místnosti zůstávají obráceny na západ či východ, k severu bývá otočeno minimum oken. František Kerhart v katalogu výstavy uvádí, že tak došlo k otočení tehdy běžného činžákového bytu o 90°.⁸¹ Přestože byty v nájemních domech a individuální domky jsou dva rozdílné typy, architekt je zde zcela samozřejmě srovnává, snad s ohledem na možné použití obytné jednotky ve vile jako bytu v kolektivním domu.

Dále se podařilo vybudovat jednotné chodníky a ploty.⁸² Snahou přitom bylo nahradit stávající běžný typ dokonalejším a levnějším. Chodníky původně tvořily betonové desky, dochoval se však pouze zlomek, zbytek dnes tvoří chodníky živičné⁸³ se žulovými obrubníky. Kvůli nim se strhl spor mezi Svazem a obcí, obec žulové obrubníky požadovala a Svaz je

⁷⁹ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 371.

⁸⁰ Důvodem byly Paličkovy zásahy do projektu. Neuvedení jediného zahraničního architekta bylo ale výhodné i pro svaz z hlediska pouze domácí účasti na tak velkém podniku v době hospodářské krize. Nicméně nakonec byl Stam v katalogu uveden. Vendula HNÍDKOVÁ: Co nezmůže jednotlivec, zmůže skupina, in: Cyril ŘÍHA (ed.): Nefoťte mě před knihovnou, Praha 2009, 95-106.

⁸¹ František KERHART: Baba v konstrukci, in: Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 10-12.

⁸² Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba – výstava a jednotlivé domy, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 50.

⁸³ Chodník si každý stavebník u svého domu realizoval sám, většinou až po několikáté upomínce stavebního úřadu. Původně zamýšlený chodník z betonových desek se tedy zachoval pouze před Paličkovou vilou, kde byl v rámci rekonstrukce obnoven.

kvůli prodražení odmítal.⁸⁴ Chodník u svého pozemku si každý stavebník musel postavit sám a většinou k výstavbě došlo až na urgence stavebního úřadu po dokončení domu.⁸⁵ Ploty byly navrženy s obdélníkovými oky v rámech z kovových trubek, metr vysoké na betonové podezdívce.⁸⁶ Právě nízké a transparentní ploty snad měly opticky a pocitově propojit pozemky vil v jeden celek, spolu s jednotnou zahradní úpravou. Zároveň tento typ oplocení nechával architektovi volnou ruku v řešení nástupu do domu a tedy charakteru domu z ulice. U domů přitom bylo časté, že vstupy měly kryté pouze subtilní markýzou, občas ještě chráněné dlouhým přístupovým koridorem kolem garáže či rohu domu. Tím si uchovávaly jistou dávku soukromí, spolu se strohými severními fasádami či odstupnění terasami nebo zahradou. Snad jedině vila dr. Glücklicha od Josefa Gočára má monumentálnější vstup.

Dalším bodem střetu představ architektů a stavebníků byly konstrukce – architekti velmi těžce přesvědčovali stavebníky k použití nových konstrukcí jako např. lehké skeletové stavby (nedůvěra ke statickým, tepelným a akustickým schopnostem) a železné konstrukce (nedůvěra stavebníků a malý zájem a snaha stavebních firem). Dvanáct domů bylo provedeno jako železobetonový skelet, stejně tolik klasickou cihelnou konstrukcí podle dobových norem, tedy se silnými obvodovými zdmi (které Fr. Kerhart v katalogu označuje za zastaralé)⁸⁷, zbytek byl postaven kombinovanou lehkou cihelnou konstrukcí. Ta sestává z lehkých cihelných zdí maximálně 30 cm silných, které jsou v namáhaných částech zajištěny železobetonem. Podle typu konstrukce byly provedeny i základy, přičemž u skeletových a kombinovaných staveb nebylo nutné připravovat hluboké výkopy, stačilo železobetonové sloupy skeletu založit na rozšířených patkách a celou konstrukci ukotvit na 7 cm silných betonových deskách s křížovou armaturou a vodotěsnou izolací. To přineslo úspory na výkopech a zároveň zvedlo většinu suterénů nad terén. Podařilo se také sjednotit stropní desky všech domů na železobetonové, nicméně i zde se objevuje několik typů – křížem armované desky pro stropy s menším rozponem nebo stropy se ztraceným bedněním či cihelnými keramickými vložkami. Stropy jsou i s podlahovou krytinou v průřezu silné 12-15 cm.⁸⁸ Domy mají vnitřní dešťové svody, střechy jsou ve spádu ke svodu umístěnému u komína. Typizace se povedla u dveří – na 20 prvních domů bylo použito 5 velikostí stejného typu dveří, totiž dřeva v ocelových zárubních, dodaného 5 firmami. U oken ani topení se typizace nepodařila, najdeme zde celou

⁸⁴ Zápis ze schůze stavebníků dne 17.8.1932, fond Machoň, AAS NTM.

⁸⁵ Dokumentace k jednotlivým vilám, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

⁸⁶ AAS NTM (pozn.84).

⁸⁷ František KERHART: Baba v konstrukci, in: Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 10-12.

⁸⁸ František KERHART: Baba v konstrukci, in: Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 10-12.

škálu tehdy vyráběných typů – dřevěná špaletová, harmoniková okna s ocelovými rámy a dvojitým zasklením, kombinovaná dřevěná okna s ocelovým jádrem (ta používal arch. L. Žák).⁸⁹ Topení je zde od centrálního a teplovzdušného (novinka horkovzdušného topení Etna v Poláčkově domě) až po lokální. Původní snahy o centrální vytápění pro celou osadu se nakonec ukázaly jako nehospodárné (stejně tak myšlenka ústřední prádelny).⁹⁰ Podlahy byly z hygienických důvodů doporučovány z linolea, xyrolitu či gumy, nicméně někteří stavebníci upřednostnili klasické z vlýsek. Střechy všech vil jsou ploché, ač už použití plochých střech ve Stuttgartu vyvolalo četné diskuze o jejich bezpečnosti a izolaci.⁹¹ Tepelná izolace střech byla prováděna korkem, spáry fabionem, izolace zdí z heraklitu nebo vůbec. Protože jsou střechy a terasy určeny k pobytu, kryjí je většinou cementové desky. Plánované uliční osvětlení podle návrhu Miloslava Prokopa (spolupráce s F. Kerhartem) také nebylo uskutečněno, ač se osvědčilo již roku 1929 na Barrandově. Návrh spočíval ve speciálních reflektorech na sloupech z ocelových trubek vysokých 20-25 metrů. Mělo osvětlit celé území jako výstavu, místo něj bylo nakonec použito standardního typu dřevěného sloupu s malými žárovkami.⁹² Celkové koncepci pomohla jednotná úprava zahrad, většinou práce Otakara Fierlingera,⁹³ jakožto pokračování obydlí navenek, komponování do přírodního rámce. Na výrazně formovaném terénu zahrad je použito linií teras, travnatých ploch v kombinaci s ukázněným osázením rostlin, případně oživené vodními plochami. To přineslo v kontrastu k hladkým plochám moderní architektury výrazný účinek i na malých parcelách. Většina zahradních úprav se nedochovala. Vnitřní zařízení si stavebníci také objednali od architekta z osady – nejčastěji od Ladislava Žáka, Hany Kučerové-Záveské, Otakara Fischela či Antonína Heythuma,⁹⁴ někdy oslovili projektanta své vily, případně dům alespoň zčásti vybavili starším nábytkem. Domy v osadě přinesly několik konstrukčních a technických novinek, které se poté rozšířily do normální výroby. Šlo například o ocelové zárubně, konstrukci komínů z eternitových a šamotových vložek, řada uzávěrů závěsů a podobně. Nové konstrukční možnosti byly projednávány na společných poradách.⁹⁵

⁸⁹ Stephan TEMPL: *Baba. Osada Svazu Čs. díla* Praha, Praha 2000, 36; Pavel JANÁK (ed.): *Výstava bydlení. Stavba osady Baba*, Praha 1932.

⁹⁰ Tamtéž 1932, 9.

⁹¹ Norbert KIESLING: Pavel Janák, Praha 2011, 104.

⁹² Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: *Osada Baba – výstava a jednotlivé domy*, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: *Osada Baba. Plány a modely*, Praha 2000, 50; Miloslav PROKOP: *Osvětlení*, in: Pavel JANÁK (ed.): *Výstava bydlení. Stavba osady Baba*, Praha 1932, 12-13.

⁹³ Tamtéž 2000, 51.

⁹⁴ Jan E. SVOBODA/Jindřich NOLL/Ester HAVLOVÁ: *Praha 1919-1940. Kapitoly z meziválečné architektury*, Praha 2000, 70.

⁹⁵ František KERHART: *Osada na Babě*, in: *Svaz československého díla: Výtvarná práce-výroba-bydlení*, Praha 1939, 14.

Na projektování osady se sešli architekti v širokém věkovém rozmezí, což se promítlo i na architekturu samotné. Je zde vidět jasný posun od starší generace architektů narozených přibližně v 80. letech 19. století – např. Janák, Gočár, Kavalír, Machoň – představující zavedené vyzrálé tvůrce a pedagogy k mladší skupině architektů narozených kolem a po roce 1900 jako Linhart, Žák, Fr. Kerhart, Heythum, Kučerová-Záveská, Blažek a bratři Fišerovi, kteří byli často žáky Janáka či Gočára, nebyli již tolik ovlivněni počátky české moderní architektury a k funkcionalismu došli už na začátku své tvůrčí dráhy bez předstupňů. Výjimku tvoří O. Starý jako vrstevník starší skupiny, ale tvorbou se hlásící k mladší.⁹⁶ Pro mnoho z mladých architektů byla výstava bydlení první šancí na realizaci projektu. Asi nejprogresivnější architekturu realizovali na Babě právě mladší architekti. Nejradikálnější jsou tři vily od Ladislava Žáka, jeho první realizace, díky nimž se stal téměř přes noc hvězdou a získával další zakázky. Všechny tři domy mají longitudinální bytovou dispozici s obytným prostorem v přízemí a spacími kabinami v patře. Vycházejí přitom z koncepce, kterou navrhoval i pro nerealizované kolektivní domy. Právě Žákovy stavby měly největší ohlas, a proto byl pověřen vnitřním zařízením mnoha dalších vil v osadě.

Jediným zahraničním architektem kolonie byl holandský konstruktivista Mart Stam, který se účastnil i stuttgartské výstavy. Právě zde zaujal manžele Paličkovy natolik, že ho přizvali k projektování své vily, ač pouze korespondenčně. Účast zahraničního architekta se stala sporným bodem při organizaci výstavby – výstavní výbor byl zásadně proti o něčem takovém vůbec uvažovat kvůli velkému počtu kvalitních českých architektů v řadách SČSD, dokonce navrhli ing. Paličkovi, ať si vilu projektu sám. Hlavním problémem bylo, že po přizvání jednoho cizího autora cítil Svaz povinnost oslovit i další německé a francouzské architekty, pro které by pravděpodobně museli vyhradit zvláštní část osady.⁹⁷ Nakonec arch. Starý navrhl kompromisní řešení – ing. Palička měl přizvat Stama sám jako svého spolupracovníka (který bude uváděn až jako druhý po Paličkovi), aby se Svaz vyhnul případným stížnostem a nemusel oslovovat další zahraniční tvůrce.⁹⁸ Původně přitom Svaz uvažoval o přizvání zahraničních architektů. Po vypuknutí hospodářské krize, která na Československo dopadla především v oblasti stavebního průmyslu, se však Svaz snažil propagovat osadu jako „boj

⁹⁶ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 372.

⁹⁷ Zápis ze zasedání technické komise 10.6.1930, fond Machoň, AAS NTM.

⁹⁸ Zápis technické komise 30.6.1930, fond Machoň, AAS NTM.

s nezaměstnaností“ účastí pouze domácích architektů a stavebních firem, přizvání cizích projektantů se tedy stalo krajně nežádoucím.⁹⁹

Příprava výstavy na Babě představuje vrchol činnosti SČSD i v jiných oblastech – měl tehdy nejširší členskou základnu, téměř 500 osob, z nichž třetina byli architekti a výtvarníci. Orientoval se na sociální bázi (pravděpodobně také proto byl za výsledky kolonie tolik kritizován ze strany Levé fronty), snažil se funkcionalistickým designem zasáhnout co nejširší publikum.¹⁰⁰

Svým významem se Baba od ostatních meziválečných výstav liší. Další výstavní osada na našem území – Nový dům v Brně si u nás drží prvenství a klade důraz na skupinové formy bydlení. Baba oproti tomu svou architektonickou rozmanitostí ukázala cestu všem zájemcům o moderní bydlení, cestu k úspěšnému výsledku jí zajistila především vazba na konkrétního stavebníka. Jako jediná stavební výstava představuje domy šité na míru objednavateli a jeho rodině. Úspěšnost výstavy dokládá její vliv na ostatní pražské vilové čtvrti, kde si začali stavebníci stavět funkcionalistické vily; vliv na výletní místa i další česká města. Baba má konkrétní dějinný smysl ve vývoji rodinného domu ve 30. letech určeného středním vrstvám. Pravda ovšem je, že deklarované střední vrstvy byly ve výsledku spíše vyšší společenskou třídou, značně majetnou, aby si stavbu individuální vily mohli dovolit – vysocí státní úředníci, vysokoškolští profesoři, nakladatelé, podnikatelé, úspěšní výtvarníci a literáti.¹⁰¹ Rodinný dům se stal polem experimentů české i moravské architektury, postupně se objevují všechny nuance bílého funkcionalismu. Kromě tohoto architektonického úspěchu se kolonie stala úspěchem i po stránce hospodářské. Díky opatrnosti, se kterou Svaz při organizaci postupoval (nepochybně kvůli hospodářskému fiasku výstavy v Brně a rozdílné finanční situaci oproti zahraničním výstavám), skončila výstavba bez schodku a zároveň se tak Svaz vyhnul situaci, že by některý z objektů zůstal neobydlený a nevyužitý, jako se to stalo na některých zahraničních sídlištích.¹⁰² Zpětně se tak ukázala výhoda organizace, kdy každý stavebník stavěl svým nákladem. Nicméně po sociální stránce výstava úspěšná nebyla, představila typ volných individuálních domů, rozhodně ne levných a sériových. Ani na ostatních meziválečných výstavách se nepodařilo dosáhnout levného sériového bydlení, ale řadovými a

⁹⁹ Vendula HNÍDKOVÁ: Co nezmůže jednotlivec, zmůže skupina, in: Cyril ŘÍHA (ed.): Nefoťte mě před knihovnou, Praha 2009, 95-106.

¹⁰⁰ Vladimír ŠLAPETA: Dějiny Svazu československého díla, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 40.

¹⁰¹ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 371.

¹⁰² František KERHART: Osada na Babě, in: Svaz československého díla: Výtvarná práce-výroba-bydlení, Praha 1939, 14.

kolektivními domy se o to architekti alespoň pokusili. V tomto ohledu tedy Baba zaostává nejen za německými sídlišti Werkbundu, ale i za dvojdomky a trojdomky Nového domu v Brně.¹⁰³

¹⁰³ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 371.

3 Baba v průběhu 2. poloviny 20. století

3.1 Poválečná Baba

Regulační plán území z roku 1938¹⁰⁴ potvrzuje uskutečněnou osadu a stále počítá se dvěma veřejnými budovami, které nakonec nebyly realizovány. Na konci 30. let pak byla podle Janákovy regulace dostavěna horní linie kolonie v Matějské ulici, ač místo původně plánovaných řadových domků byly zrealizovány individuální.¹⁰⁵ I přes další dostavby ze 30. a 40. let si čtvrť zachovala charakter vilové. Další regulační proměnou prošlo území Baby až v 60. letech, urbanistické řešení tehdy zpracoval Státní projektový ústav. Nový koncept posunul veřejnou budovu z osy ulice Matějské ke kostelu sv. Matěje a Fišerce, zavedl nové trasy a ulice kvůli obslužnosti, ty však s územím nakládají mnohem volněji bez nároků na kompozici a standardní propojení (podobný vývoj u dostaveb kolonií i v Německu a Rakousku). Jako zástavba sem nejprve byly navrženy panelové domy typu TO8 B (Jarolím /Jánský 1962), postupná urbanizace území se však vrátila k typům rodinných domů. Dnešní uspořádání zahrnuje také projekt dostavby sídliště Baba (Matějská ulice směrem ke kostelu sv. Matěje), urbanistická koncepce je od architektů V. Syrovátka/M. Švábové/J. Holečka z Pražského projektového ústavu z roku 1967, plány vypracoval Jiří Stašek. Projekt pracuje s dvěma částečně uzavřenými skupinami soustředěnými kolem 3-4 ústředních domů (nepravidelně uskakující srostlice), ulice jsou neprůjezdné, doplněné řadovými rodinnými domy (8 typů domů, některé dvougenerační). Koncept byl realizován od roku 1972.¹⁰⁶ Architektonické řešení se dá označit za brutalistní, mohutné štítové zdi přesahují objem domů. Roku 1965 byl na poslední volnou parcelu výstavní kolonie v Matějské ulici postaven dům čp.1473/5 od arch. Anny Hrušové.¹⁰⁷ Další realizovaný projekt na dostavbu území (Baba II) je z roku 1978 z ruky architektů J. Holečka a A. Morávkové.¹⁰⁸ Roku 1993 byl soubor v Matějské ulici doplněn o 6 řadových domů od Václava Hachmace a Jaroslava Tomka.¹⁰⁹ Jednotlivé projekty jako by na sebe příliš nereagovaly a tak jediným harmonickým celkem zůstává výstavní kolonie.

¹⁰⁴ viz plán regulace Dejvic z r.1937 schválený Státní regulační komisí r.1938

¹⁰⁵ Petr URLICH: Urbanistický kontext osady Baba, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 25.

¹⁰⁶ Jindřich NOLL/Jan E. SVOBODA/Vladislav SKALA: Praha 1945-2003. Kapitoly z poválečné a současné architektury, Praha 2006, 196.

¹⁰⁷ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 373.

¹⁰⁸ URLICH 2000 (pozn.105), 27.

¹⁰⁹ NOLL/ SVOBODA/ SKALA 2006 (pozn.106), 199.

I v samotné osadě nastaly změny. Několik původních stavebníků emigrovalo ještě před válkou, další po únoru 1948 nebo po roce 1968.¹¹⁰ Osada Baba byla po roce 1948 zavržena jako hnízdo buržoazních intelektuálů, mnoho vil prošlo přestavbou na vícegenerační, byly přistavovány garáže a upravovány dispozice. Přestavbou prošly Sukův, Špiškův a Zaorálkův dům, dále také Sutnarův, Jirouškův a Letošníkův. Přistavby garáží narušily vzhled především u Janákova, Bělehrádkova a Čeňkova domu, ale i u domů paní Lužné, Moravcové, domu Boudova či Heřmanova.¹¹¹ Za minulého režimu byly však nejvíce poškozeny zmíněné domy Zaorálkův a Špiškův. U prvního došlo k zazdění teras a přistavbě garáže pro místopředsedu vlády Šimona, druhý byl od osmdesátých let necitlivě upravován pro potřeby Ministerstva vnitra – byl přestavěn vstup, vyměněna okna a provedeny rozsáhlé dispoziční změny.¹¹² Podle zmínky v dokumentaci k Zaorálkově vile byly vily v osadě Baba roku 1964 zapsány do seznamu chráněných objektů památkového zájmu, tato kategorie však byla zrušena a kolonie tak zůstala bez ochrany, na což bylo již v 70. letech bezvysledně upozorněno památkovým ústavem.¹¹³

Baba se i přes tyto újmy oproti ostatním výstavním koloniím dochovala dobře. Například na Weissenhofu, ve Wroclavi, Vídni či v Brně byly domy osidlovány druhotně a jejich majitelé je proto z neznalosti a pro nevyhovující uspořádání či technické nedostatky devastovali už od 30. let.¹¹⁴ Navíc pražskou kolonii na rozdíl od vídeňské, stuttgartské či wroclavské nezasáhla 2. světová válka, při které byly některé domy výrazně poškozeny či zbořeny.¹¹⁵ Nad stuttgartskou výstavní kolonií se však začala stahovat mračna ještě ve 30. letech. V roce 1938 se uvažovalo o její kompletní demolici, které nakonec zabránilo vypuknutí války. Byla zde zřízena kasárna, nemocnice a velitelství. Při náletech v roce 1944 byly zničeny domy od L. Hilbeseimera, B. a M. Tauta, A. Radinga, H. Poelziga a R. Döckera. Po válce byly na jejich místě postaveny nové domy, zbylé objekty chátraly i přes zapsání na seznam památek v roce 1956. K částečným opravám došlo při výročí Bauhausu v roce 1968, roku 1977 při výročí Weissenhofu byla založena nadace na jeho záchranu. K obnově zbylých 11 domů došlo v

¹¹⁰ Martin ROSA: Meziválečné výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013.

¹¹¹ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 29.

¹¹² Rostislav ŠVÁCHA: Dvě publikace o Babě, in: Věstník Klubu Za starou Prahu 1-2/2001, 37.

¹¹³ SÚPP Praha čj. 1926/75

¹¹⁴ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 371.

¹¹⁵ Záznam mimořádné tiskové konference na téma Památková péče a ochrana památkově chráněných budov ze dne 23.7. 2004, <http://www.obnova.sk/clanok/tiskova-konference-na-tema-pamatkova-pece-ochrana-pamatek-v-praze>, vyhledáno 10.11.2012.

letech 1981-87.¹¹⁶ V současnosti je v Le Corbusierově dvojdomu umístěno muzeum. Ale i v Praze mnoho domů utrpělo, poté co byly po roce 1948 a 1968 obsazeny novými majiteli po emigraci původních či zestátnění. Přesto se do roku 1989 většina z nich dochovala skvěle, některé dokonce v původním stavu (Glücklichův a Boudův dům, Mojžíšova vila), největší změny prodělal zmíněný Zaorálkův a Špiškův dům.

3.2 Baba v literatuře a tisku

Po dokončení a opadnutí prvotního nadšení se kolonie objevovala v tisku zřídka. Kromě krátké stati F. Kerharta v katalogu Výtvarná práce – výroba – bydlení byl první souhrnnější článek o Babě publikován až v západoberlínském Bauweltu 1967/27 (objednávka šéfredaktora dr. Ulricha Conradse)¹¹⁷ v souvislosti s pražským UIA kongresem. U nás se o Babě psalo až r.1979 v Umění a řemesla (V. Šlapeta)¹¹⁸ a r.1980 v Umění (R. Švácha)¹¹⁹. Nicméně již v roce 1971 vznikla na FF UK nepublikovaná diplomová práce Výstavní kolonie bydlení na Babě v roce 1932 (Ivan Trefný). V letech 1973-91 byla Baba soustavně sledována v rámci vědecké činnosti AAS NTM, archiv dnes vlastní velkou část plánové dokumentace ke kolonii, včetně obsáhlé Janákovy pozůstalosti.¹²⁰ Kolonii se také věnuje ve své knize Od moderny k funkcionalismu Rostislav Švácha (první vydání 1985, druhé rozšířené 1994).¹²¹ V roce 1996 vyšel v časopisu Architekt článek Terezy Spörri¹²² o stavbě osady. Monografického zpracování se Baba dočkala až roku 2000, kdy v krátké době vyšly dvě publikace. První z nich - Osada Baba. Plány a modely – posloužila jako katalog ke stejnojmenné výstavě připravené třemi pedagogy P.Urlichem, T. Šenbergerem, V. Šlapetou a jejich studenty z FA ČVUT. Výstavu doprovázela série modelů jednotlivých vil. Kniha zpracovává historii SČSD, výstavbu osady, zasazení do kontextu meziválečných kolonií a katalog jednotlivých vil. Dalších osudů domů se dotýká jen okrajově, nutno však říci, že většina zásadních proměn se přihodila až po roce 2000. Druhá z monografií - Baba. Osada Svazu čs. díla Praha - od Stephana Templa vyšla nejprve v německé a anglické verzi, teprve v roce 2000 byla vydána v českém překladu. Po roce 2000 se o Babě začalo psát nejen

¹¹⁶ Martin ROSA: Meziválečné výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013.

¹¹⁷ Vladimír ŠLAPETA: Osada Baba – Prolog a epilóg, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 229.

¹¹⁸ Vladimír ŠLAPETA: Nový dům 1928 a Baba 1932, in: Umění a řemesla 4/1979.

¹¹⁹ Rostislav ŠVÁCHA: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 368 ad.

¹²⁰ ŠLAPETA 2000 (pozn.117), 229; archivní dokumentace AAS NTM.

¹²¹ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha, první vydání 1985, druhé přepracované vydání 1994.

¹²² Tereza SPÖRRI: Stavba osady na Babě, in: Architekt 6-7/1996, 52-54.

v odborném tisku a to především kvůli častým přestavbám a úpravám jednotlivých vil.¹²³ Objevují se články o rekonstrukcích od samotných architektů jako např. Rekonstrukce vlastní vily Pavla Janáka od arch. Daniela Špičky (Architekt 1999) nebo Rekonstrukce Paličkovy vily od arch. Ladislava Lábusa (Stavba 2004); dále byla vydána celková zhodnocení památkového stavu Baby jako krátká stať od R. Šváchy Zkáza Baby v Literárních novinách z roku 2000, případně články Petra Wolfa v Reflexu (2002, 2004) či Přestavba domu na Babě od Z. Lukeše (Architekt 2010). Historie osady Baba byla také zahrnuta do publikací Praha 1919-40 a Praha 1945-2003, jednotlivé vily jsou publikovány v Uměleckých památkách Prahy a ve Slavných vilách Prahy 6 a v monografiích architektů¹²⁴. V zahraniční literatuře je Baba kromě zpracování S. Templa zmiňována pouze ve výčtu ostatních meziválečných kolonií.

3.3 Baba jako památková zóna

Obě monografie o Babě shodně končí s hodnocením rokem 1989 s předpokladem, že za všechny přestavby a křivdy může minulý režim a vyvlastnění původním majitelům. Ovšem situace se po roce 1989 na Babě nezlepšila. Čtvrť na Babě byla vyhlášena r. 1993 městskou památkovou zónou,¹²⁵ ale nevhodné úpravy, v některých případech velmi razantní, i přesto probíhají dál. Jádrem zóny tvoří výstavní kolonie. Předmětem ochrany je historický půdorys, hmotová a prostorová skladba budov, zahrady, oplocení, povrchy komunikací a urbanistická skladba. Zóna se zaměřuje především na zachování exteriéru domů a veřejných interiérů oblasti včetně umělecko-historických prvků. Památková ochrana klade velký důraz na zachování charakteru a měřítka zástavby a jakákoli novostavba, přestavba či nástavba musí podle vyhlášky respektovat památkový význam lokality. V devadesátých letech proběhlo v kolonii několik změn. Majitelé jako by konečně měli volnou ruku k zateplování vil, pořizování nových omítek a jiným úpravám. Na Špiškovu domu, už od 80. let necitlivě upravovaném pro Ministerstvo vnitra, byla bez povolení úřadů vyměněna všechna okna – původní i nepůvodní – za plastová, což rozpoutalo obdobné chování i u dalších domů. Ochrana památkové zóny sice zachovává kolonii jako celek, nicméně jednotlivé domy příliš efektivně nechrání. Majitelé se navíc dovolávají svého vlastnického práva a zvyšování

¹²³ např. Petr VOLF: Baba, in: Reflex 38/13, 2002; Zdeněk LUKEŠ: Přestavba domu na Babě, Architekt 2/56, 2010; Rudolf SCHRÁNIL: Přestavba domu na Babě, in: Architekt 2/56, 2010; Ladislav LÁBUS: Rekonstrukce Paličkovy vily, in: Stavba 4/2004.....

¹²⁴ Marie BENEŠOVÁ: Pavel Janák, Praha 1959; Marie BENEŠOVÁ: Josef Gočár, Praha 1958; Norbert KIESLING: Pavel Janák, Praha 2011; Jiří T. KOTALÍK/Zdeněk LUKEŠ/Pavel PANOCH/Daniela KARASOVÁ: Josef Gočár, Praha 2010; také Vendula HNÍDKOVÁ (ed.): Obrysy doby, Praha 2009.

¹²⁵ vyhláška HMP č.10/1993, in: Sběrka obecně závazných vyhlášek hlavního města Prahy, ročník 1993, vydáno 28.2.1994.

provozního standardu domů, na uměleckohistorickou hodnotu svého majetku často nehledí. Kromě úprav Špiškova domu prošla v devadesátých letech kompletní rekonstrukcí vlastní vila Pavla Janáka, ani tuto rekonstrukci však nelze označit za ideální.¹²⁶ Poté byl navýšen Jirouškův dům o nevhodnou nástavbu zcela popírající chráněný charakter domu a lokality a Paličkově vile tehdejší majitelky přistavěly několik decimetrů vysokou atiku kvůli zatékání, což narušilo subtilitu Stamova projektu a přerostlo v mediální incident. Mezi nejhorší zásahy patří vedle nástavby Jirouškova domu také přestavba vily spisovatele Řezáče.¹²⁷ Zde začal majitel upravovat dům bez povolení úřadů a i přes opakované výzvy k zastavení stavby ze strany stavebního úřadu, tak neučinil.¹²⁸ Řezáčova vila byla přestavěna podle návrhu arch. Evy Heyworth, která kromě vybourání veškerých vnitřních dělících příček vyprojektovala také celopatrovou nástavbu. Původní projekt přestavby vypracoval arch. J. Cigler, prý citlivěji.¹²⁹

V roce 2000 se zdálo, že nastal obrat - Sutnarova vila byla jako první z celé kolonie vyhlášena kulturní památkou.¹³⁰ Podnětem k navržení však nebyla pouze samotná uměleckohistorická hodnota domu, ale především chystaná rekonstrukce. Přestože byl dům prohlášen památkou, majitelům se podařilo zrealizovat nepovolené zateplení a narušit tak vzhled architektury.

Skutečným obratem k lepšímu se stala obnova Paličkovy vily v roce 2002-03 arch. Ladislavem Lábusem.¹³¹ Po incidentu se zvýšením atiky z devadesátých let dům zakoupil nový majitel a zrekonstruoval ho do původní podoby. Obnova se tím stala pozitivním příkladem pro další zacházení s architekturou na Babě. Zásahu za to však nese spíše majitel nežli památková ochrana.

V roce 2004 kvůli incidentu v Matějské ulici, kdy majitelky necitlivě zateplily fasádu vily od Fr. Kerharta z poslední fáze výstavby osady (Matějská 19) a opatřily ji citrónově žlutou fasádou, proběhla mimořádná tisková konference na pražském magistrátu za účasti tehdejšího primátora Béma, historika arch. Z. Lukeše a zástupců NPÚ a Prahy 6.¹³² Konference se

¹²⁶ viz kapitola 4. - Katalog

¹²⁷ Rostislav ŠVÁCHA: Obnova Paličkovy vily, in: Stavba 4/2004.

¹²⁸ Miloslava PERGLOVÁ: Sutnar: kulturní památka, in: Architekt 3/2001, 86-87.

¹²⁹ Jindřich NOLL/Jan E. SVOBODA/Vladislav SKALA: Praha 1945-2003. Kapitoly z poválečné a současné architektury, Praha 2006, 195-196.

¹³⁰ MK ČR č.j.13599/2000 ze dne 28.12.2000

¹³¹ Ladislav LÁBUS: Idealismus versus realita – o vnitřnostech a povrchu, in: Stavba 4/2004.

¹³² Záznam mimořádné tiskové konference na téma Památková péče a ochrana památkově chráněných budov ze dne 23.7. 2004, <http://www.obnova.sk/clanok/tiskova-konference-na-tema-pamatkova-pece-ochrana-pamatek-v-praze>, vyhledáno 10.11.2012.

zabývala celkovým problémem ochrany Baby jakožto mimořádně cenného souboru architektury, na který se jezdí dívat také mnoho návštěvníků z ciziny. Ačkoli zde bylo několikrát řečeno, že by měly být vily, které dosud nejsou kulturní památkou, za ni prohlášeny, nestalo se tak. Jedinou kulturní památkou ve vzorové kolonii tak zůstává Sutnarova vila.

Kolem roku 2005 se uvažovalo o umístění informačního stánku pro návštěvníky kolonie na křížení ulic Průhledová a Matějská a o urbanistickém dořešení trojúhelníkové plochy zeleně na horním konci ulice průhledové, který neodpovídá původnímu urbanistickému záměru, stejně jako propojení ulice Nad Paťankou s Jarní a Průhledovou. Informační stánek dosud nebyl zrealizován, kdyby k tomu došlo, přiblížilo by to Babu ostatním evropským osadám (např. vídeňské či stuttgartské), které jsou pro návštěvníky označeny.

V posledních letech proběhly také rekonstrukce Lindova domu a obnova Mojžíšovy vily podle projektu arch. J. Ciglera (2009-10), kde byla provedena sporná změna dispozic suterénu na přímluvu Z. Lukeše. Také vila Hugo Zaorálka se dočkala přibližně v letech 2010-11 rekonstrukce, která byla ovšem provedena na černo a proto se nedá určit celý rozsah zásahů. V současnosti je opravována Glücklichova vila, kde je opět patrná snaha o co nejvěrnější návrat k původní podobě,¹³³ a chystají se další úpravy Špiškova domu pro Generální inspekci bezpečnostních sborů. V případě Špiškova domu jsou nevhodné změny tím více udivující, že vilu vlastní stát, který zároveň osadu památkově chrání. Přesto právě instituce, na které stát vilu převádí (ať už jde o ministerstvo vnitra či GIBS), námítky a stanoviska památkových orgánů často ignorují a pravidla památkové zóny nerespektují.¹³⁴

I v současnosti se stále dá říci, že se kolonie na Babě dochovala velmi dobře. Ale bující stavební činnost a její výsledky vyvolávají otázku, zda je Baba dostatečně chráněna. Kladné příklady obnovy nebo úpravy vil jsou v menšině a vždy podmíněny ne ochranou zákona, ale snahou osvětleného stavebníka. Ani ochrana charakteru a exteriéru vil nedokázala zabránit nástavbám a přístavbám zrealizovaným v osadě. V některých případech dokonce stavebník úplně obejde úřady (Zaorálkova vila) či odmítá uposlechnout nařízení stavebního úřadu (Řezáčova vila). Po revoluci se několikrát objevil návrh, aby byly vily jednotlivě prohlášeny za kulturní památky.¹³⁵ Stalo se tak pouze u Sutnarova domu a ani statut kulturní památky

¹³³ viz Kapitola 4. - Katalog

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Rostislav ŠVÁCHA: Obnova Paličkovy vily, in: Stavba 4/2004; Záznam mimořádné tiskové konference na téma Památková péče a ochrana památkově chráněných budov ze dne 23.7. 2004,

nedokázal zabránit majiteli v necitlivém zateplení a výměně oken. Zároveň je v posledních letech viditelná snaha o citlivou rekonstrukci vil, ale jednotlivě, ne jako kolonie. Zatímco ve Stuttgartu či Vídni byly kolonie zrenovovány jako celek (Weissenhof na náklad města)¹³⁶, na Babě stejně jako před 80 lety rozhoduje stavebník individuálně, tentokrát však bez dohledu SČSD.

3.3.1 Obnova funkcionalistických vil na Babě

Rekonstrukce domů kolonie na Babě, stejně jako rekonstrukce funkcionalistických staveb obecně, sebou přináší různá úskalí. Dají se rozdělit na problémy ideové a technické. Z technických jsou většinou uváděny především nevyhovující provozní a stavebně-technické vlastnosti budov. Provozní potíže se řeší přizpůsobením dispozice modernímu způsobu života. Zatímco ve 30. letech v rodině ze středních vrstev běžně žila služka a šofér či domovník, což sebou přinášelo rozdělení prostor domu, dnes už tomu tak není. Proto je většinou potřeba vyřešit např. zvětšení kuchyně o přípravnu jídla a spíží a zároveň její propojení s jídelnou jiným způsobem než pouze podávacím okénkem; rozšiřování úzkých vstupních prostor; změna rozsáhlého technického zázemí v suterénu na další obytné prostory/ pokoj pro hosty případně relaxační zázemí domu apod. Technické problémy jsou především tepelně izolační a hydroizolační. Tepelně izolační problémy způsobuje absence zateplovacího systému. Funkcionalistická architektura ve snaze zlevnit a zjednodušit stavbu začala používat vylehčených betonových a zděných konstrukcí. Ty však měly nedostatečný tepelný odpor a stavby tak bylo možné obývat jen při nadměrném vytápění.¹³⁷ Většina vil na Babě původní zateplení neměla, zároveň u mnoha funkcionalistických domů jsou původní okna v líci fasády či velmi blízko líci, což dodává stavbě vzhled subtility a ukazuje, že fasáda je pouze slupka kolem prostoru, o který jde především. Právě proto zateplení provedené podle dnešních norem zásadně mění charakter a vzhled budovy. V těchto případech je lepší okna posunout blíže k líci, ale původní okna často nejsou ve stavu, aby přesun vydržela.¹³⁸ V rámci památkové zóny na Babě je obecně povoleno zateplení v tloušťce 5 cm.¹³⁹ I přesto v některých případech památkové orgány nepovolí ani takto provedenou izolaci kvůli zmíněným okenním rámcům

<http://www.obnova.sk/clanok/tiskova-konference-na-tema-pamatkova-pece-ochrana-pamatek-v-praze>,

vyhledáno 10.11.2012.

¹³⁶ Martin ROSA: Meziválečné výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb,

<http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013.

¹³⁷ Václav JANDÁČEK: Materiály a výrobky pro stavby v období funkcionalismu, in: Vladimír ŠLAPETA/Václav JANDÁČEK: Stavební kniha 2004 - český funkcionalismus, Brno 2004, 109.

¹³⁸ Ladislav LÁBUS: Idealismus versus realita – o vnitřnostech a povrchu, in: Stavba 4/2004.

¹³⁹ informace od referenta území Dejvice-Bubeneč, NPÚ ÚOP Praha.

v líci fasády (např. u Sutnarova domu).¹⁴⁰ Další potíží jsou právě samotná okna, která bývají ve špatném technickém stavu, a je nutná jejich výměna. Na Babě u několika domů došlo k nahrazení původních oken za plastová (např. Špískova vila), případně za dřevěná eurookna, která jsou příliš robustní (Sutnarova vila). V ideálním případě majitel uposlechne rozhodnutí OPP MHMP a NPÚ a nechá vyrobit repliky původních oken, většinou se zdvojenými či ztrojenými izolačními skly (Paličkova vila, Janáková vila, Glücklichova vila).¹⁴¹ Dalším z problémů jsou zmíněné hydroizolační nedostatky konstrukcí plochých střech, kritizované už ve třicátých letech. Kvůli zatékání došlo u několika vil ke zvýšení atiky či jiným nevhodným zásahům. V rámci rekonstrukcí či oprav musí být provedena zcela nová izolace.¹⁴²

Ideový problém tkví v otázce, jak obnovit funkcionalistickou vilu. Ladislav Lábus ve svém článku o rekonstrukci Paličkovy vily uvedl myšlenku, že puristickým očišťováním staveb do původního stavu se památková péče dostává do rozporu se samotnou ideou funkcionalismu.¹⁴³ Funkcionalističtí architekti se přeci snažili oprostít od těžkopádné minulosti. Vily navíc přímo vyzývají ke konfrontaci se současnou architekturou, která reaguje na potřeby moderního obyvatele. Zároveň by však měla být zachována autenticita domu s ohledem na jeho památkovou hodnotu. R. Švácha Lábusovi oponuje názorem, že památková ochrana se vztahuje na konkrétní umělecké dílo, nikoli ideu.¹⁴⁴ Je to tedy konkrétní dům jakožto dílo konkrétního architekta, co památková péče chrání, u funkcionalismu stejně jako třeba u baroka. Přesto zůstává problém, zda se dá obecně určit hranice mezi modernizací a autenticitou památkově chráněného funkcionalistického objektu. Právě u objektů na Babě, které nejsou vzorově rekonstruovány z veřejných prostředků do muzeálního stavu jako Müllerova vila či vila Tugendhat, ale dál slouží svému původnímu účelu, je tento moment v památkové ochraně zásadní. Z tohoto důvodu by pravděpodobně bylo snažší chránit Babu, pokud by vznikla jako typová kolonie. Zde by se díky typizaci dala přesně definovat konkrétní pravidla ochrany plošně pro celou kolonii. U individuálních vil je nutný individuální přístup, plošná ochrana se vždy musí přizpůsobit každému domu. Přesto právě jedinečnost dává každé vile její hodnotu. Z tohoto hlediska se zdá pro rekonstrukce jako

¹⁴⁰ viz kapitola 4. – Katalog; závazné stanovisko OPP MHMP č.183349/2001/Kol z 22.2.2002.

¹⁴¹ viz kapitola 4. – Katalog.

¹⁴² např. Paličkova vila či Glücklichova vila v Katalogu v kapitole 4.

¹⁴³ Ladislav LÁBUS: Idealismus versus realita – o vnitřnostech a povrchu, in: Stavba 4/2004.

¹⁴⁴ Rostislav ŠVÁCHA: Obnova Paličkovy vily, in: Stavba 4/2004.

ideální právě přístup architekta Lábuse u jeho dvou renovací – Paličkovy vily a vily Lídy Baarové.¹⁴⁵

¹⁴⁵ LÁBUS 2004 (pozn.143); Ladislav LÁBUS: Renovace rodinné vily Karla Babky a Lídy Babkové-Baarové, in: Architekt 7/2009.

4 Katalog současného stavu osady Baba

4.1 Kritéria výběru vil

V současnosti se kolonie Baba nachází v situaci, kdy dochází k velmi rychlým a zásadním změnám, ať už k dobrému nebo naopak. Zároveň je dosud uchovaný její autentický vzhled 30. let. I přes všechny úpravy je zde cítit slohová jednotu a ideje tehdejších tvůrců. Po částech tento charakter mizí i přes ochranu městské památkové zóny. Pro své zachování domy nutně potřebují statut kulturních památek, ale především dodržování pravidel ochrany. Již bylo zmíněno, že oproti jiným meziválečným výstavním osadám se Baba výjimečně dobře dochovala. Ale v uplynulých letech bylo několik ne tak dobře dochovaných kolonií pečlivě opraveno jako celek. To se Baby netýká a ani týkat nebude. Stejně jako na začátku své existence má nyní kolonie víceméně dva typy stavebníků – modernější a tradičnější. Ti progresivnější jsou většinou noví majitelé. Své vily rekonstruují pod dohledem zkušených architektů a upravují je pro komfortní současný život. Ti tradičnější bývají starousedlíci, někteří dokonce potomci původních stavebníků. Své domy udržují či přestavují po částech. V obou skupinách se pak najdou kladné i záporné příklady.

Změny na jednotlivých domech odrážejí vývoj celé kolonie, zároveň se dají shrnout do několika vzorových příkladů. Právě deset domů v následujícím katalogu poskytuje podrobný vhled do současnosti osady. Snahou bylo vybrat vily, které co nejbarvitěji vylíčí osudy kolonie, každá je přitom zcela osobitá a její vývoj se neopakuje nikde jinde. Původně velmi subjektivní výběr se podařilo definovat následujícím klíčem a vytvořit tak z vil jakési vzory pro pochopení ostatních domů.

Nejprve jsou tu vily v téměř původním stavu, kterých se sice drobnými úpravami, změnami dispozic a přístavbami dotkl zub času, ale přesto nijak zásadně. Dokonce tyto vily mohou patřit starousedlíkům či potomkům původního stavebníka. Z této skupiny budou historii a současný stav kolonie demonstrovat Sukova vila od Hany Kučerové-Záveské a Kytlicova vila od Josefa Gočára.

Dále v osadě stojí vily zásadně změněné s dramatickým osudem, které doplatily na zestátnění minulým režimem. V katalogu jsou zastoupené dodnes zkoušenou Špiškovou vilou od Ladislava Machoně a dnes již zrenovovanou Zaorálkovou vilou od Ladislava Žáka.

Některé vily byly znehodnoceny až po roce 1989, ať už celkovou přestavbou nebo necitlivou nástavbou. V katalogu je představuje Jirouškova vila od Františka Kerharta.

Poslední a nejobsáhlejší kategorie jsou zrekonstruované vily. Rekonstrukce je většinou dílem nového majitele toužícího po komfortním bydlení. V katalogu jich je zahrnuto pět – Paličkova vila představující povedenou obnovu, Glücklichova vila jako právě probíhající rekonstrukce, Janákův a Mojžíšův dům zastupují sporné obnovy a posledním příkladem je Sutnarova vila jako nepovedená rekonstrukce jediné kulturní památky na Babě.

Katalog se omezuje na těchto deset vil, jejichž výběr je sice podmíněn uvedenými kritérii, ale je zcela subjektivní a proto nezahrnuje mnoho dalších velmi zajímavých osudů domů.

Zároveň ne ke všem vybraným vilám se podařilo dohledat stejné množství archivních i současných materiálů. Jednotlivé příklady také ukazují, jak silná je historie kolonie a že právě historické povědomí by mohlo být klíčem k budoucí ochraně souboru.

4.2 Katalog

4.2.1 Sukova vila

Vilu pro rodinu stavebního podnikatele Václava Suka vyprojektovala jediná architektka kolonie Hana Kučerová-Záveská. Stavbu prováděla Sukova vlastní stavební firma roku 1932 v první etapě výstavby osady, na podzim byla vila zpřístupněna v rámci výstavy. Nachází se v ulici Na ostrohu čp.1794, pozemek dosahuje až k ulici Na Babě.¹⁴⁶

Jde o největší vilu na Babě a zároveň o jeden ze dvou domů jediné ženy architektky, která se na osadě podílela. Hana Kučerová-Záveská patřila stejně jako L. Žák k nejmladší generaci architektů, byla Janákovou žačkou,¹⁴⁷ silně ji ovlivnilo Le Corbusierovo dílo. Dům je třípodlažní, skládá se ze dvou křídel, pravoúhle na sebe navazujících. Hospodářské je přízemní, orientováno do ulice, obsahovalo služební byt domovníka a šoféra, kuchyni a původně sem byla navrhována garáž pro dva vozy, nakonec však byla zrealizována v suterénu obytného křídla.¹⁴⁸ Obytné křídlo je jednopatrové, širokým jižním průčelím se otáčí do zahrady. Otevírá se k ní pásovými okny ve zvýšeném přízemí i patře, na sloupech je předsunuta zasklená veranda se schodištěm do zahrady. V západním rohu horního podlaží byla do hmoty domu vyříznuta terasa, rámoval ji betonový pás v rohu podpírán subtilním

¹⁴⁶ Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba – výstava a jednotlivé domy, in: Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 104; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 84-87; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 46-47.

¹⁴⁷ ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000, 220; Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVOŘÁKOVÁ/Petr KRAJČÍ/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 143.

¹⁴⁸ V AAS NTM ani archivu Odboru výstavby Prahy 6 nejsou dochované původní plány, pouze několik variant vnitřní dispozice v půdorysech, ani jsem nedohledala fotky původního stavu suterénu ze severní strany, není tedy jasné, zda se původně poloha garáže lišila. V literatuře se názory liší – Osada Baba. Plány a modely uvádí garáž v hospodářském křídle; Stephan Templ píše pouze, že v suterénu byla garáž.

sloupem. Do domu se vstupuje vyvýšenou přístupovou cestou podél hospodářského křídla. Architektka se odkazuje na Corbusierovu Vilu Stein v Garches¹⁴⁹, především jižním průčelím se schodištěm a konkávně prohnutou stěnou v interiéru. Konstruktivně dům tvořil železobetonový skelet s výplní z tvárnice Petráš (tl. 30 cm, suterén 45 cm) Příčky byly z hodonínských dutých cihel, stropy systému Hermebique 32cm. Architektka vilu opatřila otočnými/posuvnými okny s ocelovými rámy a dvojitým zasklením od firmy Kraus, překližková dveřní křídla v ocelových zárubních byla typová pro celou kolonii. Podlahy v obytných místnostech tvořilo linoleum položené na betonové mazanině, schodiště pokrývala guma, v hospodářských místnostech byl xyrolit.¹⁵⁰ Dispozičně je dům dvojtakt, v přízemí obytného křídla byla vstupní hala se schodištěm, od obytného pokoje oddělena konkávně zakřivenou stěnou, pracovna měla samostatný vstup, v patře byly umístěny ložnice s průběžným balkonem. Dům byl koncipován pro pětičlennou rodinu se služkou. Zamýšlená střešní terasa nebyla realizována, nahradila ji rohová terasa v horním podlaží. V suterénu byla umístěna garáž pro dvě auta, prádelna, sušárna, archiv. Zahrada přes dvě parcely byla upravena podle návrhu architektky, stejně jako minimalistické vnitřní zařízení.¹⁵¹

Na konci třicátých let nebo až po roce 1948 byla fasáda obložena keramickými dlaždicemi bělavé barvy¹⁵². Po roce 1948 byl dům pro příliš velké prostory rozdělen na tři byty (suterénní, domovnícký a patrový v obytném křídle; stavitelé Fr. aj. Benešové).¹⁵³ Terasa byla zazděna, zároveň vznikla na severní straně přístavba¹⁵⁴ schodišťového arkýře se vstupem od hlavního vchodu. V interiéru byly postaveny nové rozdělující příčky, probourány dveřní a okenní otvory.¹⁵⁵ Od roku 1959 byla vila v majetku státu, přičemž spoluvlastníkem byl soukromý majitel, který ji roku 1986 odkoupil celou.¹⁵⁶ Na současné majitele pak přešel dům dědictvím v roce 1998.¹⁵⁷ Původní výklenek květinového okna byl pravděpodobně v 60.

¹⁴⁹ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 107; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 85.

¹⁵⁰ Tamtéž; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 46.

¹⁵¹ Tamtéž 1932; Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVOŘÁKOVÁ/Petr KRAJČÍ/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 144.

¹⁵² V literatuře se názory na dataci keramického obkladu opět liší, ve stavebním povolení není uvedeno. Osada Baba. Plány a modely a Umělecké památky Prahy. Velká Praha - na konci 30. let; Stephan Templ - po r.48.

¹⁵³ Stavební povolení z roku 1948, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁵⁴ ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000 (pozn.149), 107; Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy A-L. Velká Praha, Praha 2012, 321.

¹⁵⁵ Stavební povolení z 1948, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁵⁶ Převodní a kupní smlouvy k čp. 1794, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁵⁷ Převodní smlouva k čp.1794 z roku 1998, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

letech nahrazen velkoplošným oknem v líci severní fasády.¹⁵⁸ Dům už neobývala jedna rodina, ale několik nájemníků, kteří si neustále u stavebního úřadu stěžovali na neudržovanost objektu. Především v 70. a 80. letech dům výrazně chátral. Po poruše vodovodu v 70. letech byl zatopen celý suterénní byt, nájemník musel být vystěhován do náhradního a veškeré opravy – ať už vodovod nebo později střecha či domovnícký byt – byly vždy nařizovány vyšší instancí, jakoby majitel neměl o dům zájem.¹⁵⁹ V současnosti je dům udržovaný, ale potřeboval by rozsáhlejší rekonstrukci, která by mu vrátila dřívější krásu.

Sukova vila je jedním z nejkrásnějších příkladů funkcionalismu na Babě, zároveň představuje významné dílo ženy architektky. Od padesátých let stav domu upadal, v současnosti je slohová čistota domu narušena přístavbou ze 40. let, zazděním terasy v horním patře a kachlovým obkladem. Dlouholetí majitelé nejeví o vilu příliš viditelný zájem. Ani vyšší památková ochrana by pravděpodobně nedonutila majitele dům kompletně zrekonstruovat.

4.2.2 Kytlicova vila

Vilu pro rodinu Karla Kytlici projektoval Josef Gočár. Nachází se v ulici Nad Paťankou čp.1788, postavila ji firma MOK v letech 1932-33.¹⁶⁰ Dům tedy patří do druhé etapy výstavby kolonie. Nebyl prezentován na výstavě, v katalogu je však uveden architekt a parcela označena slovy „připraveno ke stavbě“.¹⁶¹

Výrazně horizontálně koncipovaná Kytlicova vila je druhou ze 4 vil od Josefa Gočára. Protáhlá hmota domu sleduje vrstevnici, nízké uliční křídlo se podle ní prohýbá. Vila je dvougenerační, rozdělená na dvě obytná patra s jinak velkými byty a na hospodářský suterén. Suterén je na severu zapuštěn do terénu, na jihu je ale celý nad zemí a působí tak jako přízemí. Jeho uliční křídlo předstupuje před hmotu domu až k hranici pozemku, druhé křídlo ustupuje pod hmotu domu a fasáda pater je tak nesena předsazenými sloupy. V suterénu se nacházela garáž, byt správce, prádelna a spižárna.¹⁶² Na střeše uličního křídla je umístěna terasa, která ho mírně přesahuje a je také vysazena na sloupech, čímž vytváří krytý nástup ke vchodu do domu. Hmota obytných pater je přímá, k jihu otevřena pásovými okny dělenými zdívkem jen ve vertikální návaznosti na sloupy suterénu. Východní strana domu je

¹⁵⁸ Plány vily z AAS NTM a současné foto, blíže nedefinované úpravy ze 60. let v dokumentaci archivu Odboru výstavby Prahy 6. Ale je možné, že změna byla provedena už během původní stavby a že květinové okno nikdy nebylo výklenek ale jen velkoplošné okno.

¹⁵⁹ Nařízené opravy a dokumentace o vystěhovávání nájemníků, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁶⁰ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 188; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 158-161; Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVOŘÁKOVÁ/Petr KRAJČÍ/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 147.

¹⁶¹ Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 82.

¹⁶² TEMPL 2000 (pozn.160), 159; plánová dokumentace z AAS NTM.

akcentována terasami a zimní zahradou. Na severu je umístěna schodišťová šachta s horním osvětlením, umožňující samostatný vstup do obou bytů. Ve zvýšeném přízemí je čtyřpokojevý byt s velkou vstupní halou a venkovním vstupem ke schodišti ze západu. Byt byl navrhován pro manžele Kytlicovi a jejich dvě dcery - Ludmilu a Olgu.¹⁶³ K bytu patří zmíněná terasa umístěná na hospodářských prostorech suterénu a v jihovýchodním rohu výrazně vertikálně dělená zimná zahrada. V horním podlaží je menší dvoupokojevý byt s vlastní kuchyní i koupelnou určený pro babičku. Horní patro od východu ustupuje, je nahrazeno terasou s dřevěnou pergolou (nedochovala se), která je přístupná pouze ze schodiště, je tak společná pro oba byty. Konstrukce je opět kombinovaná – cihelné nosné zdi o tloušťce 45 cm a železobetonové sloupy a stropní desky. V domě byla použita dřevěná zdvojená okna a xylolitové podlahy.¹⁶⁴ Josef Gočár navrhl i vnitřní zařízení (vestavěné skříně a pestrá výmalba dětského pokoje)¹⁶⁵ a úpravu zahrady (1933).¹⁶⁶

Vila zůstala Kytlicově rodině i po válce a únoru 1948. Roku 1958¹⁶⁷ proběhla v přízemí úprava haly a chodeb za účelem snížení rozměrů obytných pokojů, aby nedošlo k rozdělení na více bytů. Když byl roku 1962 zakreslován stávající stav domu, majitel žádal o zanesení změn, které proběhly přestavbou prostor v roce 1958 – přepažení haly, aby vznikl dětský pokoj, posunutí příček ve prospěch kuchyně a koupelny oproti obytným místnostem. V žádosti p. Kytlica vypočítává početnou rodinu žijící ve vile – sebe s manželkou, obě dcery s jejich rodinami.¹⁶⁸ Právě tímto zásahem se dům nepochybně vyhnul rozdělení na víc bytových jednotek. Vile pro její velikost a výhodnou polohu hrozila také konfiskace, ke které nedošlo jen díky neúnavné snaze Kytlicova zetě.¹⁶⁹ V dokumentaci k vile je zmíněna žádost Ministerstva vnitra o odprodej zahrady (vlastnilo Špiškovu vilu nad Kytlicovou) a rekonstrukci vily v letech 1985-86.¹⁷⁰ Nakonec nedošlo ani k odprodeji či konfiskaci zahrady. Po revoluci byl byt navrácen do původního stavu.¹⁷¹ Střešní pergola se nedochovala. V roce

¹⁶³ Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVOŘÁKOVÁ/Petr KRAJČÍ/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 147; e-mailová korespondence s K. Čerovskou, pravnučkou K. Kytlici, která s rodinou žije v domě.

¹⁶⁴ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 192.

¹⁶⁵ VEVERKA/SEDLÁKOVÁ/DVOŘÁKOVÁ/KRAJČÍ/LUKEŠ/VLČEK 2008 (pozn.163), 147.

¹⁶⁶ Tamtéž; Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L, Praha 2012, 319.

¹⁶⁷ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 159; zakreslení stavu z 1962 a žádost o změny v dokumentaci, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁶⁸ zakreslení stávajícího stavu a žádost o změny v dokumentaci 1962, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁶⁹ e-mailová korespondence s K. Čerovskou, pravnučkou K. Kytlici.

¹⁷⁰ žádost o odprodej pozemku z r. 1986, dokumentace k čp.1788, NPÚ ÚOP Praha.

¹⁷¹ „V našem domě vždy bydlela naše rodina.

Dům nechal postavit můj pradědeček Karel Kytlica. Měl 2 dcery. Ludmilu a Olgu. Ludmila si vzala Václava Zajíčka. Olga se vdala, ale zůstala bezdětná. Ludmila a Václav měli také 2 děti. Václava a Ludmilu. Všichni žili v tomto domě. V době komunizmu hrozilo, že bude vila zkonfiskovaná. Díky neúnavnému bránění domu mým

2004 byla zateplena suterénní část domu a opatřena nevhodící se žlutou omítkou, která nejenže neodpovídá původní barevnosti, ale ani nekoresponduje se zbytkem domu.¹⁷² Dům jinak neprodělal žádné další úpravy a je stále v majetku Kytlicovy rodiny, konkrétně v něm bydlí Kytlicův vnuk s rodinou a pravnučka se svou rodinou.

Vila není v příliš dobrém stavu, až na zmíněné zateplení suterénu zde majitelé neprovedli žádné větší udržovací práce. Nicméně fakt, že ve vile žije už několikátá generace rodiny původního stavebníka, dodává vile novou hodnotu. Vztah rodiny k domu je v tomto případě zcela jistě jiný, než vztah starousedlíků, kteří vilu získali za minulého režimu, nebo nových majitelů, ať už si uměleckohistorickou hodnotu své vily uvědomují či naopak. Podle korespondence s Kytlicovou pravnučkou lze říci, že vila pro ni představuje na jedné straně majetek, na druhé památkově cennou architekturu. Ale především jde o dům, který nechal pro rodinu vybudovat její pradědeček, její dědeček ho usilovně bránil a její rodiče udržovali. A jednou ho pravděpodobně zdědí její děti.

4.2.3 Vila Ferdinanda Špiška

Dům postavený pro Ferdinanda Špiška je na Babě jediný od architekta Ladislava Machoně. Nachází se v ulici Na Babě čp. 1777. Dům postavila stavební firma V. Nekvasila v druhé etapě kolonie roku 1933, nebyl tedy prezentován na výstavě.¹⁷³

Špiškova vila patří na Babě mezi prostorově rozlehlejší a využívá hlubší jedenáctimetrové zastavění.¹⁷⁴ Do ulice se obrací dvěma podlažními, do zahrady je plně viditelný i suterén. Jde o konstrukční trojtakt, stavba kombinuje obvodové nosné zdi a vnitřní železobetonové pilíře.¹⁷⁵ Severní průčelí do ulice je poměrně strohé, původně s markýzou nad vstupem a nad ní umístěným oknem osvětlujícím schodiště. Jižní fasáda je výrazně rytmozována okny, v každém patře jinak velkými a členěnými. Na východní straně je vila odstupňovaná terasami, ovšem pouze pro pohled od zahrady, znásobují dojem rozlehlosti. Východozápadní osu ještě

dědečkem, Václavem Zajíčkem, zůstal dům v rodině. Hlavním problémem byl příliš velký byt. Existovaly tabulky, jak velká smí být obytná plocha. Konfiskaci a nuceným nájemníkům předešel dědeček tím, že změnil dispozici bytu. Zmenšil místnosti a zvětšil a prodloužil chodby. Ty se totiž do obytné plochy nepočítaly. Byt se tak vešel do limitu a vše zůstalo v pořádku. Dalším problémem byly velké zahrady, které měly být za minulého režimu také zkonfiskovány a zastavěny. Nic z toho se, díky Bohu, nestalo. V devadesátých letech se vnitřní dispozice bytu vrátila do původního stavu. Dům nyní patří vnukům původního majitele Václavovi a Ludmile. Václav zde žije se svojí rodinou a pak tu bydlím se svojí rodinou já, dcera Ludmily. Naše malá Amálka je tedy 5. generace rodiny žijící v tomto domě.“ (Kristýna Čeřovská, pravnučka Karla Kytlici), z e-mailu Kristýny Čeřovské, léto 2012.

¹⁷² závazné stanovisko OPP MHMP 47061/2004/Kol ze dne 21.5.2004.

¹⁷³ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 170; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 138-141.

¹⁷⁴ ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000, 173.

¹⁷⁵ Tamtéž; TEMPL 2000 (pozn.173), 139.

zdůrazňuje malý balkon na západní straně, pokračující v linii teras. Vnitřní dispozice byla řešena standardně – v přízemí se nacházela ústřední hala se schodištěm, hospodářské zázemí (kuchyň, pokoj pro hospodyni, garáž atd.) a sociální vybavení bylo situováno v severním traktu, v jižním pak ležel obytný pokoj s jídelnou, který byl přes obytnou terasu průchozí na zahradu. V suterénu byl byt správce, v patře ložnice a pánský pokoj s terasou, členění se podobalo tomu v přízemí.

Vilu si nechal postavit Ferdinand Špišek, sekční šéf ministerstva školství (stejně jako Hugo Zaorálek).¹⁷⁶ V literatuře se běžně objevuje, že po roce 1948 byla vila zkonfiskována a sloužila jako rezidence Ministerstva vnitra pro vládní a politické hosty režimu.¹⁷⁷ Ale ve stavební dokumentaci k vile se Ministerstvo vnitra objevuje až v osmdesátých letech. Dům byl po roce 1948 pronajímán F. Špiškem,¹⁷⁸ kterému patřil ještě v 60. letech. Na konci šedesátých let byl pak úřadem zpracováván odhad ceny k prodeji, F. Špišek tedy o svůj dům přeci jen přišel. V sedmdesátých letech prošel dům mnoha změnami.¹⁷⁹ Především rozmanitost typů oken prošla redukcí a postupnou výměnou z ocelových na dřevěné, byl přestavěn vstup a dům prošel také dispozičními úpravami interiéru a jeho modernizací. V roce 1975 jsou doloženy rozsáhlé změny dispozice v suterénu, bourání příček a proměnu technického zázemí na obytné místnosti.¹⁸⁰ V osmdesátých letech již na žádosti o povolení rekonstrukce figuruje Ministerstvo vnitra.¹⁸¹ Dům zůstal Ministerstvu i po revoluci. V roce 1995 provedlo výměnu oken z kovových a dřevěných na plastová a to bez souhlasného stanoviska úřadů, také byl dům zateplen heraklitovými deskami na polystyrenu v tl.100 mm. Nedávno byl odhalen provlhlý dřevěný rošt, na který je zateplení amatérsky připevněno. Plastová okna vyvolala spor mezi investorem a PÚPP, což si vyžádalo dva komentáře odborníků – na straně Ministerstva vnitra napsal architekt Svatopluk Voděra nevybíravou obhajobu plastových oken (argumentoval faktem, že původní ocelová okna byla v 70. letech z velké části vyměněna za „paneláková dřevěná“), památkáři požádali o vyjádření profesora Rostislava Šváchu, který mu jednoznačně oponoval.¹⁸² Plastová okna byla přesto osazena.

¹⁷⁶ Stephan TEMPL: *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 139.*

¹⁷⁷ Tamtéž; Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: *Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 173;* v archivu Odboru výstavby Prahy 6 dochovány zprávy o tom, že ještě roku 1961 dům patřil F. Špiškovi, který ho pronajímал, poté byl pravděpodobně zabaven a v letech 1966-67 byl vypracován odhad domu k prodeji. Při úpravách v 70. letech uvedeno několik obyvatel, jakožto nájemníků v jednotlivých bytech (suterén, přízemí, patro), až 1980 na žádosti o povolení rekonstrukce uvedeno Ministerstvo vnitra.

¹⁷⁸ viz pozn.177.

¹⁷⁹ i zde jsou v archivu Odboru výstavby Prahy 6 ještě žádosti několika nájemníků, o majiteli nejsou zmínky.

¹⁸⁰ povolení stavebních úprav 1975, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁸¹ dokumentace k provedeným změnám v archivu Odboru výstavby Prahy 6 není.

¹⁸² odborné vyjádření PÚPP čj.15795/95; závazné stanovisko OPP MHMP 954/1995, stavební dokumentace k čp.1777 z roku 1995-6, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

PÚPP v roce 1996 trvalo na jejich odstranění, ministerstvo kultury dokonce zahájilo správní řízení. Bezvýsledně. Magistrát vzal okna „na vědomí“ a tím byla situace uzavřena.¹⁸³ V 90. letech dům pravděpodobně získal také cementovou omítku. Pohledům na dům dnes brání vzrostlá zeleň.

V současnosti dům vlastní Generální inspekce bezpečnostních sborů,¹⁸⁴ která chystá stavební úpravy. Projekt zpracovává architekt Jiří Nedavaška a Helika a.s. Původní rozsah stavebních prací spočíval především v novém řešení kontaktního zateplení v tl. 40 mm a v úpravách rozměru několika oken a dveří, řešil nově navýšené oplocení do ulice a terénní úpravy pozemku, aby pojal velké množství aut, která zde parkují.¹⁸⁵ Při restaurátorských sondách, které inicioval NPÚ, byl zjištěn rozsah zateplení z roku 1995 (dřevěné rošty). Z toho důvodu NPÚ zamítlo jako nepřijatelné zesílení stávajícího zateplení novým a také jakékoliv změny rozměrů otvorů. Investor se nakonec od nového zateplení rozhodl úplně ustoupit (místo aby to amatérské a dům narušující zateplení odstranil a provedl lepší) a opraví fasádu pouze v místech, kde je odhalená výztuž – u balkonů a říms. Ustoupil také od dalších zásahů do fasády, zrealizuje pouze novou omítku s nátěrem ve světle pískově šedé na základě sond v rámci restaurátorské zprávy. Také dojde k výměně nepůvodních dveří v přízemí východní fasády, zřízení nového okapového chodníku u západní fasády a opravě uličního oplocení. V rámci zahradních úprav vznikne nová gabionová stěna v jihozápadní části pozemku, nižní část zahrady bude s vyšší propojena rampou se dvěma zakružovacími oblouky a proběhnou ještě další, drobnější úpravy.¹⁸⁶

Špiškova vila prošla za osmdesát let své existence mnoha nevhodnými a necitlivými úpravami. Nejvíce udivující na nich ovšem je, že je státní instituce (ať už ministerstvo vnitra či GIBS) provádějí i po prohlášení kolonie za památkovou zónu. Místo vzorové obnovy státního majetku dochází k excesům jako plastová okna a amatérská hničící izolace. Chystané stavební úpravy přitom dokazují, že stavebník nechce své chyby ani napravovat – místo sejmutí nevhodného zateplení a nahrazení novým, raději k novému zateplovacímu systému vůbec nepřistoupí. A vypadá to, že památkové úřady jsou vůči tomuto jednání stejně bezmocné jako za minulého režimu.

¹⁸³ odborné vyjádření PÚPP čj.15795/95; závazné stanovisko OPP MHMP 954/1995.

¹⁸⁴ Katastr nemovitostí ČR.

¹⁸⁵ závazné stanovisko S-MHMP 1431133/2012 ze dne 27.3.2013; odborné vyjádření NPÚ HMP 311/95239/2012.

¹⁸⁶ Tamtéž 27.3.2013.

4.2.4 Zaorálkova vila

Vila pro dr. Hugo Zaorálka od Ladislava Žáka se nachází v ulici Na ostrohu čp. 1708. V roce 1932 ji postavila firma MOK, vila byla zpřístupněna na výstavě bydlení na podzim téhož roku. Na parcele měl původně stát dům pana Blocha od Jaromíra Krejčara.¹⁸⁷

Vila je jedním ze tří domů Ladislava Žáka v kolonii. Právě účast na výstavbě osady Baba odstartovala jeho kariéru. Všechny tři domy (Zaorálkův, Čeňkův a Herainův) rozvíjejí myšlenku standardního řešení obytné buňky v kolektivním domě.¹⁸⁸ Zaorálkův dům je volně stojící jednopatrový objekt dvoutraktové dispozice na obdélném půdorysu, z jeho hmoty původně vystupovaly jen betonové rámy terasy na západní straně a krytý vstup na straně východní. Výrazným prvkem jsou právě ony dvě terasy nad sebou v jihozápadním rohu objektu - v přízemí a v patře (zde byl vstup po příkrém schodišti na střechu)¹⁸⁹. Jižní průčelí se otevírá pásem oken do zahrady. Jsou na něm jasně patrné třímetrové odstupující nosných pilířů konstrukce. Právě pásy oken s rámy terasy akcentují horizontální ráz domu, což pomáhá jeho zasazení do terénu, ačkoli ten zde není nijak dramatický, dům se nachází v horní ulici a nemá tedy pozemek ve svahu. Jako jeden ze 4 domů na Babě měl od počátku přímý vstup na zahradu. Původně byl interiér řešen takto - hlavní obytný prostor byl umístěn v přízemí u jižního průčelí, obývací pokoj s jídelnou byl položen o dva schody níže než pracovní kout, prostor byl tedy výškově rozdělen. V přízemí dále byla kuchyně a vstup na terasu propojenou se zahradou. V suterénu se nacházelo hospodářské zázemí domu - prádelna, komory, garáž. V patře architekt k jižnímu průčelí umístil spací kabiny - typ individuální buňky určené k odpočinku, studiu a intelektuální práci. Terasu v patře byla přístupná pouze z prostorné koupelny, ve které nechyběl ripstol - koupelna s terasou tak představovala symbol hygieny a tělesné kultury.¹⁹⁰ Dům měl vysokou úroveň vnitřního vybavení - především vestavěný nábytek založený na systému skládání, otáčení, vysouvání a zasouvání. Ladislav Žák navrhoval vnitřní zařízení i do řady vil na Babě od jiných architektů.¹⁹¹ Půdorysnou dispozici domu určuje železobetonový skelet o modulu 3m. Výplň tvořily tvárnice Petráš, interiér dělily

¹⁸⁷ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 64; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 52-59; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 26-27.

¹⁸⁸ ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000, 68.

¹⁸⁹ Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L, Praha 2012, 311 uvádí „nepřístupná plochá střecha“. Původně však byla střecha přístupná po „lodním“ žebříku. Zda je přístupná dnes se mi nepodařilo zjistit.

¹⁹⁰ TEMPL 2000 (pozn.187), 52-59.

¹⁹¹ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 52-59; Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 64; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 26-27.

příčky Rabitz, izolace byla z korku a heraklitu. Světlé výšky místností byly nízké na tehdejší poměry – v hospodářských místnostech pouze 2,3m, v obytných 2,6m.¹⁹² L. Žák používal u svých domů dřevěná okna s kovovou vložkou a dvojitým zasklením; překližková dveřní křídla v ocelových zárubních byla typizovaná pro celou osadu.

Původní stavebník, Hugo Zaorálek, byl sekční šéf na Ministerstvu školství a ve své vile setrval až do r. 1968, kdy emigroval do Mnichova. Vilu po paní Zaorákové odkoupil roku 1971 tehdejší náměstek předsedy vlády Ing. Josef Šimon.¹⁹³ Ten se téhož roku pustil do úprav zchátralého objektu, schválených památkovým ústavem. Během těchto úprav byly zazděny obě terasy - v přízemí došlo jen k polouzavření, horní patro tedy přízemí přesahovalo, zároveň byly proraženy nové dvoukřídlé prosklené dveře do zahrady v jižní fasádě. V patře byla terasa zazděna zcela. Také v interiéru došlo k úpravám – v přízemí byl sice obytný prostor rozšířen o plochu terasy, nicméně z jeho dvou výškových úrovní vznikly přepažením dvě místnosti. V patře došlo k zazdění dveří mezi ložnicemi a přístupu z koupelny do prostoru bývalé terasy, tedy nové zimní zahrady.¹⁹⁴ Tato radikální přestavba zcela popřela původní charakter domu, souhlasné stanovisko památkových orgánů bylo podmíněno dobou.¹⁹⁵ O čtyři roky později (1975) chtěl Ing. Šimon přistavět garáž a sklep.¹⁹⁶ Garáž byla umístěna k severovýchodní části domu za vstupní schodiště, sklep na ovoce ze severu domu. Garáž je zpola zapuštěná do země, nad ní bylo plánováno patro s pracovnou a lázní, které nebylo realizováno.¹⁹⁷ Také bylo provedeno zastřešení na sloupech na místě původní verandy, zapasované pod zazděnou horní terasu, zastřešení přesahovalo samotný dům na jih i západ. V tomto stavu vila přetrvala i po revoluci.

Asi v roce 2010 odkoupil vilu nový majitel, který ihned začal s blíže neznámými úpravami. V roce 2011 na něj podala sousedka z Matějské ulice oznámení, že hodlá vilu rozsáhle rekonstruovat a rozšiřovat garáž, nicméně šetření odboru výstavby označilo práce pouze za udržovací. Přibližně v letech 2010-12 tedy prošel dům rekonstrukcí,¹⁹⁸ aniž by na ni bylo vydáno stavební povolení, závazné stanovisko OPP MHMP či odborné vyjádření NPÚ. Dům

¹⁹² Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 52-59; Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 64; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 26-27.

¹⁹³ Kupní smlouva a dokument o přidělení bytu z roku 1971, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁹⁴ stavební dokumentace z 1971, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁹⁵ SÚPP čj. 1926/75 - žádost o přístavbu garáže, zmíněno také zazdění teras.

¹⁹⁶ SÚPP čj.7766/1975.

¹⁹⁷ plánová dokumentace ke stavebnímu řízení 1975-76, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

¹⁹⁸ K rekonstrukci nebylo vydáno žádné závazné stanovisko OPP MHMP ani vyjádření NPÚ HMP, ani na OV P6 neexistuje kromě stížnosti sousedky žádné vyjádření, povolení či plány. Nebyla podána ani žádost o povolení stavby.

získal novou fasádu, nová dřevěná okna podobající se původním, obě terasy byly zaskleny pro rozšíření vnitřního prostoru. Alespoň ze strany prosklených teras došlo k uvolnění vnitřní dispozice ubouráním některých nepůvodních, ale pravděpodobně i původních příček. Garáž uvádí široký vyhloubený nájezdový koridor. NPÚ prý marně poukazovalo na probíhající stavbu, majitel nebyl ochoten památkáře ani vpustit dovnitř. Dnes je již případ „promlčen“, majitel proto nemůže být za neschválenou stavbu nijak stíhán.¹⁹⁹ Jaký je rozsah změn, zda je rekonstrukce citlivá či nikoliv, tedy není známo.

Zaorálkovu vilu poznamenal minulý režim nejvíce z celé kolonie. Byl zcela popřen její charakter a v posledních letech vila také chátrala. Rekonstrukce provedená novým majitelem domu zcela jistě prospěla, vzhledově ho ne přímo vrátila, ale alespoň přiblížila původnímu stavu. Ovšem provést rekonstrukci na černo v památkové zóně, aniž by na to úřady jakkoliv reagovaly, je alarmující. Stavebník si tak mohl s vilou udělat, cokoli se mu zachtělo, nemusel dodržovat žádná pravidla či regulativy, nemusel se ohlížet na jinou než tržní hodnotu domu.

4.2.5 Jirouškova vila

Dům pro Josefa a Annu Jirouškovy navrhl František Kerhart. Leží v ulici Na ostrohu čp.1796. Dům byl postaven v letech 1933-34 stavební firmou Františka Mencla. Patří do druhé etapy výstavby kolonie, byl tedy postaven až po výstavě bydlení.²⁰⁰ Původně zde měl stát dům od Josefa Havlíčka a Karla Honzika, byl dokonce uveden v katalogu výstavy.²⁰¹

Dům je jednopatrový s polozapuštěným suterénem. Má pravidelnou kompozici s minimem oken kromě jižního průčelí, které je otevřeno šesticí trojdílných oken k výhledu do zahrady a na vltavské údolí. Objekt doplňuje na východní straně přízemní hmota obchodu, z jižní strany obchodu je později přistavěná garáž narušující čistotu objektu. Při západní stěně vystupuje schodišťové těleso téměř bez prosklení se zaoblenými rohy, střešní terasa byla zakončena železobetonovou deskou markýzy. Konstrukčně patřila vila mezi ty konzervativnější na Babě – jde o cihelné zdivo, pouze stropní desky jsou železobetonové, zdivo bylo doplněné heraklitovou izolací.²⁰² Dispozičně je dům dvoutraktový, standardně řešený jako dva obdobné byty nad sebou se skromným sanitárním zařízením. Jako u mnoha okolních domů spolu severní a jižní fasáda kontrastují – severní do ulice byla původně strohá a poměrně mohutná s markýzou vchodu a ze strany elegantně ukončená zaobleným rohem schodišťového tělesa,

¹⁹⁹ informace od referenta území Dejvice-Bubeneč z NPÚ HMP.

²⁰⁰ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 96; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 78-80.

²⁰¹ Tamtéž; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 42.

²⁰² Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 96.

jižní fasáda je rytmizovaná zmíněnými okny. Díky bývalému obchodu na východní straně je hmota domu z této strany odstupňována, na jeho střeše byla terasa.

Josef Jiroušek byl vysoko postavený úředník na Ministerstvu obrany,²⁰³ paní Jiroušková si nechala u vily zřídit zmiňovanou prodejnu. Ta v domě vydržela přibližně do druhé poloviny 60. let, později byla upravena na jídelnu. V 80. letech došlo k zazdění okenních otvorů na východní fasádě, zrušení markýzy nad vchodem a bylo přistavěno mohutné zádveří, navrhovaná byla i terasa v severozápadním rohu objektu.²⁰⁴

V letech 1997-99 dům prošel rekonstrukcí včetně úprav přízemí a posledního podlaží podle projektu ing. Lucie Dvořákové.²⁰⁵ V severní fasádě přibyla dvě nová okna – jedno na místě původně plánovaného výkladce, druhé místo dvou větších okenních otvorů. Část zádveří, přistavěného v 80. letech, byla ubourána. Dále byly provedeny terénní úpravy pro nájezd do garáže, kvůli které proběhly úpravy suterénu. V interiéru došlo ještě k dalším drobným úpravám dispozice, výměně dveří, obkladů, dlažeb a omítek.²⁰⁶ Vypadá to tedy, že z původního interiérového vybavení nezbylo nic. Nejrazantnějším zásahem je ovšem nástavba na střeše obchodu a střešní terase domu pro zimní zahradu a pro pracovnu. Zimní zahrada nad původním obchodem výškou téměř dorovná horní patro. Jde o dřevěný skelet, výrazně vertikálně i horizontálně členěný, prosklený, prostupující celou hloubkou domu. Kryje ho mohutná střeška s mírným sklonem. Nástavba ani členěním ani rozměry nereaguje na zbytek stavby. Druhá část je nastavěná na střeše samotného domu, navazuje na vstup na střešní terasu a na železobetonovou markýzu na tom místě. Vytváří tak uprostřed střechy jakýsi pavilonek (údajně pro pracovnu) s přesahujícím zastřešením, které kryje i část terasy. Provedením a členěním je shodná s nástavbou na východní straně domu. Projekt nástavby byl nejprve razantně odmítnut ze strany NPÚ, ale nakonec ji přesto schválil stejně jako MHMP.²⁰⁷ Trvali přitom především na ploché střeše nástavby, která je ve výsledku s mírným sklonem. Nástavba představuje zcela cizorodou hmotu, která se ničím neodkazuje k funkcionalistické vile pod sebou. Nekoresponduje ani hmotou, ani materiálem ani charakterem. Navíc výrazně zvyšuje celý dům přímo uprostřed památkové zóny. Rozpor v rozhodnutí památkových orgánů je přitom obsažen přímo ve stanovisku magistrátu – v prvním bodě trvá na tom, aby

²⁰³ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 78-80.

²⁰⁴ odborné vyjádření PÚPP č.j.13496/97; závazné stanovisko OPP MHMP 6418/1997; stavební dokumentace, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁰⁵ Rostislav ŠVÁCHA: Zkáza Baby, in: Literární noviny XI, č.40, 27.9.2000, 5; PÚPP č.j.13496/97, 15656/97, OPP MHMP 6418/97, 4091/98; stavební dokumentace archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁰⁶ stavební dokumentace 1997, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁰⁷ PÚPP č.j.13496/97, 15656/97; OPP MHMP 6418/97, 4091/98.

stavební úpravy respektovaly hmotu a původní tvar stavby, v dalších pak schvaluje navrženou nástavbu v podobě, v jaké byla roku 1999 realizována.²⁰⁸

Nástavba Jirouškovy vily je jedním z nejhorších zásahů do kolonie v devadesátých letech. Svou podobou nejen nerespektuje charakter zástavby kolem sebe, ale ani se do ní nesnaží zapadnout. Fakt, že její stavba byla schválena památkovými orgány, vypovídá o nedostatečnosti ochrany kolonie.

4.2.6 Paličkova vila

Dům pro stavebního podnikatele Jiřího Paličku a jeho ženu, textilní výtvarnici Emílii, navrhl jako korespondenční projekt (aniž by se podíval na parcelu) jediný zahraniční architekt na Babě Mart Stam. M. Stam byl holandský konstruktivista, který zrealizoval v roce 1927 na výstavní kolonii Stuttgart Weissenhof tři řadové domky.²⁰⁹ Právě ty se zalíbily Emílii Paličkové natolik, že přesvědčila manžela, aby architekta oslovili a nechali si od něj navrhnout vilu. Projekt pro Paličkovy je ale velmi odlišný - ve Stuttgartu šlo o manifest, standardizaci, minimalizaci; na Babě navrhoval dům se specifickými individuálními nároky. Projekt domu vznikl už v roce 1928 a přímo navazoval na Stamovu stať „Dům s možností rozšíření“ (ABC 1924)²¹⁰. To zahrnovalo především oddělení nosné konstrukce od pláště. Donedávna se velký podíl na finálně zrealizovaném návrhu připisoval Jiřímu Paličkovi. Dům postavila stavební firma MOK v roce 1932 a byl zpřístupněn na výstavě. Stojí v ulici Na Babě čp. 1779.²¹¹

Vila má výrazně podélnou dispozici a využívá terénní spád pozemku. Severní fasáda do ulice je téměř nečleněná hmota s minimem oken a decentní markýzou nad vchodem, rozdělená na ústřední těleso a východní křídlo, ve kterém se patro „vznáší“ na prosklení terasy v přízemí. Naopak jižní fasáda se otevírá do zahrady celou svou odhalenou subtilní železobetonovou konstrukcí, je vysazena na pilířích nad zahradu. Východní křídlo má přitom v přízemí terasu s prosklenou severní stěnou, krytou patrem a spojenou se zahradou visutým schodištěm. V patře se nachází průběžný balkon a okna jednotlivých buněk jsou spojena do jediného pásu.

²⁰⁸ závazné stanovisko OPP MHMP 6418/97.

²⁰⁹ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 168; Martin ROSA: Meziválečné výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 10.5.2013; Ladislav LÁBUS: Idealismus versus realita – o vnitřnostech a povrchu, in: Stavba 4/2004.

²¹⁰ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 129-135; Norbert SCHMIDT: Architekt Mart Stam aneb o relativitě autorství, in: Stavba 4/2004.

²¹¹ ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000 (pozn.209), 166; TEMPL 2000, 129-135; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavby osady Baba, Praha 1932, 70-71.

Kompozice fasády je určena šíří konstrukce 290 cm²¹² (stejně jako u Zaorálkovy vily od L. Žáka). Otevřenost fasády spolu s drátěným pletivem zábradlí dodává objektu vzdušnost. Původní Stamův návrh byl přitom ještě radikálnější - na západní straně jižního průčelí, kde je přes dvě patra plná stěna kontrastující se vzdušnou východní stranou, měl být na pilířích arkýř otevřené okny ne k jihu ale do terasy. Nicméně stavitel Palička provedl na projektu několik zmírňujících změn, mezi nimi i vypuštění arkýře. Z obytné místnosti je mimořádný výhled na Prahu. V interiéru je dům uzpůsoben málopočetné domácnosti - v přízemí je kromě obývacího pouze kuchyň a chodba se schodištěm, v patře pak chodba podél severní fasády, koupelna, pracovna, dvě ložnice, budoár a šatna, v suterénu původně bylo hospodářské zázemí. Vnitřní zařízení navrhl Ladislav Žák.²¹³ Konstrukčně byl objekt vysoce moderní. Využíval železobetonového skeletu s 20cm výplní a 5 cm heraklitové izolace, železobetonové stropní desky tl.8cm, veškeré střešní konstrukce byly z izolačního betonu, štuk fasády s vodotěsným aditivem Hygrosit.²¹⁴ Okna měla dvojitě zasklení, dveřní křídla byla z olšové překližky v ocelových zárubních, dům byl vybaven teplovodním ústředním vytápěním.

Postupem času se modernost objektu stala spíše obtíží, dům potřeboval dodatečné úpravy, které byly provedeny velmi nevhodně. V devadesátých letech (1995-6) byla kvůli zatékání zvýšena střešní atika, a to dokonce o několik decimetrů²¹⁵, což nejen že nepomohlo, ale esteticky velmi narušilo vzhled celého domu. Tento zásah komentoval v článcích např. R. Švácha jako „ostudu mezinárodních rozměrů“ atd.²¹⁶ Po roce 2000 byl dům odkoupen novým majitelem, „znalcem moderní architektury a ctitelem funkcionalismu“.²¹⁷ Ten v letech 2003-04 provedl nezbytnou rekonstrukci pod vedením arch. Ladislava Lábuse za spolupráce Norberta Schmidta.²¹⁸ Rekonstrukce byla pojata jako navrácení do původního stavu s drobnými úpravami. Mnoho času strávili architekti spolu s majitelem nad přípravou – studium původních plánů a variant návrhů v archivu, cesty po Německu a severních Čechách po podobných rekonstrukcích. Značný význam na rekonstrukci měl nálezný neznámého

²¹² Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 166.

²¹³ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 129-135; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 70-71.

²¹⁴ Tamtéž; ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000 (pozn.212), 166.

²¹⁵ Rostislav ŠVÁCHA: Zkása Baby, in: Literární noviny XI, č.40, 27.9.2000, 5; povolení úpravy střechy 1996, archiv Odboru výstavby Prahy 6; Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L, Praha 2012, 315; Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVOŘÁKOVÁ/Petr KRAJČI/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 135-137.

²¹⁶ Tamtéž 2008; Rostislav ŠVÁCHA: Obnova Paličkovy vily, in: Stavba 4/2004.

²¹⁷ VEVERKA/SEDLÁKOVÁ/DVOŘÁKOVÁ/KRAJČI/LUKEŠ/VLČEK 2008 (pozn.215), 135-137.

²¹⁸ Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L, Praha 2012, 315.

Stamova poslední návrh vily historikem architektury Vladimírem Šlapetou v Montrealu.²¹⁹ Ten dokázal, že Paličkovy zásahy do projektu byly minimální.

V projektu rekonstrukce schváleném památkovými instancemi se počítalo s odstraněním novodobých úprav fasád a interiéru – omítky, navýšené atiky, okna na západní fasádě, skleněného zádveří a obkladů na chodbách a schodišti. Dále proběhly drobné dispoziční změny. V suterénu došlo k úpravám technického zázemí na užité prostory (posilovna, koupelna), včetně zvětšení oken v jižní fasádě podle dochovaného archivního projektu domu. V západní fasádě bylo probouráno malé okno do koupelny. V přízemí byl vstupní prostor rozšířen o zimní zahradu, také došlo k většímu propojení kuchyně a obytného pokoje. Pro větší provázanost terasy s interiérem bylo zvětšeno okno obytné místnosti, což byl nejrazantnější zásah do autentické podoby domu. Pod terasou byl snížen terén kvůli parkovacímu stání. Roku 2003 byl k domu přistavěn zahřebený bazén.²²⁰

V rámci obnovy bylo nutné zateplit obvodový plášť budovy. Okna byla zapuštěna poměrně hluboko, Stamovi v původní návrhu zjevně nešlo o to mít okna zcela v líci. Nejprve tedy odstranili původní omítku v tloušťce 2,5 cm a poté přidali 5 cm izolace s tenkovrstvou omítkou. Výsledně tedy přibyly na fasádě pouze 3 cm. Tento způsob zateplení představuje kompromis mezi ochranou památky a současnými normami, byl použit například ve Stuttgartu, kde byly nedávno vzorově renovovány vily na Weissenhofu z veřejných prostředků.²²¹

V interiéru vily byla v detailu použita výraznější barevnost. Při stavebních pracích se v pracovně pana Paličky objevili zbytky modré výmalby. Architekt s majitelem se po návštěvě rekonstrukcí v zahraničí, kde se setkali s jasnými odstíny barev, rozhodli použít je v Paličkově vile také. Proto kromě přírodních odstínů omítek se v interiéru objevuje i modrá, žlutá a červená. Většina zdí je v jemných odstínech bílé, šedé a okrové, obvodové zdi a vnitřní dělicí zdi a sloupy jsou barevně odlišeny.

Překvapující bylo špatné řemeslné provedení některých konstrukcí (stejně poznatky měli architekti také v Janákově či Glücklichově vile). Investor zhodnotil obvodové zdivo na některých místech jako „vlaštovčí hnízdo“. Vliv na kvalitu stavby měla nepochybně tehdejší hospodářská krize a tedy fakt, že o konečné podobě konstrukce a dalších prvků stavby

²¹⁹ Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVORÁKOVÁ/Petr KRAJČÍ/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 137.

²²⁰ závazné stanovisko OPP MHMP 114708/2003/Kol ze dne 30.10.2003.

²²¹ Ladislav LÁBUS: Idealismus versus realita – o vnitřnostech a povrchu, in: Stavba 4/2004.

rozhodovala cena. Zároveň technická nedokonalost ukazuje na velkorysost tehdejších stavebníků a experimentální charakter funkcionalistických staveb na Babě.

Nejrazantnější změnou původní podoby bylo zvětšení propojení interiéru s obytnou terasou, což je ovšem zdůvodněno nalezením poslední varianty Stamova projektu. Díky tomuto nálezu se dá konečně určit přesný rozsah zásahů stavitele Paličky - dají se mu přičíst pouze drobné úpravy, například ono zazdění plánovaného prosklení mezi obývkem a terasou, o kterém bylo rozhodnuto až během stavby, a které bylo tedy během rekonstrukce „napraveno“ do původní Stamovy ideje.²²²

Obnova Paličkova domu je příkladem přístupu k památce, kdy se architekt snaží co nejvíce zachovat autentičnost, přizpůsobit dům novému obyvateli a otisknout do něj svůj vlastní rukopis. Rekonstrukce byla kladně hodnocena ze všech stran – památkářů, historiků, architektů a v neposlední řadě i ze strany stavebníka. Vypadá to tedy, že takto by měla vypadat ideální obnova funkcionalistické vily.

4.2.7 Vila profesora Glücklicha

Vila historika Julia Glücklicha leží na rohu ulic Jarní a Na Babě čp. 1798. Vyprojektoval ji Josef Gočár v druhé etapě kolonie r.1934, nebyla tedy mezi vystavovanými. Dům postavila stavební firma Jana Ležala.²²³

Druhá nejrozlehlejší vila na Babě byla postavená pro universitního profesora a jeho rodinu. Jde o jeden ze 4 domů Josefa Gočára na Babě. Gočár patřil v kolonii ke starší generaci architektů, u svých vil kombinoval čistě funkční prvky a výrazného prosklení s rustikálními detaily a monumentalitou. Dům je jednopodlažní s polozapuštěným suterénem, má podélnou půdorysnou koncepci. Jižní fasáda se otevírá téměř souvislým pásem oken, který se dělením liší od vnitřní dispozice. V exteriéru přízemí jsou okna oddělena cihelným pilířem na obytnou halu a jídelnu, které jsou v interiéru propojené. Naopak pracovnu, která je v interiéru symetricky umístěna na opačné straně haly a oddělena příčkou, v exteriéru s obytnou halou průběžné okno spojuje. Okno je navíc ukončeno až na východní fasádě, pokračuje tedy přes roh budovy a navozuje tak dojem kontinuity.²²⁴ Obdobné dělení je i u ložnic v patře. Dům je tedy výrazně horizontální, usazený na rustikální podezdívce z lomového kamene. Na přízemí navazuje na východní straně betonová markýza vstupu s prolamovaným rastrem. Patro obíhá

²²² Norbert SCHMIDT: Architekt Mart Stam aneb o relativitě autorství, in: Stavba 4/2004.

²²³ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 140; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 110-112.

²²⁴ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 144.

úzký balkon na východě ukončený terasou, na západě pak úzkým otevřeným schodištěm na střechu. Celý dům korunuje subtilní betonová markýza střešní terasy. Přízemí je rozděleno na obytnou část na jihu a hospodářskou část na severu, propojuje je centrální obytná hala, ve které k severní fasádě přiléhá trojramenné otevřené schodiště. Po obou stranách haly jsou dvě stejné místnosti – jídelna spojená posuvnou stěnou na západě a pracovna oddělená příčkou na východě. U severní fasády byla kuchyně se spíží a přípravnou, schodiště, severní vstup a sociální zařízení. V suterénu bylo hospodářské zázemí, v patře ložnice, dětský pokoj, pokoj pro hosta a koupelna. V patře byla přitom zřetelná východozápadní osa chodby od vstupu na jednu terasu ke schodišti na druhou. Garáž je situována na severní straně vedle vstupu, vybíhá dopředu. Markýza vstupu přesahuje i před garáž, je nesena dvěma sloupy. Konstrukce je kombinovaná, částečně železobetonový skelet, částečně nosné podélné zdivo z masivních cihel jako u všech Gočárových domů v kolonii. Měl dřevěná okna, ústřední topení a vlýskové podlahy v obytných místnostech.

Julius Glücklich, profesor historie na brněnské univerzitě, si vilu stavěl „na stáří“. Dům patřil jeho rodině přes sedmdesát let, dlouho chátral, ale až do roku 2009 se dochoval ve skoro původním stavu včetně některého vnitřního vybavení. Některé konstrukce domu byly na hranici dožití.

V roce 2009 dům zakoupili současní majitelé od Glücklichova vnuka²²⁵ a v současnosti ho rekonstruují po vzoru obnovy domu Lídy Baarové od architekta L. Lábuse²²⁶, tedy co nejvíce do původního stavu. Protože památková ochrana zóny se vztahuje pouze na exteriér stavby, záleží především na majiteli, jak k objektu a jeho obnově přistoupí. Kvůli zájmu o precizní obnovu domu majitelé nejprve oslovili právě architekta Lábuse, nicméně se neshodli a v roce 2010 se obrátili na architektonický ateliér 4DS architekti. Projekt vychází z původní Gočárový prováděcí dokumentace uložené v archivu architektury NTM.²²⁷

Rekonstrukci projektují arch. Milan Hakl, Rostislav Žďánský a Jana Kačenová, provádí stavební firma W-komplet spol. s.r.o. V roce 2011 bylo započatá obnova střešního pláště, aby se zamezilo dalšímu zatékání do objektu.²²⁸ Bylo provedeno detailní zaměření a průzkum oken, dveří a dochovaných prvků. Nálezovou zprávu vypracoval restaurátor V. Adámek.²²⁹

²²⁵ informace od architekta Rostislava Žďánského, podzim 2012.

²²⁶ Ladislav LÁBUS: Renovace rodinné vily Karla Babky a Lídy Babkové-Baarové, in: Architekt 7/2009, <http://www.earch.cz/clanek/4335-renovace-rodinne-vily-karla-babky-a-lidy-babkovebaarove.aspx>, vyhledáno 20.11.2012.

²²⁷ viz pozn.225

²²⁸ závazné stanovisko OPP MHMP 491316/2011 ze dne 14.7.2011.

²²⁹ nálezová zpráva, dokumentace k projektu, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

Další fáze rekonstrukce odstartovala o rok později (2012) a měla by být dokončena v létě roku 2013.²³⁰

Projekt počítá s uvedením do původního stavu, ovšem za provedení dispozičních úprav pro potřeby moderního života rodiny majitele. Kromě obnovy střešního pláště došlo k sejmutí poškozených omítek, které měl nahradit kontaktní zateplovací systém v tl. 30 mm, u subtilních prvků a okenních ostění v tl. 20 mm. V průběhu rekonstrukce však bylo rozhodnuto, že kvůli uchování subtilnosti konstrukcí a oken v líci fasády se nebude zateplení provádět vůbec.²³¹ Navrch má být aplikována tenkovrstvá probarvená omítka s hladkou strukturou v barevnosti na základě sondážního průzkumu. Kamenný sokl byl očištěn a přespárován. Okenní výplně budou opraveny, pokud to je možné, v mnoha případech nahrazeny replikami s izolačním dvojsklem (kvůli zatékání byla totiž většina oken v dezolátním stavu). U oken bude dodržena historická barevnost – vnější tmavší hnědá, vnitřní lomená bílá. Nově budou ve východní fasádě suterénu osazena 3 malá sklepní okna. Největší zásah do fasády představuje nahrazení okna z přípravný v 1.NP západní fasády dvoudílnými prosklenými dveřmi se schodištěm do zahrady, na této straně zahrady bude vybudována terasa položením dlažby z betonových desek. Schodiště bude provedeno v lehké zámečnické konstrukci. Interiérové dveře budou repasovány, vstupní budou provedeny nové bezpečnostní v duchu původních. Při stavbě bylo odhaleno, že exteriérové schodiště z patra na střechu nebylo v původním projektu, ale rozhodlo se o něm až v průběhu výstavby.²³² Bude také obnoven zahradní parter vily – opěrné stěny, zpevněné plochy, oplocení.²³³

V interiéru proběhnou následující dispoziční změny – v suterénu bude zbudován pokoj pro hosta s koupelnou, zbytek bude ponechán „mokrému“ provozu (původně prádelna, uvažuje se o sauně či fitness) s co nejmenšími zásahy do příček. V přízemí je plánováno několik změn – z původní garáže, která nevyhovuje a bude nahrazena dvěma stáními na severní straně domu, bude vytvořena přepažením šatna přístupná z chodby a sklad zahradního náčiní přístupný ze zahrady. Dále budou vybourány příčky mezi kuchyní, přípravnou a spíží, čímž se vytvoří jedna kuchyně přístupná zmíněnými dveřmi v západní fasádě na zahradu. Také bude kuchyně více propojena s jídelnou, ale oddělující stěna ve středu zůstane. V obytné místnosti bude nově umístěn krb u stěny pracovny. V patře dojde k vybourání dveří mezi halou a koupelnou a koupelnou a šatnou. Uvolní se tak východozápadní osa, průhled od terasy ke schodišti na

²³⁰ Informace od architekta Rostislava Žďánského; stavební dokumentace, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²³¹ informace od architekta Rostislava Žďánského; závazné stanovisko OPP MHMP 1231212/2011 z 24.2.2012.

²³² podobně jako se až v průběhu stavby rozhodlo u Paličkovy vily o zazdění okna na terasu.

²³³ prováděcí dokumentace, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

střechu. Koupelna a šatna získá novou příčku a tím bude chodba dokončena. Příčka mezi koupelnou a šatnou bude posunuta. Ložnice bude přepažena na dva menší dětské pokoje. Z pokoje pro hosty bude vytvořena druhá koupelna.²³⁴ Dispoziční úpravy se zdají rozsáhlé, nicméně nenaruší charakter domu, bourání příček je minimální. Kromě dveří a oken dojde k výměně některých částí vnitřního vybavení - parketové podlahy budou rozebrány a repasovány případně nahrazeny, podle stavu dřeva. Většina dochovaného mobiliáře se po renovaci vrátí zpět – lavice a sofa z obývacího, pracovní stůl, část vestavěných skříní z dětského pokoje, svítidla.

Pokud bude rekonstrukce dokončena v uvedeném rozsahu, půjde vedle Paličkovy vily o další povedený příklad obnovy na Babě. Architekt se zde na přání majitele snaží udržet rovnováhu mezi nutnými změnami a autenticitou. Nicméně i tento případ dokládá osvícenost a nadšení majitele, ne dostatečnou památkovou ochranu.

4.2.8 Janákova vila

Pavel Janák si pro svůj vlastní dům vybral parcelu v nejnižší položené ulici Nad Paťankou (čp. 1785). Dům postavila v roce 1932 firma MOK podle Janákova návrhu, patří tedy do první etapy kolonie a byl zpřístupněn na výstavě bydlení.²³⁵

Vila se na rozdíl od většiny okolních domů neobrací k jihu svou delší stranou, má sevřený tvar na téměř čtvercovém půdorysu. Původně Janák zvažoval (i navrhoval) stavbu dvojdomu²³⁶, nakonec od toho upustil a zrealizoval solitérní jednopatrový kubus (nejskromnější ze tří variant)²³⁷ s ustupujícím horním patrem zasazený ve svahu spodní linie osady. Suterén je zcela zapuštěný, k jihu však vystupuje celou fasádou se vstupem.

Konstrukčně se Janák drží tradičních nosných cihelných zdí (tl. 45 cm v suterénu, 30 cm v patrech), ale kombinuje je s železobetonovými sloupy a stropními deskami.²³⁸ Volí tedy stejný způsob jako jeho vrstevník Gočár. Vnitřní dispozice domu se odvíjí od polokruhového vylehčeného ocelového schodiště uprostřed domu. V suterénu se původně nacházela vstupní

²³⁴ informace od architekta Rostislava Žďánského; stavební dokumentace, archiv Odboru výstavby Prahy 6, závazná stanoviska OPP MHMP čj. 1231212/2012, 491316/2012; odborné vyjádření NPÚ HMP-311/1988/2012.

²³⁵ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 198-203; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 166-171; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 86-87.

²³⁶ ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000, 203; plánová dokumentace AAS NTM.

²³⁷ Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVOŘÁKOVÁ/Petr KRAJČI/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 141; Daniel ŠPIČKA: Rekonstrukce vlastní vily Pavla Janáka, in: Architekt 3/1999, 8-13; plánová dokumentace AAS NTM.

²³⁸ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 198-203; Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 166-171; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 86-87.

hala, garáž, pokoj pro hosta/ateliér navýšený o tři schody; v severní části o další 4 schody výše byly hospodářské místnosti (prádelna, sušárna, sklad potravin). Janák tedy podlaží výškově diferencoval jako by sledoval sklon terénu. Podesta se schodištěm se nachází ve středu budovy. V přízemí opět umístil k severu hospodářské místnosti – kuchyň s vlastním vstupem, komoru, pokoj pro služku. K jihu pak schodiště obíhalo prostorové kontinuum ve tvaru U rozdělené na západě na halu s květinovým oknem, na východě na jídelnu s otočným příborníkem do kuchyně a k jižní fasádě Janák přisadil o dva schody hlouběji položený obytný pokoj s pracovním koutem. Celý prostor se otevíral na tři strany velkými okny, takže působil jako obrovská vitrína s neopakovatelným výhledem na Prahu a na východní straně přímým vstupem na zahradu. I přízemí má tedy dvě výškové úrovně prostoru, což může odkazovat na Loosovu ideu Raumplanu,²³⁹ ale protože se výšková diferenciací nepropisuje do konstrukce budovy, je možné, že pouze Janák sledoval terén a na Raumplan odkazoval mimoděk. Horní patro je ložnicové. Koupelna je osvětlena shora (stejný princip použil J.J.P.Oud ve Weissenhofu),²⁴⁰ oblékárna má balkon na větrání šatstva na východ, ložnice se otevírá na jižní terasu s výhledem. Terasa je ohraničena rámem pergoly, který dokresluje kubickou hmotu vily.

Vila zůstala architektovi až do jeho smrti. Vdova pak vilu prodala roku 1963.²⁴¹ Dům získala akademická sochařka, která ho vlastnila až do roku 1995. Z roku 1979 pochází přístavba dvougaráže s dílnou u západní stěny domu předsunutá až k hraně parcely.²⁴² V témže roce majitelka prováděla drobné dispoziční úpravy v interiéru bývalé garáže, kterou používala jako ateliér, a v 2.NP, kde realizovala vedle dveří na terasu nové okno velké 180x150 cm. V roce 1995 odkoupil dům rakouský kunsthistorik s manželkou a v následujících letech (1996-98) proběhla celková rekonstrukce podle projektu architekta Daniela Špičky, prováděcí projekt vypracovala ing. Zora Havlíková.²⁴³ Před rekonstrukcí byla stavba zdokumentována Centrem pro ochranu a restaurování architektury CORA.²⁴⁴

Podle podmínek OPP magistrátu měla být okna i dveře zachována, případně repasována, nátěr fasády měl být proveden barvou na minerální bázi, nicméně barevnost nebyla specifikována,

²³⁹ Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVOŘÁKOVÁ/Petr KRAJČI/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: *Slavné pražské vily*, Praha 2008, 141; Rostislav ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1994², 353.

²⁴⁰ *TEMPL 2000* (pozn.238), 170; Detscher Werkbund: *Bau und Wohnung*, Stuttgart 1927, 87-95.

²⁴¹ VEVERKA/SEDLÁKOVÁ/DVOŘÁKOVÁ/KRAJČI/LUKEŠ/VLČEK 2008 (pozn.239), 141; kupní smlouva 1963, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁴² *TEMPL 2000* (pozn.238), 170; stavební povolení z roku 1979, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁴³ Pavel VLČEK a kol.: *Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L*, Praha 2012, 318; Daniel ŠPIČKA:

Rekonstrukce vlastní vily Pavla Janáka, in: *Architekt 3/1999*, 8-13.

²⁴⁴ Tamtéž 1999.

povolili i osazení nepříliš vhodných bílých kovových vrat do garáže, s čímž se neztotožnil NPÚ.²⁴⁵ Na fasádu byl v celém rozsahu aplikován kontaktní zateplovací systém s novou omítkou ve shodné zrnitosti a struktuře jako omítka původní v celkové tl. 80 mm. Aby nedošlo k utopení oken, nové okenní rámy byly posunuty směrem do líce – až na pár původních zrestaurovaných oken byla osazena nová, kopírující původní v barvě dle vzorků.²⁴⁶ Namísto původních zdvojených šroubovaných rámu oken byly pořízeny jednodušší dřevěné rámy s dvojskly. Hlavní vstup architekt řešil nově, členění vychází z původních proporcí. Terasa byla nově vydlážděna keramickými deskami podle původního řešení. Během úprav architekta i klienta překvapila neuvěřitelně nízká kvalita provedení, bylo objeveno mnoho technických nedokonalostí a nedodělků, překvapivých u vlastního domu architekta - chybějící zábradlí na nebezpečně strmém schodišti, odkryté rozvody kanalizace a vody, vedené volně místnostmi a bránící vysazení oken atd.²⁴⁷ Pro přizpůsobení životu nového majitele došlo také k dispozičním úpravám – v suterénu je na místě kotelny a uhelny sauna s bazénkem a relaxační místností, na úkor původní garáže je rozšířena nová šatna, zbylou část garáže architekt upravil na pracovnu, dispozice hostinského pokoje zůstala. V přízemí je rozšířena kuchyň u severní fasády o pokojík služby, zároveň však byla oddělena dýhovanou stěnou od jídelny a kontinuálního obytného prostoru. Předsín u západní stěny získala nové zděné příčky a stal se z ní tak samostatný pokoj, obytná místnost byla rozdělena do dvou výškových úrovní podle původních plánů. Byl osazen nový krb a změněno členění okna v jídelně z horizontálního na vertikální, původní bylo totiž nefunkční, ač bylo dobře vyrobeno a zachováno, jedna osoba ho sama nemohla otevřít.²⁴⁸ Bylo také obnoveno okno na západní fasádě (původně květinové). V 2.NP byla ubourána příčka pro rozšíření koupelny.²⁴⁹ Schodišťové stupně z překližky byly nahrazeny dubovým dřevem, schodnice a nové nerezové zábradlí je natřeno zeleným lakem dle původní barvy.²⁵⁰ Dožilé xylolitové podlahy byly nahrazeny korkovým linoleem ve vstupní hale, dubovými vlýskami v obytné místnosti a mramorovými obklady a dlažbou v kuchyni a koupelnách. Také levné a módní bakelitové kování bylo zachováno pouze u dveří na zahradu, jinak vyměněno.

²⁴⁵ závazné stanovisko OPP MHMP 7738/96 ze dne 13.1.1997.

²⁴⁶ ŠPIČKA 1999 (pozn.243), 8-13.

²⁴⁷ Tamtéž; Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVOŘÁKOVÁ/Petr KRAJČI/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 141; Mikuláš HULEC: Recenze na rekonstrukci vily Pavla Janáka, in: Architekt 3/1999, 14.

²⁴⁸ ŠPIČKA 1999 (pozn.243), 8-13.

²⁴⁹ plánová dokumentace rekonstrukce 1996, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁵⁰ Daniel ŠPIČKA: Rekonstrukce vlastní vily Pavla Janáka, in: Architekt 3/1999, 8-13.

I přes veškerou snahu není obnova Janákovy vily ideální. NPÚ zpětně vyhodnotil nevyhovující bílá vrata do dvojgaráže a příliš robustní členění nového vstupu, ale hlavní problém se nachází spíše v interiéru. Nové předělení obytného pokoje v přízemí popírá původní Janákovu myšlenku kontinuálního prostoru. Předsíň, obytný pokoj s pracovním koutem a jídelna tvořily vlastně jednu místnost předělovanou pouze schody, nábytkem nebo transparentní stěnou. Pro zvýšení komfortu si nový majitel z původní předsíně nechal vytvořit samostatný pokoj a také jídelna se zdá více oddělena. Dům tím ztratil něco ze své vzdušnosti. Zajímavým detailem je také výměna materiálů – místo xylolitu, teracca a bakelitu je použito dubové dřevo, mramor a nerez. Místo Janákovy snahy o lepší, levnější, hygieničtější řešení nastupuje luxus. Rekonstrukce je tedy v některých bodech sporná, přesto patří mezi ty povedenější.

4.2.9 Vila Stanislava Mojžíše-Loma

Dům pro Stanislava Mojžíše-Loma a jeho ženu Marii navrhl Josef Gočár jako poslední vilu z druhé etapy kolonie. Postavila ji v letech 1935-36 stavební firma Václava Nekvasila, nachází se na pozemku mezi ulicemi Na Babě, Jarní a Nad Paťankou, čp. 1783.²⁵¹ Vnitřní zařízení navrhl architekt V. Grégr.²⁵²

Vilu si nechal postavit ředitel Národního divadla St. Mojžíš (umělecký pseudonym Lom) a jeho žena Marie, která se angažovala ve stavebním výboru Baby. Dům je jednopatrový s polozapuštěným suterénem, má téměř čtvercový půdorys, na severní straně narušený garáží. Vstup je podobný jako u Glücklichovy vily s markýzou, orientovaný na sever do ulice vedle garáže, další podobností je podezdívka z lomového zdiva. Severní fasáda je strohá, jižní otevřená výhledu na Prahu – dům je zasazen do prudkého svahu v nejnížší linii osady, takže jeho výhled nic neruší. Jihovýchodní roh patra je vykousnut jedinou terasou, která jako by vznikla vynecháním jednoho pole půdorysu. Dispozičně je dům dvoutrakt, což narušuje umístění schodiště ve středu domu, které naznačuje trojtakt. Hlavní místnost přízemí byl obytný pokoj/atelier podobný americkým apartmentům²⁵³ s krbem a třemi velkými okny k jihu se sníženým parapetem a výhledem na údolí. Pokoj byl na jiné úrovni než vstupní hala, scházelo se do něj po dvou stupních. Právě jinou úrovní ústřední místnosti a umístěním schodiště si Gočár pohrával s výškovou diferenciací podobně jako Pavel Janák u vlastního domu na vedlejší parcele. Konstrukce kombinuje nosné obvodové cihelné zdi se dvěma

²⁵¹ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: *Osada Baba. Plány a modely*, Praha 2000, 146; Stephan TEMPL: *Baba. Osada Svazu Čs. díla* Praha, Praha 2000, 113-115.

²⁵² Korespondence arch. Grégra a pí. Mojžíšové 1935-36, fond Grégr, AAS NTM.

²⁵³ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: *Osada Baba. Plány a modely*, Praha 2000, 146-149.

vnitřními železobetonovými sloupy.²⁵⁴ Klienti zde patřili k tradičněji založeným, dům si zčásti zařídili původním nábytkem, architekt V. Grégr v obytné místnosti vybudoval na přání paní Mojžíšové krb.²⁵⁵

Již v roce 1939 bylo nutné opravit fasádu (pravděpodobně výměna omítky za břizolitovou), v šedesátých letech byl v suterénu zřízen byt o dvou místnostech (1967).²⁵⁶ Atika vily byla navýšena kvůli zatékání a vytvářela mělkou římsu.²⁵⁷ Dům byl také opatřen nevzhlednou břizolitovou omítkou. Vila se až do roku 2009 nacházela téměř v původním stavu.

V letech 2009-2010 nový majitel vilu i se zahradou kompletně zrekonstruoval. Projekt zpracoval architekt Jakub Cigler z ateliéru Cigler Marani architects. Exteriérové úpravy obnášely především aplikaci zateplení v tl. 50 mm s novou jemnozrnnou probarvenou omítkou (Colfirmat Rajasil, použito také při rekonstrukci vily L. Baarové – projekt se na to odkazuje) místo nepůvodní břizolitové. Památkové instituce nařídily max. tloušťku zateplení ostění oken na 20 mm, aby nebyly změněny proporce zapaštění oken do fasády. Barevnost fasády byla realizována podle dochovaného vzorku původní omítky. Obklad soklu byl repasován, také byla obnovena výšková úroveň atiky. Byla provedena nová izolace plochých střech a nová dlažba jižní terasy, zdvojená dřevěná okna ve špatném stavu byla nahrazena replikami s izolačním trojsklem, také vstupní dveře byly nahrazeny replikou. Jediným radikálním sporným bodem úprav exteriéru se stala jižní fasáda suterénu. Původně zde byla dvě okna, těm však byl ubourán parapet a nahradila je okna francouzská, které doplnilo třetí v levé části v ose oken vyšších podlaží. Nadpraží francouzských oken bylo zvýšeno kvůli roletám. Jižní stěna suterénu tedy místo charakteru pevného soklu získala nový odlehčený prosklený vzhled. V západní fasádě bylo zazděno malé okno do suterénu kvůli posunu zahradního schodiště.²⁵⁸ Také v interiéru byly největší úpravy provedeny v suterénu. Pro kompletní změnu dispozice za účelem zřízení relax a wellness centra byly vybourány všechny dělicí příčky.²⁵⁹ Proti tomu protestoval NPÚ. Projekt byl přesto schválen a to na základě dobrozdání od Zdeňka Lukeše v létě 2009.²⁶⁰ V suterénu byl nakonec vyhlouben bazén, což si

²⁵⁴ Tamtéž; plánová dokumentace AAS NTM.

²⁵⁵ korespondence architekta s pí. Mojžíšovou ohledně vnitřního zařízení vily 1935-36, fond Grégr, AAS NTM.

²⁵⁶ stavební povolení 1967, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁵⁷ závazné stanovisko OPP MHMP 710956/2009/Kol.

²⁵⁸ závazné stanovisko OPP MHMP 710956/2009/Kol ze dne 3.12.2009; žádost o stavební povolení z 11.12.2009, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁵⁹ závazné stanovisko OPP MHMP 710956/2009/Kol; dokumentace ke stavebnímu povolení z 12/2009, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁶⁰ komentář od Zdeňka Lukeše, červenec srpen 2009, dokumentace k čp.1783, NPÚ HMP.

vyžádalo ještě další dispoziční úpravy nových dělicích příček oproti prvnímu projektu.²⁶¹ V přízemí došlo k vybourání dělicí příčky mezi obytnou místností a kuchyní, všechny dveřní konstrukce byly nahrazeny replikami, omítky a podlahy odstraněny kromě terazzových podlah v zádveři a suterénu, které byly zrestaurovány. Stávající rolety a schodišťová zábradlí byla zachována. V přízemí byl dále krb vyhodnocen jako rustikální a nepůvodní a nahrazen novým.²⁶² V patře došlo k drobným dispozičním úpravám jako ubourání příčky mezi šatnou a WC pro vznik nové koupelny. Velké terénní úpravy čekaly zahradu – kvůli zpřístupnění suterénu ze zahrady musel být terén při jižní fasádě snížen skoro o půl metru (400 mm) a bylo zde vytvořeno rovné plato, zbytek pozemku tedy získal prudší svah. Na rovině před jižní fasádou byla provedena dřevěná terasa s plachtovým stínícím systémem. Většina dřevin byla ze zdravotních důvodů vykácena, byly rekonstruovány původní zídky. Exteriérové schodiště u západní fasády bylo kvůli vybudování odstavného stání posunuto a provedeno nově jako součást betonové opěrné zdi s kamenným obkladem.²⁶³ NPÚ se nelíbily tak razantní zásahy do zahrady, nicméně protože dům není zapsanou kulturní památkou, nebyly námitky brány v potaz.²⁶⁴ Na jaře 2010 byla v rámci změn před dokončením ještě prodloužena stávající garáž přibližně o půl metru i s markýzou.

Rekonstrukce se dá nazvat povedenou, ale sporným zůstává bourání v suterénu a nová francouzská okna, kvůli kterým je suterén z jihu téměř celý prosklený, což neodpovídá původnímu charakteru domu s pevnou stabilní podezdívkou. Tím se obnova Mojžíšovy vily řadí do stejné kategorie jako obnova vily Janákovy, ač ta byla rozhodně citlivější. Vzorná obnova fasády a zateplovací systém zde působí dojmem vykoupení razantních zásahů do suterénu.

4.2.10 Dům Ladislava Sutnara

Dům grafika Ladislava Sutnara podle projektu Oldřicha Starého byl postaven v první etapě kolonie v roce 1932 a předveden na podzimní výstavě. Je příkladem minimálního bydlení s ateliérem přes 1,5 patra. Interiérové zařízení navrhl Ladislav Žák,²⁶⁵ na návrhu zahradních

²⁶¹ závazné stanovisko OPP MHMP 165046/2010/Kol z 25.3.2010.

²⁶² V AAS NTM v korespondenci arch. Grégra a pí. Mojžíšové o vybavení interiéru se jasně mluvilo o krbu, který byl zrealizován v roce 1936 v návaznosti na stavbu. Protože nejsou žádné záznamy o stavebních úpravách v domě, je možné, že byl v rámci rekonstrukce odstraněn původní krb. V prováděcí plánové dokumentaci od J. Gočára není zakreslen, bylo to rozhodnutí až během stavby. AAS NTM, fond Grégr.

²⁶³ závazné stanovisko OPP MHMP 710956/2009.

²⁶⁴ odborné vyjádření NPÚ HMP-311/10700/2009.

²⁶⁵ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 146-151; Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L, Praha 2012, 320.

úprav spolupracoval Otakar Fierlinger.²⁶⁶ Stavbu provedla firma MOK. Dům se nachází v Průhledové ulici čp.1790, ve spodní linii kolonie s nejlepším výhledem na Prahu.

Hmotově jde o kubus ze severu zasazený do terénu a z jihu vyneseny na prudkém svahu na pilotách. Dům je jednopatrový se suterénem. Severní fasáda je velmi strohá, původně byla členěna pouze oknem ateliéru v patře, vstupem se subtilní markýzou a úzkými horizontálními okny osvětlujícími schodiště. Dnes je k ní přisazena hmota garáže se třemi úzkými podélnými okny, markýza nad vchodem zanikla, ateliér je na severní stranu rozšířen v celé své výšce 1,5 patra a osvětlen prosklenou střešou s výrazným sklonem na místě původního úzkého okna. Východní stěna je bez členění, západní je otevřena větším oknem v přízemí a úzkým v patře nad ním. Jižní průčelí je otevřeno k výhledu na Prahu několika širokými okny, v úrovni suterénu je dům nesen na sloupech a tím vzniká jakási „salla terena“.²⁶⁷ Konstrukci tvoří železobetonový skelet s výplní z tenkostěnných tvárníc Keramos o tl. 25cm, příčky systém Rabitx 5cm, železobetonové stropní desky.²⁶⁸ Tím se řadí ke konstrukčně modernější části osady. Dispozičně je objekt rozdělen na 2 části – obytnou na západě a ateliér na východě. Interiér je extrémně úsporný. V přízemí se u severní fasády nacházela úzká vstupní chodba se schodištěm, kuchyň a k jihu zasazená obytná místnost s jídelním koutem. Přístavbou garáže s novým vstupem byla chodba rozšířena. Obytná místnost byla s chodbou propojena skleněnou stěnou, což navozovalo dojem většího prostoru.²⁶⁹ V patře je totožná chodba jako v přízemí, koupelna, ložnice a dvě úzké spací kabiny dětí. V suterénu byl pokoj pro hospodyně, garáž, sklad obrazů a fotolaboratoř, dnes je prostor upraven na samostatnou bytovou jednotku – obytnou místnost s koupelnou, prostor je prosklením rozšířen do původní terasy. Východní část domu obsadil ateliér oddělený posuvnou stěnou od obývacího s poloviční galerií v patře. Pod ní se nacházel psací stůl L. Sutnara, na ní knihovna, galerie byla přístupná lodním žebříkem. Okna byla dřevěná, dvojité zasklená s vnitřními železnými křídly, dnes nahrazena dřevěnými eurookny, dveře překližkové v ocelových zárubních, podlahy z xylolitu, topení ústřední teplovodní.²⁷⁰

²⁶⁶ Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L, Praha 2012, 320; Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVORÁKOVÁ/Petr KRAJČI/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 139.

²⁶⁷ termín salla terena pro otevřený suterén použit v ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 181.

²⁶⁸ TEMPL 2000 (pozn.265), 146-151; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 78-79.

²⁶⁹ Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 178-181.

²⁷⁰ Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 146-151; Pavel JANÁK (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 78-79; Tomáš ŠENBERGER/Vladimír ŠLAPETA/Petr URLICH: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000, 178-181.

Dům svému původnímu stavebníkovi dlouho nesloužil. Ladislav Sutnar roku 1939 emigroval do USA, lépe řečeno byl zrovna v New Yorku instalovat čs. expozici pro světovou výstavu, když začala okupace. Proto v USA zůstal a vilu odkázal svým nezletilým synům Ctislavovi a Radoslavovi. Roku 1954 byla nad domem vyhlášena národní správa a o rok později (1955) ho odkoupil malíř a restaurátor Karel Mezera.²⁷¹ Rodina Karla Mezery vilu vlastní dodnes.

Podle literatury prošel dům úpravami již v šedesátých letech.²⁷² Je pravděpodobné, že tehdy vznikla na severu přístavba rizalitu s horním osvětlením pro rozšíření ateliéru.²⁷³ V roce 1969 si majitel, malíř Karel Mezera, na jihu parcely postavil budovu s dvojgaráží v suterénu, obytnými místnostmi a ateliérem v 1. a 2. patře podle návrhu arch. Karla Lodra.²⁷⁴ Roku 1982 Karel Mezera převedl Sutnarovu vilu do vlastnictví dcery Kláry (z důvodu svatby a zakládání vlastní rodiny) a s manželkou a synem se přestěhoval do dolního objektu, který byl toho roku adaptován z ateliéru na bytovou jednotku.²⁷⁵ Nová majitelka se rozhodla dům upravit a v letech 1984-5 na severu vznikla přístavba garáže na místě původního vchodu, ten byl přemístěn na západní fasádu nového přístavku, vedle garážových vrat. Současně byla zasklena jižní salla terena jako zimní zahrada.²⁷⁶

Další úpravy domu přicházejí až po revoluci 1989. Majitelka začala roku 2000 chystat rekonstrukci podle projektu architekta Jana Kose,²⁷⁷ čehož si všimli zaměstnanci Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a podali návrh na prohlášení za kulturní památku. Majitelka domu tehdy s návrhem nesouhlasila, argumentovala dílčími změnami objektu, kterými se dům liší od stavu v roce 1932, navíc žádná z okolních vil v památkové zóně Baba není kulturní památkou. Prohlášení doporučil NPÚ i OPP MHMP – ten ve stanovisku dokonce uvedl, že by se měly urychleně posoudit i ostatní vily na Babě, případně je prohlásit za kulturní památky, aby se zachovala autenticita.²⁷⁸ Dům byl jako jediný z osady prohlášen za nemovitou kulturní památku v roce 2000.²⁷⁹ V evidenčním listu památky je uvedeno, že objekt doznal dílčích změn - přístavba garáže na severu (pohledově se příliš neuplatňuje; není

²⁷¹ Stephan TEMPL: Baba. Osada svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 146-151; Přemysl VEVERKA/Radomíra SEDLÁKOVÁ/Dita DVORÁKOVÁ/Petr KRAJČI/Zdeněk LUKEŠ/Pavel VLČEK: Slavné pražské vily, Praha 2008, 139; kupní a převodní smlouvy z roku 1955 a 1982, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁷² TEMPL 2000 (pozn.270), 146-151; ŠENBERGER/ŠLAPETA/URLICH 2000 (pozn.270), 178-181.

²⁷³ Přístavba mohla však vzniknout až v 80. letech spolu s garáží, nenalezla jsem stavební dokumentaci a prameny a literatura se různí, obecně je přístavba na severu domu uváděna k roku 1964 (Umělecké památky Prahy. Velká Praha, Templ: Baba, Slavné pražské vily), nicméně dokumentace je až z 80. let.

²⁷⁴ stavební povolení z roku 1969 (žádost již 1967), archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁷⁵ stavební povolení a dokumentace z r.1982, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁷⁶ stavební povolení na garáž z roku 1984, zmínka o zasklení sally tereny, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁷⁷ stavební dokumentace k rekonstrukci z roku 2000, archiv Odboru výstavby Prahy 6.

²⁷⁸ Prohlášení za kulturní památku, MK ČR čj.13599/2000 ze dne 28.12.2000.

²⁷⁹ Tamtéž; návrh na prohlášení za kulturní památku podalo Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze 17.9.2000.

předmětem památkové ochrany), hlavní vstup, členění oken, rozšíření interiéru, změna osvětlení.

Rekonstrukce domu proběhla v letech 2000-2002. Zaměřila se na výměnu oken, novou omítku a úpravy suterénu. Podle NPÚ a OPP MHMP měla být obnovena terasa v suterénu, odstraněno nevhodné předsunuté zasklení pro potřeby zimní zahrady, okna měla být nahrazena replikami z kovových subtilních profilů s prosklením z čirého skla.²⁸⁰ Projekt předpokládal celkovou změnu dispozice suterénu z obslužných a skladových prostor na byt s rozšířením prostoru do terasy, což se také zrealizovalo. V roce 2001-02 majitelka hodlala změnit plánovanou barevnost fasády vč. barvy oken, materiál oken a dveří a provést vnější zateplení objektu namísto povoleného vnitřního.²⁸¹ Památkové instituce změny povolily až na nové zateplení, od kterého mělo být upuštěno. Kontaktní zateplovací systém v tl. 5cm byl přesto proveden. Ač je to obvykle povolovaná tloušťka zateplení vil na Babě, u Sutnarovy vily byla původně okna natolik v líci, že nové zateplení výrazně změnilo jejich osazení ve fasádě.²⁸² Nepřesvědčivá barevnost je údajně podle vzorků původní barevnosti nalezených při rekonstrukci, jde o světlebéžovou (v reálu spíše vanilkovou) omítku a červenohnědá okna a oplechování. Původní okna byla vyměněna nikoli za repliky, ale za tenčená dřevěná eurookna.²⁸³ V současnosti dům zůstává ve vlastnictví akademické malířky Kláry Mezerové-Šafařové, dcery Karla Mezery. Pro objekt garáží s ateliérem postavený pro Karla Mezeru v letech 1969-70 byla v roce 2013 navržena nástavba, NPÚ ji zamítlo.²⁸⁴

Sutnarova vila měla pohnutý osud – po emigraci původního majitele byla vila odebrána jeho synům a získala nového majitele, který se nyní již dá nazvat starousedlíkem, ten vilu časem přepsal na jedno ze svých dětí. Jak se dá soudit podle provedených úprav, právě s přechodem na druhou generaci starousedlíků se ztrácí něco ze vztahu ke kvalitní architektuře (který malíř Mezera jistě musel mít, když novostavbu na spodní hraně pozemku víceméně přizpůsobil vzhledu vily). Současná majitelka už k domu přistupuje pouze jako k majetku, což dokazuje její obrana proti prohlášení za kulturní památku i pozdější nerespektování jejího statutu. Poslední přestavba sice odstranila nevzhledné zasklení terasy z osmdesátých let, ale zároveň poškodila vzhled domu především novým zateplením. Proti vůli majitelky zde nestačila ani ochrana památkové zóny ani kulturní památky.

²⁸⁰ závazné stanovisko OPP MHMP 28463/00 z 12.6.2000; odborné vyjádření PÚPP 5858/00/M/Ma z 5.6.2000.

²⁸¹ závazné stanovisko OPP MHMP 183349/2001/Kol z 22.2.2002.

²⁸² Evidenční list památky (50520/1-2277).

²⁸³ OPP MHMP 183349/2001/Kol.

²⁸⁴ informace NPÚ HMP.

5 Závěr

Po osmdesáti letech existence osada Baba stále dýchá jednotou stylu i idejemi svého vzniku. Právě historie souboru, fakt, že se na jeho výstavbě podíleli významní čeští architekti a že byl posledním z výstavních kolonií Werkbundu na přelomu 20. a 30. let 20. století, je dnes hlavním důvodem památkové ochrany místa. Baba je chráněna statutem památkové zóny. Jak ovšem názorně dokazuje katalog deseti vil, je tato ochrana nedostačující. Jestliže jsou u domů předmětem ochrany pouze exteriéry, když jejich tvůrci kladli takový důraz na nové dispozice a vybavení jako ukázkou nového životního stylu moderního člověka, nelze účinně ochránit samotný charakter domu. Ten spočívá stejnou vahou ve vnějším jako vnitřním prostoru. Za uplynulých dvacet let mnohokrát zazněl názor, že by se jednotlivé domy měly prohlásit za kulturní památky. Dokonce převažuje přesvědčení, že většina vil již tento statut má. Bohužel jedinou kulturní památkou v osadě je Sutnarova vila. A ani to ji neochránilo. I přesto by jednotlivé vily na Babě tuto ochranu měly získat a to kvůli své jedinečnosti nejen v české, ale i evropské funkcionalistické architektuře.

Protože úřady nemají dostatečné pravomoci či vůli k prosazení ochrany památkové zóny, závisí především na stavebníkovi, jak se k domu zachová. Baba je toho zářným příkladem. Na jednom malém území stojí domy pečlivě zrenovované a domy znehodnocené. Dnes vily obývá čtvrtá generace majitelů – někteří jsou noví, jiní starousedlíci či potomci původních stavebníků. Každý má k domu odlišný vztah a podle toho s ním nakládá. Obecně se dá říci, že kompletní rekonstrukce mají na svědomí noví majitelé, ať už vilu koupili právě kvůli její uměleckohistorické hodnotě či kvůli touze po luxusním bydlení na dobré adrese. Zároveň obyvatelé, jejichž rodiny zde žijí druhou generaci nebo i déle, se často bouří proti viditelným změnám v okolí – křiklavé fasádě, nové nástavbě atd. Tento fakt je však dán spíše ovlivněním jejich „výhledu“ než ochranou historie osady.

Na otázku, jak ochránit kolonii do budoucna, se dá tedy odpovědět pouze tak, že je nutné prohlásit jednotlivé vily za kulturní památky a zároveň vzbudit mezi majiteli silnější povědomí o historii a hodnotě jejich majetku. Jedním z kroků by také mělo být vybudování již v minulosti zamýšleného informačního stánku přímo v kolonii, jak je to zrealizováno například ve Vídni. V Čechách byly doposud chráněny či vzorově rekonstruovány pouze individuální příklady moderní architektury. Chránit celek čtyřiceti funkcionalistických vil u nás nemá obdoby. Ale skrz správně nastavené regulativy u ochrany jednotlivých domů dojde k ochraně celé kolonie.

Osada Baba si zatím drží svoji celistvost, navzdory změnám ve svém okolí. Díky nepřetržitému obývání od 30. let má dnes kolonie charakter živoucí vilové čtvrti a plnohodnotné součásti města. Tím také naplňuje, až na drobné technické nedostatky, plány a ideje Svazu čs. díla a jeho architektů z roku 1932.

6 Seznam použité literatury a pramenů

- BENEŠOVÁ Marie: Josef Gočár, Praha 1958
- BENEŠOVÁ Marie: Pavel Janák, Praha 1959
- COHEN Jean-Louis /KIRSCH Karin/SACK Manfred: Neues Bauen International 1927/2002, Berlin 2002
- Deutscher Werkbund: Bau und Wohnung, Stuttgart 1927
- DULLA Matúš (ed.): Slávne vily Slovenska, Bratislava 2010
- DVOŘÁKOVÁ Dita / KRAJČI Petr / LUKEŠ Zdeněk /SEDLÁKOVÁ Radomíra/ VEVERKA Přemysl /VLČEK Pavel: Slavné pražské vily, Praha 2008
- HAVLOVÁ Ester / NOLL Jindřich /SVOBODA Jan E.: Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře, Praha 2000
- HERBENOVÁ Olga/ŠLAPETA Vladimír (eds.): Pavel Janák 1882-1956, Architektur und Kunstgewerbe, Praha 1984
- HERZÁN Dominik / KRATOCHVÍL Petr /LUKEŠ Zdeněk/MERTA Dan/PIŠTĚK Petr /VOMÁČKA Josef: Prague functionalism. Tradition and contemporary echoes, Galerie Jaroslava Fragnera, Praha 2012
- HNÍDKOVÁ Vendula(ed.): Pavel Janák - Obrys doby, Praha 2009
- HNÍDKOVÁ Vendula: Co nezmůže jednotlivec, zmůže skupina, in: Cyril ŘÍHA (ed.): Nefořte mě před knihovnou, Praha 2009, 95-106.
- HNÍDKOVÁ Vendula: Chtivost architektury, autobiografické zápisky Pavla Janáka, in: Umění 57, 2009, 477-494
- HULEC Mikuláš: Recenze na rekonstrukci vily Pavla Janáka, in: Architekt 3/1999, 14
- JANÁK Pavel (ed.): Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932
- JANDÁČEK Václav /ŠLAPETA Vladimír: Stavební kniha 2004 - český funkcionalismus, Brno 2004
- KARASOVÁ Daniela /KOTALÍK Jiří T./LUKEŠ Zdeněk/PANOCH Pavel: Josef Gočár, Praha 2010
- KIESLING Norbert: Pavel Janák, Praha 2011
- KOHOUT Michal/ŠLAPETA Vladimír/ TEMPL Stephan: Praha. Architektura XX. století, druhé vydání Praha 1998
- LÁBUS Ladislav: Idealismus versus realita – o vnitřnostech a povrchu, in: Stavba 4/2004, <http://www.stavbaweb.cz/Rodinne-domy-a-vily/Vila-Palicka-Praha-Baba.html>, vyhledáno 14.9.2012

- LÁBUS Ladislav: Renovace rodinné vily Karla Babky a Lídy Babkové-Baarové, in: Architekt 7/2009, <http://www.earch.cz/clanek/4335-renovace-rodinne-vily-karla-babky-a-lidy-babkovebaarove.aspx>, vyhledáno 20.11.2012
- LUKEŠ Zdeněk: Architektura 20. století (=Deset století architektury), Praha 2001
- LUKEŠ Zdeněk: Přestavba domu na Babě, Architekt 2/56, 2010, 28
- MACHONIN Jan/ RYNDOVÁ Soňa / VALCHÁŘOVÁ Vladislava /VINTEROVÁ Alena (eds.): Povolání: Architekt[ka] Profession: Woman [architect], Praha 2003
- MELLNER Dušan: Architektúra medzivojnového obdobia mesta Žiliny, Žilina 2007
- MELLNER Dušan: Žilina a Svojdov, Žilina 2010
- NERDINGER Winfried (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907-2007, Mníchov 2007
- NOLL Jindřich/ SKALA Vladislav/ SVOBODA Jan E.: Praha 1945-2003. Kapitoly z poválečné a současné architektury, Praha 2006
- PECHAR Josef/ URLICH Petr: Programy české architektury, Praha 1981
- PERGLOVÁ Miloslava: Sutnar: kulturní památka, in: Architekt 3/2001, 86-87.
- PLATOVSKÁ Marie/ SEDLÁKOVÁ Radomíra (eds.): Architekt Ladislav Lábus. Galerie Jaroslava Fragnera, Praha 2004
- RAEBURN Michael a kol.: Dějiny architektury, Praha 1993
- RISSELADA Max: Funktionalismus 1927-1961. Hans Scharoun versus die Opbouw, Delft 1997
- ROSA Martin: Meziválečné výstavy soudobého bydlení, in: Archiweb, <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283> vyhledáno 10.5.2013.
- SCHMIDT Norbert: Architekt Mart Stam aneb o relativitě autorství, in: Stavba 4/2004, <http://www.stavbaweb.cz/Rodinne-domy-a-vily/Vila-Palicka-Praha-Baba.html>, vyhledáno 14.9.2012
- SCHRÁNIL Rudolf: Přestavba domu na Babě, in: Architekt 2/56, 2010, 24-25, 27, 29
- SPÖRRI Tereza: Stavba osady na Babě, in: Architekt 6-7/1996, 52-54.
- Svaz československého díla: Výtvarná práce-výroba-bydlení, Praha 1939
- SYROVÝ B. a kol.: Architektura. Svědectví dob, Praha 1987
- ŠENBERGER Tomáš/ŠLAPETA Vladimír/URLICH Petr: Osada Baba. Plány a modely, Praha 2000

- ŠLAPETA Vladimír: Architektura třicátých let v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, in: BYDŽOVSKÁ Lenka /LAHODA Vojtěch/NEŠLEHOVÁ Mahulena/PLATOVSKÁ Marie/ŠVÁCHA Rostislav (eds.): Dějiny českého výtvarného umění 1890-1938 (IV/2), Praha 1998
- ŠLAPETA Vladimír: Nový dům 1928 a Baba 1932, in: Umění a řemesla 4/1979, 19-26
- ŠPIČKA Daniel: Rekonstrukce vlastní vily Pavla Janáka, in: Architekt 3/1999, 8-13
- ŠVÁCHA Rostislav: Dvě publikace o Babě, in: Věstník Klubu Za starou Prahu XXXXI, 1-2/2001, 37.
- ŠVÁCHA Rostislav: Od moderny k funkcionalismu, druhé přepracované vydání Praha 1994
- ŠVÁCHA Rostislav: Osada Baba, in: Umění XXVIII, 1980, 368-379
- ŠVÁCHA Rostislav: Zkáza Baby, in: Literární noviny XI, č. 40, 27.9.2000, 5
- ŠVÁCHA Rostislav: Obnova Paličkovy vily, in: Stavba 4/2004, <http://www.stavbaweb.cz/Rodinne-domy-a-vily/Vila-Palicka-Praha-Baba.html>, vyhledáno 14.9.2012
- TEMPL Stephan: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000
- TREFNÝ Ivan: Výstavní kolonie bydlení na Babě v roce 1932, nepublikovaná diplomová práce FF UK 1971
- URBANIK Jadwiga: Wroclavská výstava „Bydlení a pracovna“ (WUWA), in: „Složitosti a rozpory“ moderní architektury a její památkové ochrany, NPÚ ÚOP Ostrava 2005, 51-68
- VLČEK Pavel a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L, Praha 2012
- VOLF Petr: Baba, in: Reflex 38/13, 2002, 72-75
- VOLF Petr: Ladislav Lábus – Rekonstrukce domu Palička na Babě, Reflex XV/18, 2004, 54
- VORLÍK Petr: Meziválečné garáže v Čechách, ČVUT, Praha 2011
- ŽÁK Ladislav (ed.): O bydlení, Praha 1932

Prameny

- spisová a plánová dokumentace k objektům čp. 1708, 1796, 1794, 1798, 1783, 1779, 1777, 1790, 1788, 1785, archiv Odboru výstavby Prahy 6

- spisová, plánová a fotografická dokumentace z fondů 15 Grégr, 26 Machoň, 85 Janák, 14 Gočár, 147 Žák, Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea
- plánová a fotografická dokumentace z fondu Státní regulační komise a fondu Františka Illka, archiv Útvaru pro rozvoj hl. města Prahy
- Vyhláška HMP č.10/1993 o prohlášení území na Babě památkovou zónou
- obecné informace od referenta území Dejvice-Bubeneč, NPÚ HMP.
- Záznam mimořádné tiskové konference na téma Památková péče a ochrana památkově chráněných budov ze dne 23.7. 2004, <http://www.obnova.sk/clanok/tiskova-konference-na-tema-pamatkova-pece-ochrana-pamatek-v-praze>, vyhledáno 10.11.2012
- odborná vyjádření památkového ústavu: SÚPP Praha čj. 1926/75; PÚPP čj.15795/95; NPÚ HMP 311/95239/2012; SÚPP čj.7766/1975; PÚPP čj.13496/97; PÚPP čj.15656/97; NPÚ HMP-311/1988/2012; NPÚ HMP-311/10700/2009; PÚPP 5858/00/M/Ma z 5.6.2000; komentář Zdeňka Lukeše (červenec/srpen 2009) k čp.1783, NPÚ HMP.
- závazná stanoviska Odboru památkové péče Magistrátu hl. města Prahy: OPP MHMP č.183349/2001/Kol z 22.2.2002; OPP MHMP 47061/2004/Kol ze dne 21.5.2004; OPP MHMP 954/1995; S-MHMP 1431133/2012 ze dne 27.3.2013; OPP MHMP 6418/1997; OPP MHMP 4091/98; OPP MHMP 114708/2003/Kol ze dne 30.10.2003; OPP MHMP 491316/2011 ze dne 14.7.2011; OPP MHMP 1231212/2011 z 24.2.2012; OPP MHMP 7738/96 ze dne 13.1.1997; OPP MHMP 710956/2009/Kol ze dne 3.12.2009; OPP MHMP 165046/2010/Kol z 25.3.2010; OPP MHMP 28463/00 z 12.6.2000.
- e-mailová korespondence s K. Čerovskou, pravnučkou K. Kytlicí
- Katastr nemovitostí ČR, <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/>
- prohlášení Sutnarovy vily kulturní památkou: MK ČR čj.13599/2000 ze dne 28.12.2000, Evidenční list památky (50520/1-2277)
- informace od architekta Rostislava Žďánského, podzim 2012

7 Seznam obrázků

1. Stuttgart, kolonie Werkbundu na Weissenhofu, 1927, celkový pohled. Reprodukce z knihy Winfried NERDINGER (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907/2007, Mnichov 2007, 166.
2. Stuttgart, kolonie Weissenhof, 1927, situační plán. Reprodukce z knihy Deutscher Werkbund: Bau und Wohnung, Stuttgart 1927, 14.
3. Stuttgart, kolonie Weissenhof, 1927, výstavba. Reprodukce z knihy Deutscher Werkbund: Bau und Wohnung, Stuttgart 1927, 10.
4. Stuttgart, kolonie Weissenhof, 1927, v průběhu výstavy. Reprodukce z knihy Deutscher Werkbund: Bau und Wohnung, Stuttgart 1927, 4.
5. Stuttgart, Weissenhof, Dvojdům Le Corbusiera a P. Jeanneretta, 1927. Reprodukce z knihy Winfried NERDINGER (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907/2007, Mnichov 2007, 167.
6. Brno, kolonie Nový dům 1928, model 1:500, 2007. Reprodukce z knihy Winfried NERDINGER (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907/2007, Mnichov 2007, 172.
7. Brno, kolonie Nový dům, pohled na domy B. Fuchse a J. Štěpánka, 1928. Reprodukce z knihy Winfried NERDINGER (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907/2007, Mnichov 2007, 173.
8. Brno, kolonie Nový dům, domy od J. Víška, H. Foltýna a M. Putny, J. Krohy, 1928. Reprodukce z knihy Winfried NERDINGER (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907/2007, Mnichov 2007, 173.
9. Zürich, kolonie Neubühl 1930, celkový pohled 1932. Reprodukce z knihy Winfried NERDINGER (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907/2007, Mnichov 2007, 178.
10. Wroclav, výstava WUWA 1929. Vlevo nahoře dům od Adolfa Radinga, vpravo dům od Hanse Scharouna, pod ním interiér domu H. Lauterbacha a celkový model kolonie 1:200, 1996. Reprodukce z knihy Winfried NERDINGER (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907/2007, Mnichov 2007, 176.
11. Vídeň, kolonie Werkbundu 1932, vlevo nahoře interiér domu od J. Franka, pod ním dům od R.J. Neutry, vpravo dům od A. Lurcata v roce 1985. Reprodukce z knihy Winfried NERDINGER (ed.): 100 Jahre Deutscher Werkbund 1907/2007, Mnichov 2007, 181.
12. Vídeň, kolonie Werkbundu, situační plán, 2012. Foto: autorka, léto 2012.
13. Vídeň, kolonie Werkbundu, řadové domy od G. Rietvelda, stav v roce 2012. Foto: autorka, léto 2012.
14. Vídeň, kolonie Werkbundu, dvojdům od A. Loose, stav v roce 2012. Foto: autorka, léto 2012.
15. Žilina, kolonie Svojdovcov, Stárkova ulice, 1932. Reprodukce z knihy Dušan MELLNER: Žilina a Svojdovcov, Žilina 2010, 157.
16. Žilina, kolonie Svojdovcov, 1932. Reprodukce z knihy Dušan MELLNER: Žilina a Svojdovcov, Žilina 2010, 157.
17. Praha, osada Baba, ideální model z roku 1930. Reprodukce z katalogu Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932.
18. Výstava bydlení. Stavby osady Baba, katalog k výstavě, 1932.
19. Praha, osada Baba, celkový pohled, 30. léta. Zdroj: archiv ÚRM.
20. Praha, osada Baba, kolonie ve výstavbě, 30. léta. Zdroj: archiv ÚRM.
21. Praha, osada Baba, pohled ulicí Na ostrohu, 1. polovina 30. let. Zdroj: archiv ÚRM.
22. Regulační plán Dejvic z roku 1928, zakreslená původní úprava území na Babě. Zdroj: archiv ÚRM.

23. Změna regulačního plánu území Na Babě, úprava P. Janák, schváleno SRK 1931.
Zdroj: archiv ÚRM.
24. Situační plán Baby, propojené vily od shodných architektů, 1929. Zdroj: AAS NTM.
25. Plán výstavy na Babě, ještě pod neurčitým názvem Nová kolonie, s vyznačeným dopravním spojením, 1929. Zdroj: AAS NTM.
26. Situační plán osady Baba se zakreslenými vilami, v horní linii řadové domky, jaro 1932. Zdroj: AAS NTM.
27. P. Janák, zkreslení půdorysů vil na Babě pro určení běžného typu, nedatováno. Zdroj: AAS NTM.
28. Plán navrhovaných změn regulačního plánu, vpravo nahoře území Baby se zrealizovanou výstavou, 1937-38. Zdroj: archiv ÚRM.
29. Praha, Dejvice, katastrální mapa území Baby a okolí, 2013. Zdroj: katastr nemovitostí ČR, <http://www.nahlizenidokn.cz//>.
30. Praha, Baba, katastrální mapa, viditelný urbanistický vývoj a torzo Janákovy regulace, 2013. Zdroj: katastr nemovitostí ČR, <http://www.nahlizenidokn.cz//>.
31. Situační plán kolonie Baba z roku 1934, červeně zakreslená čísla jednotlivých domů osady, červeně vyšrafováno 10 domů z katalogu (kapitola 4). Zdroj: AAS NTM, zakreslení autorka.
32. Osada Baba, Sukova vila, arch. Hana Kučerová-Záveská, 1932. Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 84.
33. Sukova vila, půdorysy přízemí a patra publikované v katalogu výstavy, 1932. Reprodukce z katalogu Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 47.
34. H. Kučerová-Záveská, Sukova vila, západní pohled a řez, 1932. zdroj: AAS NTM.
35. H. Kučerová-Záveská, návrh zahrady k Sukově vile, 1932. Zdroj: AAS NTM.
36. Osada Baba, Sukova vila, severní fasáda do ulice, foto 2012. Foto: autorka.
37. Osada Baba, Sukova vila, severní fasáda, foto 2013. Foto: autorka.
38. Osada Baba. Sukova vila, jižní fasáda do zahrady, foto 2012. Foto: autorka.
39. Osada Baba, Sukova vila, východní fasáda, foto 2012. Foto: autorka.
40. Osada Baba, Kytlicova vila, arch. J. Gočár, 30. léta. Zdroj: AAS NTM.
41. Osada Baba, Kytlicova vila, arch. J. Gočár, 1933. Zdroj: AAS NTM.
42. J. Gočár, Kytlicova vila, půdorys suterénu, 1932-33. Zdroj: AAS NTM.
43. J. Gočár, Kytlicova vila, přízemí a patro, 1932-33. Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 161.
44. Osada Baba, Kytlicova vila, jižní fasáda, foto 2013. Foto: autorka.
45. Osada Baba, Kytlicova vila, pohled na předstupující suterén, foto 2012. Foto: autorka.
46. Osada Baba, Kytlicova vila, pohled na předstupující suterén, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
47. Osada Baba, Kytlicova vila, pohled na severní fasádu, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
48. Osada Baba, Špišková vila, arch. L. Machoň, pohled na jižní fasádu, 1933.
Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 138.
49. Osada Baba, Špišková vila, arch. L. Machoň, 1933. Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 138.
50. L. Machoň, Špišková vila, půdorys přízemí, 1933. Zdroj: AAS NTM.
51. L. Machoň, Špišková vila, půdorys patra, 1933. Zdroj: AAS NTM.

52. Osada Baba, Špišková vila, pohled ze severozápadu, foto 2012. Foto: autorka.
53. Špišková vila, vstup, foto 2012. Foto: autorka.
54. Osada Baba, Špišková vila, jižní fasáda, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
55. Osada Baba, Špišková vila, severní fasáda, foto 2012. Foto: autorka.
56. Osada Baba, Zaorálkova vila, arch. L. Žák, jižní fasáda, 1932. Zdroj: archiv ÚRM.
57. Osada Baba, Zaorálkova vila, arch. L. Žák, severní fasáda, 1932. Zdroj: archiv ÚRM.
58. Osada Baba, Zaorálkova vila, list z katalogu výstavy, 1932. Reprodukce z katalogu Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 27.
59. L. Žák, zaorálkova vila, půdorys přízemí, 1932. Zdroj: AAS NTM.
60. Osada Baba, Zaorálkova vila, výhled z terasy v patře, 1932. Zdroj: archiv ÚRM.
61. Osada Baba, Zaorálkova vila, vstup z východní strany domu, 1932. Zdroj: archiv ÚRM.
62. Osada Baba, Zaorálkova vila, jižní fasáda se zazděnými terasami, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
63. Osada Baba, Zaorálkova vila, po rekonstrukci, foto 2012. Foto: autorka.
64. Osada Baba, Zaorálkova vila, po rekonstrukci, foto 2012, 2013. Foto: autorka.
65. Osada Baba, Zaorálkova vila, po rekonstrukci, foto 2012, 2013. Foto: autorka.
66. Osada Baba, Jirouškova vila, arch. Fr. Kerhart, pohled ze severozápadu, 1934. Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 78.
67. Fr. Kerhart, Jirouškova vila, 1933-34. Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 78.
68. Fr. Kerhart, Jirouškova vila, půdorysy, 1933. Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 80.
69. Osada Baba, Jirouškova vila, pohled na severní fasádu, foto 2013. Foto: autorka.
70. Osada Baba, Jirouškova vila, pohled ze severovýchodu na nástavbu, foto 2013. Foto: autorka.
71. Osada Baba, Jirouškova vila, detail nástavby na východní terase, foto 2012. Foto: autorka.
72. Osada Baba, Jirouškova vila, jižní fasáda, foto 2012. Foto: autorka.
73. Paličkova vila, M. Stam, nerealizovaný návrh na Paličkovu vilu na Babě, 1931. Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 134.
74. Paličkova vila, porovnání původních plánů M. Stama a provedených plánů J. Paličky. Reprodukce z knihy Michal KOHOUT/Stephan TEMPL/Vladimír ŠLAPETA: Praha. Architektura XX. století, Praha 1998, 137.
75. Osada Baba, Paličkova vila, po rekonstrukci, pohled na jižní fasádu, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
76. Osada Baba, Paličkova vila, severní fasáda, foto 2012. Foto: autorka.
77. Osada Baba, Paličkova vila, arch. M. Stam, list z katalogu výstavy, 1932. Reprodukce z katalogu Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 71.
78. Osada Baba, Paličkova vila, severní fasáda, foto 2013. Foto: autorka.
79. Osada Baba, Paličkova vila, pohled ze severozápadu, foto 2013. Foto: autorka.
80. Paličkova vila, terasa po rekonstrukci, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.

81. Paličkova vila, interiér přízemí po rekonstrukci, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
82. Osada Baba, Glücklichova vila, arch. J. Gočár, pohled od jihovýchodu, 1934. Zdroj: AAS NTM.
83. Osada Baba, Glücklichova vila, arch. J. Gočár, pohled od východu, 1934. Zdroj: AAS NTM.
84. J. Gočár, Glücklichova vila, půdorys přízemí, 1934. Zdroj: AAS NTM.
85. J. Gočár, Glücklichova vila, půdorys patra, 1934. Zdroj: AAS NTM.
86. Osada Baba, Glücklichova vila, pohled z jihu, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
87. Osada Baba, Glücklichova vila, vstup s markýzou, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
88. Osada Baba, Glücklichova vila, jižní fasáda před rekonstrukcí, foto 2012. Foto: autorka.
89. Osada Baba, Glücklichova vila, severovýchodní pohled, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
90. Osada Baba, Glücklichova vila, v průběhu rekonstrukce, foto 2013. Foto: autorka.
91. Glücklichova vila, střešní terasa s markýzou během rekonstrukce, foto 2012. Foto: autorka.
92. Glücklichova vila, balkon 1. patra; schodiště na střechu, foto 2012. Foto: autorka.
93. Glücklichova vila, balkon 1. patra; schodiště na střechu, foto 2012. Foto: autorka.
94. Glücklichova vila, interiér během rekonstrukce, pohled z jídelny do obytné haly, 2012. Foto: autorka.
95. Glücklichova vila, interiér během rekonstrukce, pohled od schodiště na propojení obytné haly a jídelny, 2012. Foto: autorka.
96. Osada Baba, Janáková vila, pohled od západu, 1932. Zdroj: archiv ÚRM.
97. Osada Baba, Janáková vila, v průběhu stavby, pohled od jihu, 1932. Reprodukce z knihy Stephan TEMPL: Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha, Praha 2000, 167.
98. Osada Baba, Janáková vila, list z katalogu výstavy, 1932. Reprodukce z katalogu Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 87.
99. P. Janák, nárys hlavní fasády vlastní vily, 1932. Zdroj: AAS NTM.
100. Osada Baba, Janáková vila, pohled od východu, foto 2012. Foto: autorka.
101. Osada Baba, Janáková vila, jižní fasáda, foto 2012. Foto: autorka.
102. Osada Baba, Janáková vila, pohled od jihozápadu, foto 2013. Foto: autorka.
103. Osada Baba, Janáková vila, pohled od jihozápadu, foto 2012. Foto: autorka.
104. Osada Baba, Herainova a Mojžíšova vila z jihu, konec 30. let. Zdroj: archiv ÚRM.
105. Osada Baba, vila Stanislava Mojžíše-Loma, arch. J. Gočár, 1935-36. Zdroj: AAS NTM.
106. J. Gočár, vila Mojžíše-Loma, půdorys přízemí, 1935-36. Zdroj: archiv ÚRM.
107. J. Gočár, vila Mojžíše-Loma, půdorys patra, 1935-36. Zdroj: archiv ÚRM.
108. Osada Baba, Mojžíšova vila, pohled ze severu, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
109. Osada Baba, Mojžíšova vila, pohled z jihu, foto 2005. Zdroj: NPÚ HMP.
110. Osada Baba, Mojžíšova vila, po rekonstrukci, pohled ze severu, foto 2012. Foto: autorka.
111. Osada Baba, Mojžíšova vila, po rekonstrukci, pohled z jihu, foto 2012. Foto: autorka.

112. Osada Baba, vila St. Mojžíše-Loma, pohled z jihovýchodu, foto 2012. Foto: autorka.
113. Osada Baba, Sutnarova vila, arch. O. Starý, pohled ze severu, 1932. zdroj: archiv ÚRM.
114. Osada Baba, Sutnarova vila, arch. O. Starý, pohled z jihu, 1932. Zdroj: AAS NTM.
115. Osada Baba, Sutnarova vila, list z katalogu výstavy, 1932. Reprodukce z katalogu Výstava bydlení. Stavba osady Baba, Praha 1932, 79.
116. Návrh zahradní úpravy pro Sutnarovu vilu, 1932. Zdroj: AAS NTM.
117. Osada Baba, Sutnarova vila, průhled terasou v suterénu, 30. léta. Zdroj: archiv ÚRM.
118. Osada Baba, Sutnarova vila, pohled od severu, foto 2012. Foto: autorka.
119. Osada Baba, Sutnarova vila, pohled z jihu, foto 2012. Foto: autorka.
120. Osada Baba, Sutnarova vila, pohled ze severozápadu, foto 2013. Foto: autorka.
121. Osada Baba, Sutnarova vila, nově zasklená terasa v suterénu, foto 2013. Foto: autorka.
122. Osada Baba, garáž s ateliérem ze 60. let pod Sutnarovou vilou, 2012. Foto: autorka.